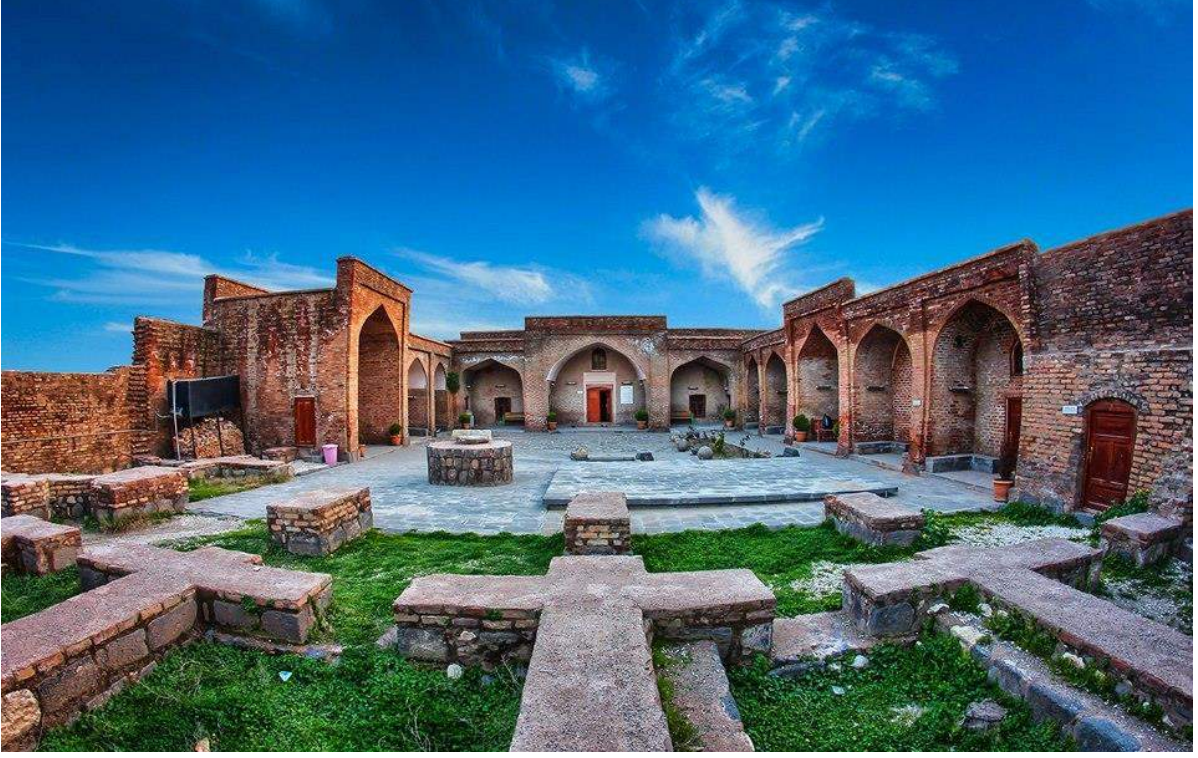

T.C.
ORMAN VE SU İŞLERİ BAKANLIĞI
III. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ ŞIRNAK ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ
ŞIRNAK İLİ TABİAT TURİZMİ MASTER PLANI 2016-2019

**ŞIRNAK
2016**

PROJE YÖNETİCİSİ
İsrafil ERDOĞAN
Bölge Müdürü

PROJE KOORDİNATÖRÜ
Orhan KALAY
Şırnak İl Şube Müdürü V.

İmtiyaz Sahibi: T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 3. Bölge Müdürlüğü, Şırnak Şube Müdürlüğü

Adres: Dicle Mah. Orman Cad..No:66 ŞIRNAK

Tel: +90-486-2166495

Faks: +90-486-2164130

E-posta: sirnak@ormansu.gov.tr

Yıl: 2016

Bu Master Plan T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 3. Bölge Müdürlüğü, Şırnak Şube Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Genel Çerçeve	1
1.2. Amaç.....	1
1.3. Yöntem	1
1.4. İçerik.....	1
2. GENEL BİLGİLER	1
2.1. Şanlıurfa İli Genel Özellikleri	1
2.1.1. Tarihçe	1
2.1.2. İlin Coğrafi Konumu	3
2.1.3. İlin Jeolojik Vaziyeti	17
2.1.4. İlin İklim Vaziyeti	22
2.1.5. İlin İdari Vaziyeti.....	23
2.1.6. Nüfus	23
2.1.7. Ulaştırma	24
2.1.8. Turizm	26
2.1.9. Kültürel Özellikler.....	26
2.2. Doğa Turizmi.....	37
2.2.1. Doğa Turizmi ve Ekoturizm Kavramları.....	37
2.2.2. Sürdürülebilirlik ve Doğa Turizmi	41
2.2.3. Doğa Turizmi Çeşitleri	42
2.3. Dünyada Doğa Turizmi	54
2.4. Türkiye’de Doğa Turizmi.....	59
2.4.1. Türkiye’de İlk Ekoturizm Hareketleri	59
2.4.2. Türkiye’de Ekoturizm ve Uygulama Örnekleri.....	63
2.4.3. Türkiye’de Korunan Alanlar ve Doğa Turizmi	67

2.4.4. Türkiye’de Doğa Turizmi ile İlgili Yasal Mevzuat	67
2.4.5. Doğa Turizminin Kurumlar Bazında İncelenmesi.....	68
3. ŞIRNAK İLİN’DE DOĞA TURİZMİ.....	71
3.1. Şırnak İlinde Doğa Turizmi ve Önemi	71
3.2. Şırnak İlinde Faaliyet Gösteren Doğa Turizmi ile İlgili Sivil Toplum Kuruluşları	71
3.3. Şırnak İlinde Doğa Turizmine Yönelik Yapılan Projeli Çalışmalar	72
3.4. Şırnak İlinde İlçelere Göre Doğa Turizmini Destekleyen Olgular	72
3.5. Arz Değerlendirmesi	94
3.5.1. Şırnak İlinde Bulunan Korunan Alanlar	94
3.5.1.1. Şırnak İlindeki Milli Parklar	94
3.5.1.2. Şırnak İlindeki Tabiat Parkları.....	95
3.5.1.3. Şırnak İlindeki Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları.....	95
3.5.1.4. Şırnak İlindeki Tabiat Anıtları	95
3.5.1.5. Şırnak İlindeki Avlaklar.....	95
3.5.1.6. Korunan Alanların Doğa Turizmi Bakımından Değerlendirilmesi	96
3.5.2. Diğer Alanlar	98
3.5.3. Yöresel Arz, Yerel Halkın Doğa Turizmi Faaliyetlerindeki Rolü.....	98
3.6. Talep Değerlendirmesi.....	99
3.7. Aktüel Vaziyet Değerlendirmesi	100
3.8. Şırnak İlinde Doğa Turizmi Potansiyeli.....	101
3.8.1. Genel Poatansiyel Değerlendirmesi.....	101
3.9. İlçelere Göre Doğa Turizminin Gelişme Vaziyeti	102
3.10. Öncelikli Yatırım ve Planlama Alanları.....	103
3.11. Mevzuat Geliştirme	103
4. AMAÇ, HEDEF VE STRATEJİLER	106
4.1. Amaç, Hedef, Strateji ve Projeler	106
4.2. Başarı Ölçütleri	111

4.3. GZTF Analizi.....	111
4.4. Sonuç ve Öneriler	113
KAYNAKLAR.....	114
LİNK	
KAYNAKLARI.....	117

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Şırnak İli Haritası.....	4
Şekil 2. Şırnak İli Jeoloji Haritası	20
Şekil 3. Güneydoğu Anadolu Bölgesine ait genelleştirilmiş dikme kesit.....	21
Şekil 4. Şırnak İli Deprem Haritası.....	22
Şekil 5. Şırnak İli Karayolları Haritası	25
Şekil 6. Dünyada Koruma Altına Alınmış Tabii Alanlar	55
Şekil 7. Dünyada Ekoturizm Yapılan Alanlar	56
Şekil 8. Küpeli dağı önemli doğa alanları topografya haritası	85
Şekil 9. Önemli doğa alanlarının bitki örtüsü haritası.	85
Şekil 10. Cizre ve Silopi önemli doğa alanları topografya haritası.	89
Şekil 11. Cizre ve Silopi önemli doğa alanlar bitki örtüsü haritası.....	89
Şekil 12. Cudi Dağı önemli alanlar topografya haritası.....	93
Şekil 13. Cudi dağı önemli doğa alanları bitki örtüsü haritası.....	93

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Şırnak İli Su Kaynakları	7
Tablo 2. Flora Türleri	8
Tablo 3. Insecta (Böcekler).....	11
Tablo 4. Amphibia (Kurbağalar).....	12
Tablo 5. Reptilia (Sürüngenler)	12
Tablo 6. Aves (Kuşlar).....	13
Tablo 7. Mammalia (Memeliler)	16
Tablo 8. İl/İlçe merkezi ve belde/köy nüfusu - 2011 Şırnak.....	24
Tablo 9. Şırnak İlindeki Devlet ve İl Yolu	24
Tablo 10. İl Merkezinin İlçelere Olan Uzunluğu.....	25
Tablo 11. Şırnak İli Taşıt Sayıları (Aralık 2012 – TÜİK Verileri).....	25
Tablo 12. Dünyadaki Bazı Doğa Turizmi Destinasyonlarının Ziyaretçi Oranları.....	57
Tablo 13. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın Ekoturizm ile İlgili Projeleri	64
Tablo 14. Orman ve Su İşleri Bakanlığı’nın Ekoturizm ile İlgili Önemli Projeleri	65
Tablo 15. Türkiye’deki Korunan Alanlar	67
Tablo 16. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın Turizm Çeşitleri ve Tanıtımı	69
Tablo 17. Şırnak’ta Doğa Turizmi İle İlgili Faaliyet Gösteren STK’lar.....	72
Tablo 18. Korunan Alanların Doğa Turizmi Faaliyetlerine Uygunlukları	97
Tablo 19. Doğa Turizmi Faaliyetlerinde Tercih Edilen Bölgeler	100
Tablo 20. GZTF Analiz Tablosu.....	112

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Şırnak İli Genel Özellikleri

2.1.1. Tarihçe

Şırnak ili tarihsel olarak çok eski bir geçmişe sahiptir. Şırnak ili Katip Çelebi'nin 17. yüzyılda yazdığı "Seyahatname" ve tarihi rivayetlere göre Nuh Tufanı öncesine dayanır. Bu rivayetlere göre Cizre, tufandan sonra ikinci kez Hz. Nuh (AS) ve oğulları tarafından inşa edilirken Cizre'nin kızgın sığağından korunmak için, Şırnak yazlık ve yaylak olarak inşa edilmiştir.

Şırnak, Nuh'un Gemisi kalıntılarının olduğu öne sürülen Cudi Dağı'nın Kuzeyinde Şehr-i Nuh adıyla kurulmuş, önceleri Şerneh, daha sonraki yıllarda ise Şırnak adını almıştır. Şırnak ili tarihte bir çok önemli devletin başkentini kendi topraklarında barındırmıştır. Birinci Babil devletinin başkenti BABİL(Kebeli Köyü) Cizre sınırları içindedir. Aynı zamanda Guti (GUDİ) imparatorluğunun başkenti olan BAJARKARD Silopi ilçesi topraklarındadır.

Şırnak; Guti, Babil, Med, Asur, Pers, Sasani, Emevi, Abbasi, Selçuklular ve Osmanlılar dönemlerinde Cizre'ye bağlı bir yerleşim birimi idi. 23 Temmuz 1914 yılında ilçe olmuş ve Siirt iline bağlanmıştır. Bu konumu 1990 yılına kadar sürmüştür. 18.05.1990 tarih ve 20522 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 16.05.1990 tarih ve 3647 sayılı yasa ile il statüsüne kavuşmuştur. İle bağlı altı ilçe bulunmaktadır. Bu ilçeler Beytüşşebap, Cizre, Güçlükönak, İdil, Silopi ve Uludere'dir.

İle bağlı altı ilçenin tarihleri geçmişlerine ilişkin bilgi aşağıda verilmiştir.

Beytüşşebap ilçesi; ilçe oldukça eski bir yerleşim birimidir. Beytüşşebap, Beyt ve Şebap kelimelerinden elde edilmiş Arapça bir birleşik isimdir. Gençlerin evi anlamındadır. Beytüşşebap tarihi eskilere dayanır. TA'NİN Dağlarından M.Ö.1000-7000 yılları arasında Neolitik dönemlere ait kayalara kazınmış resim ve kompozisyonların bulunması, ilçede 12.000 yıl öncesi insanların yaşadığı ve yerleşik bir düzenlerinin olduğunu gösterir.Tarihi süreç içerisinde ilçeye sırasıyla, Hurriler, Mittaniler, Asurlular ve Urartular egemen olmuşlardır. İlçe, 1054 yılında Selçukluların, 1514 yılında ise Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altına girmiştir. 1855 yılında Erzurum, 1865 yılında Van İline bağlanmıştır. 1887

yılında İlçe olan Beytüşşebap, 1926 yılında Siirt, 1936 yılında Hakkari ve 16.05.1990 tarih ve 3647 sayılı yasa ile Şırnak İline bağlanmıştır.

Cizre ilçesi; Cizre M.Ö.4000 yıllarından itibaren Gerzubakarta adıyla Guti devleti hakimiyeti altındadır. Gutiler döneminde ilk Cizre suru yapılmıştır. Cizre M.Ö.1894 yılında I.Babil Devleti yönetimine girmiştir. Babil Cizre'ye 22 Km mesafededir.

Cizre M.Ö.1595 yılında Babil egemenliğinden Arap egemenliğine geçmiştir. Daha sonra Asurlular, Medler, Persler, Sasaniler, Artuklular, Eyyubbiler, Abbasiler, Selçuklular, Moğollar ve 1627 yılından itibaren de Osmanlı Devleti hakimiyeti altına girmiştir.

Cizre beyliği önceleri Diyarbakır Sancak Beyliğine bağlı iken 1841 yılında Musul'a bağlanmıştır. Milli mücadele döneminde büyük başarılar gösteren Cizre'ye Fransızlar gelip şehri savaşız teslim almak istemişlerse de, halkın direniş ve silahlanmayı görerek işgalden vazgeçmişlerdir.

İslamiyet'in Cizre'ye girmesi ile birlikte şehre yarımada anlamına gelen Cezire adı verilmiş, Cumhuriyet döneminde ise küçük bir düzeltmeyle Cizre olarak değiştirilmiştir. Önceleri Mardin iline bağlı bir yerleşim birimi iken 16.05.1990 tarih ve 3647 sayılı yasa ile Şırnak iline bağlanmıştır.

Güçlükonak ilçesi; ilçe daha önce Siirt ilinin Erüh ilçesine bağlı bir köy iken, 09.05.1990 tarih ve 3644 sayılı kanunla ilçe olmuştur. 16.05.1990 tarih ve 3647 sayılı kanun ile idari bağılılığı değiştirilmiş ve Şırnak iline bağlanmıştır.

İdil İlçesinin milattan önceki adının Zarih olduğu söylenir. Zapdey adında bir süryaninin ilçeye hizmetlerinden dolayı da İdil'e, Beyt-Zaptdey (Zapdey'in evi) adı verildiği dolaşan rivayetler arasındadır. Milattan sonra(300-400) yıllarında Farslar burayı istila ettiler. Farslar döneminde buraya (Hazak) ismini vermişlerdir. Hazak farsça bir kelime olup, mert ve cesur anlamındadır.

İdil'de 1393 – 1491 döneminde Türkmenlerin büyük ölçüde nüfuz ettikleri ve 1387 yılında Timur' un istila ettiği bilinmektedir. Timur'un ölümü ile Karakoyunlu devletinin eline geçen İdil, o günden sonra Türklerin hakimiyeti altına geçmiştir. 1924 yılına kadar köy olan İdil, bu

tarihten itibaren Cizre ilçesine bağlı bir bucak, 1937 yılında ise Mardin iline bağlı ilçe olmuştur.

İdil, 18.05.1990 tarih ve 20522 Resmi Gazetede yayınlanan 16.05.1990 tarih ve 3647 sayılı kanunla Şırnak İline bağlanmıştır.

Silopi İlçesi de, M.Ö. çeşitli kavimlerin yaşadıkları bir yerleşim birimidir. Bu durum ilçenin çevresinde bulunan tarihi eserlerden anlaşılmaktadır. Asurlular ve Roma İmparatorluğunun yönetiminde uzun yıllar kaldıktan sonra Selçukluların yönetimine geçmiştir. Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi sırasında Cizre İlçesi ile birlikte Osmanlı İmparatorluğuna bağlanmıştır. 16.05.1990 tarih ve 3647 sayılı kanunla Şırnak İline bağlanmıştır.

Uludere İlçesinin tarihi, millattan önceki yıllara dayanır. Tarihin seyri içinde Urartular Medler, Persler, Romalılar, Arsaklılar ve Sasanilerin egemenliğine girmiştir. 1054 yılından itibaren Türkmenlerin tarih sahnesine çıktığı bilinmektedir. 1142'de İmadettin Zenginin ve 1260 yılında Hulagu'nun Hakkari yöresini ele geçirmesini izleyen yılların kargaşalığı, yöre beylerinin 1349'da Karakoyunlulara bağlanmayı kabul etmeleri ile durur. 1386'da Timur ve 1502'den itibaren Safevi hakimiyeti altında yaşayan Uludere, Kanuni Sultan Süleyman döneminde Osmanlı İmparatorluğuna bağlanarak bütün il beyleri gibi içişlerinde serbest bırakılır. Aşiret Beyleri kendi egemenlik haklarını korumak, Osmanlı toprak sisteminin dışında bir sistemle yönetilmek ve seferlere asker yollamak şartıyla İmparatorluğun egemenliğinde Cumhuriyete kadar kalmışlardır.

Cumhuriyetin ilanından sonra bucak haline getirilerek Beytüşşebap İlçesine bağlanan Uludere, 27.06.1957 tarihinde yürürlüğe giren 7033 Sayılı Kanunla ilçe haline getirilmiştir. 16.05.1990 tarihinde çıkarılan 3647 Sayılı Kanunla yeni kurulan Şırnak iline bağlanmıştır.

2.1.2. İlin Coğrafi Konumu

Konumu:

Şırnak ili topraklarının batı kesimi, Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Dicle bölümünde yer alır. Öteki yarısı da Doğu Anadolu Bölgesi sınırları içerisinde kalan ilin toplam alanı 7. 152 Km² dir. İl Batıda Mardin, Kuzeyde Siirt ve Van İlleri, Doğuda Hakkâri, Güneyde de Irak ve Suriye ile çevrelidir.

Şırnak Merkez İlçe dışında 6 ilçe, 5 bucak, 243 köyü bulunmaktadır. Eskiden Siirt iline bağlı ilçe iken, 16 mayıs 1990 tarihli 3647 sayılı yasa uyarınca Türkiye nin 73.ili olmuştur. Güney yönünde Suriye ve Irak topraklarıyla sınırlanan ilin doğu ve kuzey doğusunu dağlar (Cudi, Namaz ve Gabar dağları) batı ve güney batısını düzlükler kaplar. Namaz dağının yamaçlarına kurulan ilin denizden yüksekliği 1350 metredir.

Şekil 1. Şırnak İli Haritası

Yeryüzü Şekilleri:

Batı ve güney kesimindeki bazı düzlükler dışında, ilin büyük bölümü akarsular tarafından derince yarılarak plato alanlarına dönüştürülmüştür. Dağlık kesimlerde güneydoğu toroslar sistemine bağlı yüksek kütleler vardır. Yer yer 3000 metreyi aşan bu dağlar üzerindeki doruklar kuzeydoğudaki Karacadağ (3275 m) ve doğudaki Altın Dağı (3358 m)dır. Çok yüksek olmamakla birlikte ilin dağları arasında Cudi dağının özel bir yeri vardır. İslam inancına göre Tufan dan sonra Nuh un Gemisinin indiği Cudi dağı Şırnak kentinin güneyindedir. İlin en yüksek noktası, Altın Dağının 3358 m ye ulaşan doruğudur.Yazın gür çayırlarla kaplanan faraşin yaylası gibi yüksek düzlükler hayvancılık, Silopi, Cizre ve İdil yörelerindeki alçak düzlükler ise bitkisel üretim açısından önem taşır. Şırnak ile Silopi arasında efsaneye konu olan kutsal sayılan ve Doğu Anadolu ve Güneydoğu Bölgelerinin komşu olduğu bir kesimde yer almakta olan dağın yüksekliği 2114 m dir. Mezozoik (İkinci) zamana (Y.225-65 Milyon yıl önce) ait tortul kütlelerin üstünde yükselen Cudi dağı, daha genç kalkerlerden oluşmuştur. Cudi dağının doğu kesiminden geçen doğubatı doğrultulu kırık

(Fay) çizgisi bu kesime oldukça sarp ve engebeli bir görünüm verir. Dağ, Güneye doğru alçalır.

Batısı, Dicle ırmağının küçük bir kolu olan kızılısu tarafından derince yarılmıştır. Şırnak ile Cizre arasındaki ulaşım açısından önemli bir boğaz vadisi dağın batı sınırındır. Kasrik boğazı, Dicle ye dökülen suların yardığı Antesedan yarma vadidir.Yarı kurak bir iklim bölgesi içinde bulunmasına karşın, yükselti nedeniyle 600 mm nin biraz üzerinde yağış alır. Bu nedenle özellikle 1500-2000 metre dolaylarında seyrek meşe ve ardıç toplulukları dikkati çeker. Ormanlık alanlar daha çok kuzey yamacındadır. Cudi dağı efsanelere konu olmuş, yöre halkınca kutsal sayılan bir dağdır. Nuh Peygamberin gemisinin tufandan sonra bu dağın doruğunda karaya oturduğu söylenir

Yeryüzü şekilleri bakımından dağlık alanların çok yer kapladığı ilde, Hakkari dağlarının batısında yer alan faraşın ve Nordüz platosunun (Bir kısmı) ayrıca diğer Cizre-Silopi ve İdil düzlükleri de bir plato alanlarıdır. Faraşın platosu yer yer sulak otlakların varlığı nedeniyle hayvancılık için önemlidir. Kışların uzun ve sert geçmesi faraşın platosunda yerleşmeyi engeller.

Yazları sıcak ve kurak geçen Cizre, Silopi ve İdil platolarında genelde tahıl, pamuk, mercimek gibi tarımsal ürün yetiştirilir. GAP projesi kapsamına alınan bu platolarda verim ve çeşit artacaktır.

Sulamanın yanında ikinci sorun bu platoluk alanların özellikle Cizre ve Nusaybin arası düzlüklerin taşlık olmasıdır. Güneyinde sıcak kütlelerin etkisinde kalan Cizre ve Silopi düzlüklerinde sulama tarım için en önemli problemlerden biridir.

Akarsular:

Şırnak ilindeki su kaynakları; yüzey suları, yer altı suları ve kaynak suları şeklindedir. Kaynak ve yeraltı suları içme, kullanma ve sulama amaçlı, yüzey suları ise sulama amaçlı kullanılmaktadır.

Şırnak ilindeki en önemli yer altı suyu akiferi Silopi ovasında bulunmaktadır. Pliosen formasyonları önemli akifer durumdadır. Konglomera ve kum taşları yer altı suyu taşırlar. Yer yer kil bantları bulunmaktadır. Söz konusu akiferin rezervi $155. 10^6 \text{ m}^3/\text{yıl}$ 'dır. Bu rezervin yaklaşık $100.10^6 \text{ m}^3/\text{yıl}$ yıllık emniyetli verimidir. Yer altı suyu kalitesi yönünden bir sorun bulunmamaktadır.

Şırnak ili, Dicle havzası içerisinde kalmaktadır. Bununla birlikte Dicle havzasını besleyen Habur, Hezil, Kızılısu ve Nerdüş gibi akarsular da bu il sınırı içerisinde yer almaktadır. Suların debiler mevsimlere bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Buna ilişkin örnekleme Tablo da verilmiştir. Su kalitesinde ise önemli bir sorun yaşanmamakla birlikte buradaki su kaynakları henüz kirlenmemiş durumdadır. Akarsuların geçtiği kısımlara yakın tarım arazilerinde bu

akarsulardan istifade ederek sulama yapılmaktadır. Nerdüş çayı üzerinde bir regülatör mevcut olup 2740 hektar alan sulanmaktadır. Kızılsu ve Dicle nehri üzerinde, sulama amaçlı Kızılsu ve Cizre barajları planlanmıştır.

Şırnak ilinde önemli bir doğal göl yoktur. DSİ tarafından tesis edilip, işletmeye açılan İdil-Dirsekli göleti toplam 84 ha'lık yüzeye sahip olup sulama amaçlı kullanılmaktadır. Su kalitesi iyi olup, 2.5 hm³ yıllık ortalama su potansiyeli mevcuttur. Toplam 140 ha. alan sulanmaktadır. Bunun dışında Dicle nehri üzerinde yapılması düşünülen Ilısu ve Cizre barajı ile Kızılsu üzerinde Kızılsu ve Habur çayı üzerinde Zorova barajları su toplayacak yapılar olarak görülmektedir.

Şırnak ilinin en büyük su kaynağı Dicle nehridir. Bu nehir dışındaki diğer akarsuların aylık taşıdıkları su miktarları Tablo da verilmiştir. Tablonun incelenmesinden de anlaşılacağı üzere bu akarsuların hiçbiri yıl içerisinde kurumamaktadır. Sürekli beslenen kaynaklardır.

Tablo 1: Şırnak İli Su Kaynakları (DSİ-2013)

Akarsu İsmi	Toplam Uzunluğu (Km)	İl Sınırları İçindeki Uzunluğu (Km)	Debisi (M3/sn)	Kolu Olduğu Akarsu	Kullanım Amacı
Dicle Nehri	530	77,5	537,3	Dicle Nehri	İçme ve Kullanma
Kızılsu	51,5	51,5	8,6	Dicle Nehri	Sulama
Nerdüş Çayı (Çağlayan)	61	61	4,9	Dicle Nehri	Sulama
Hezil Çayı	67,5+52,5	48,5	18,6	Dicle Nehri	Sulama
Habur Çayı	70	70	-	Hezil Çayı	Sulama

Flora:

Şırnak orman varlığı bakımından, alan olarak zengin, nitelik olarak ise fakir bir ilimizdir. Şırnak ilindeki toplam orman alanı 257600,5 hektar olup,428282,0 hektar ormansız alandır. İlin toplam alanı 685882,5 hektardır.Şırnak orman varlığının, il yüzölçümünün yaklaşık %35'ini oluşturması ilk bakışta iyi bir gösterge olarak görünmesine rağmen, söz konusu alanları kaplayan ormanların niteliği dikkate alındığında, ormanların tamamı baltalık meşe ormanıdır.(meşe, kavak, söğüt)Ayrıca Şırnak ilinde bağ-bahçe yetiştiriciliği önem arz etmektedir. Çeşitli ağaç türleri mevcuttur. Bölgede hali hazırda armut,elma,kayısı, antep fıstığı,ceviz ağaçları gibi ağaçlar yetiştirilmektedir. Ormanların niteliğinin yüksek olmaması sebebiyle, elde edilecek yakacak miktarı giderek azalmaktadır. Söz konusu orman varlığından yılda yaklaşık 20-25 bin ster yakacak odun elde edilmektedir.İlde toplam arazinin %30'u olan 207.120 hektarlık alan çayır ve meradır. Hayvancılıkta kullanılmaktadır. Bölgedeki maki formasyonu, özellikle tektonik kökenli depresyonlar aracılığı ile Doğu Anadolu'ya kadar sokulur. Bölge ormanlarının tahrip edildiği sahalar çoğunlukla makilerle kaplanmıştır. Ancak tür itibarı ile önemli değişme görülür.Kuru dere yataklarında ve sel bölgelerinde Platanus orientalis, Nerium oleander gibi bitkiler yaygındır. Doğu Anadolu palamut meşesi, mazı,

meşe, çalı toplulukları, yabani incir, akcağaç, badem, erguvan, mahlep, alıç, çitlenbik, antepfıstığı ağaçlarıdır.

Gda : Güney Doğu Anadolu Flora elementi
O.N. : Orta batı
Tr. : Türkiye
Geniş : Bölge genelinde geniş yayılış gösteren
NB : Nisbi bolluk

1: Çok Nadir

2: Nadir

3: Nispeten bol

4: Çok bol

Tablo 2: İl Genelindeki Flora Türleri

Familia –Genus	Habitat	NB	F1.BÖL.	Yayl.	End.ve UICN risk	Bern söz.
Düğün çiçeğigiller (Ranunculaceae) Clamatis L.(Akasma)	3	2	Gda	Doğu Anadolu	–	–
Karanfilgiller Gevişgen otu(Silene vulgaris) Gıcı gıcı otu (Silene behen) Gıcı gıcı otu (silene dichotoma)	3 1-2 5	3 3 3	Gda Gda Gda	Geniş Geniş Geniş	– – –	– – –
Otsu çayır bitkisi(Alyssum strigosum) Otsu çayır bitkisi(Alyssum verna)	3 1	4 4	Gda Gda	Geniş Geniş	– –	– –
Papatyagiller(Astereceae) Küçük pıtrak(Xanthium spinosum)	2-3	4		Geniş	–	–

Papatya(<i>Anthemistinktoria</i>)						
Çayır bitkisi(<i>Leontodon tuberosis</i>)	1	4	Gda	Geniş	–	–
Yapışkan otu(<i>Inula viscosa</i>)	2	4	Gda	Geniş	–	–
Kara hindiba(<i>Taraxacum serotinum</i>)	2	3	Gda	Geniş	–	–
	2	4	Gda	Geniş	–	–
Isırgangiller(<i>Urticaceae</i>)						
Isırgan <i>Urtica L.</i>	2-3	3-4	Gda	Geniş	–	–
Tırtıl(<i>Trifolium globosum</i>)	1	4	Gda	Geniş	–	–
Kaba Yonca(<i>Medicago intertexta</i>)	1	4	Gda	Geniş	–	–
Hatmi(<i>Alcea pallida</i>)	1-2	2	Gda	Geniş	–	–
Zeytingiller(<i>Olaeaceae</i>)				Doğu Anadolu		
Zeytin(<i>Olea europea</i>)	3	4	Gda		–	–
Gelincikler(<i>Papaveraceae</i>)				Doğu Anadolu		
Gelincik(<i>Papever L.</i>)	1	4	Gda		–	–
Baklagiller(<i>Fabaseae</i>)						
Fasulye(<i>Phaceolusvulgaris</i>)	2-3	3-4	Gda.N	Geniş	–	–
Yonca(<i>Meticago sativa</i>)	2-3	3-4	Gda.N	Tr.	–	–
Gramineae						
Çimbitkisi(<i>Loliumrigidum</i>)	1	4	Gda	Geniş	–	–
Buğday(<i>Tritieum monococum</i>)	1	4	Gda	Geniş	–	–
Cevizgiller(<i>Juglandaceae</i>)						
Ceviz(<i>Juglans regia</i>)	2-3	3	O.N.	Geniş	LR	–
Boraginaceae						
Havacivaotu(<i>Alkanna tinktoria</i>)	1	3	Gda	Geniş,maki	–	–

Fauna:

Fauna zenginliği ve yaban hayatı doğa turizmini destekleyen en önemli ögelerden birisidir. Fauna bakımından zengin alanlar özellikle fauna ve kuş gözlemcileri, doğa yürüyüşleri tarafından tercih edilme sebebidir. Doğa turizminin yoğun olduğu bölgeler incelendiğinde fauna bakımından daha zengin olduğu görülür.

İnsan etkisi ile doğal alanlarda, hayvanların habitatları gitgide sınırlanmış, yaşama alanları daraltılmıştır. Özellikle yerel memeli türleri ile diğer fauna elemanları daha uygun yaşama ortamlarına çekilmektedirler.

Türlerin yaşama ortamları, Türkiye’de av hayvanı olup olmadıkları ve Red Data Book’a göre risk sınıfları belirtilmiştir. Fauna da sadece kuşlar için risk sınıfları mevcuttur. (Kızıroğlu, 1993)

A.1 :Nesli tükenmiş veya tükenme tehlikesi altında olan alanlar

A.1.1. :Nesli tükenmiş olan türler

A.1.2. :Tüm Türkiye’deki birey sayısı 1-25 çift arasında olan çiftler

A.2. :Birey sayısı 26-50 çift altında kalan ve yayılış gösterdikleri bölgelerde büyük risk altında olan türler

A.3. :Birey sayısı 51-200 çift arasında kalan ancak bazı bölgelerde oldukça azalmış türler

A.4. :Birey sayıları fazla olmakla birlikte belirli bölgelerde azalmış türler

B :Geçici olarak Türkiye’ye gelen ve biyotoplarının yok edilmesi ile risk altına girecek türler

B.1. :Anadolu’yu kışlak olarak kullanan ancak Anadolu’da üremeyen türler

B.2-B.3:Anadolu’dan transit olarak geçen veya Anadolu’yu kışlak olarak kullanan ve risk derecesi daha düşük olan türler.

Kuşlar dışındaki fauna türleri için Kırmızı Kitap Risk Sınıfları İçin A.Demirsoy tarafından hazırlanmış Türkiye Omurgalıları isimli yayınlarında belirtilen sınıflandırmaya bağlı kalınmıştır. Söz konusu kaynakta IUCN’nin eski kırmızı liste kategorileri kullanılmış olup, bunlar aşağıda verilmiştir.

- E** :Tehlikede
Ex :Soyu Tükenmiş
I :Bilinmiyor
K :Yetersiz bilinenler
Nt :Yaygın ve bol olup,tehlikede olmayanlar
O :Tehlike dışı
R :Nadir
V :Tehdit Altında veya zarar görebilir.

Liste I :Bern Sözleşmesine göre kesin olarak koruma altına alınan flora türleri

Liste II :Bern Sözleşmesine göre kesin koruma altına alınan fauna türleri

Liste III:Bern Sözleşmesine göre korunan fauna türleri

Tablo 3: CLASİS :INSECTA (BÖCEKLER)

Familia	Genus sp.	Yaşama Ortamı	Red Data Book	Bern Sözleşmesi
Coccinellidae (Uğur Böcekleri)	Coccinella septempunctata (Uğur Böceği)	Çalılık Arazi	-	-
Diploptera (Eşek Arısı)	Vespa crabro (Eşek Arısı)	Çalılık Arazi	-	-
Apininae (Bal Arıları)	Apis mellifera (Bal Arısı)	Arazi	-	-
Pieridae (Lahana Kelebekleri)	Pieris brassica (Lahana Kelebeği)	Arazi	-	-

Tablo 4: CLASSIS:AMPHIBIA (KURBAĞALAR)

Ordo	Familia	Genus sp.	Yaşama Ortamı	Red Data Book	Bern Sözleşmesi
Anura	Bufonidae	Bufoviridis (Gece Kurbağası)	Arazi, Sulu alan	-	Ek Liste II
		Rana ridibunda (Ova Kurbağası)	Arazi	-	Ek Liste III

Tablo 5: CLASIS:REPTILIA (SÜRÜNGENLER)

Ordo	Familia	Genus sp	Yaşama Ortamı	RedData Book	Bern Sözleşmesi
	Agamidae	Agama Stellio(Dikenli Keler)	Kayalık	-	Ek Liste III
Sauria	Lacertidae	Lacertatrilineata (İri yeşil Kertenkele)	Çalılık, orman	-	Ek Liste III
		Ophisopselegans (tarla kertenkelesi)	Tarla, bozkır	-	Ek Liste III
	Scincidae	Ablepharus kitaibeli (ince kertenkele)	Tarla, kaya ve çalılık	-	Ek Liste III
Ophidia	Colubridae	Coluber jugularis (karayılan)	Çalılık, tarla	-	Ek Liste III
		Eirenis modestus (uysal yılan)	Çalılık, tarla	-	Ek Liste III
Testudines	Testudinidae	Testudo graeca (adi tosağa)	Tarla, yolkenarı	-	Ek Liste III

Tablo 6: CLASSİS : AVES (KUŞLAR)

Ordo	Familia	Genus sp	Yaşama Ortamı	Red Data Book	Bern Sözleşmesi
Ciconiiformes	Ciconiidae (Leylekler)	Ciconia ciconia* (Akleylek)	Yaz Göçmeni Ylnzgeçt sırasında	A3	Kesin Koruma Altında
Columbiformes	Columbidae (Güvercinler)	Colombo Palumbus* (Tahtalı Güvercin)	Yaz Göçmeni Bölgelerde Ürüyor	A4	-
		Streptopelia Decaocta (Kumru)	Yerli civar Bölgelerde Ürüyor	-	-
		Streptopelia Tartur* (Üveyik)	Yaz Göçmeni Civar Bölgelerde Ürüyor	A2	-
Caraciformes	Caracidae (kuzgungiller)	Coracias garrulus (Kuzgun)	Yerli civar Bölgelerde Ürüyor	A2	-

	Upupidae (Çavuşkuşugiller)	Upupo epops Çavuşkuşu	Yerli Civar Bölgelerde Ürüyor	A2	-
Passeriformes	Motocillidae (Kuyruksallayan angiller)	Motacilla flava (Sarı kuyruksallayan)	Yerli Civar Bölgelerde Ürüyor	-	-
	Troglodytidae (Çit Kuşları)	Troglodytes Troglodytes (Çit Kuşu)	Yerli civar bölgelerde ürüyor	A3	-
	Turdidae (Ardıçkuşgiller)	Luscinia Megarhynchos (Bülbül)	Yerli Civar Bölgelerde Ürüyor	A3	Koruma Altında
		Oenanthe Oenanthe (Kuyrukkakan)	Yerli Civar Bölgelerde Ürüyor	A3	-
		Turdus merula (Karataşuk)	Yerli Bölgede ürüyor	-	-
	Paridae (Baştankaraga giller)	Parus ater (Çambaştankara sı)	Yerli civar Bölgelerde ürüyor	-	-

		Parus majör (Büyük Baştankara)	Yerli Civar Bölgelerde üüyor	-	-
		Pica pica (Saksağan)	Yerli civar bölgelerde üüyor	-	-
	Sturnidae (Sığırcıkgiller)	Sturnus vulgaris (Sığırcık)	Yerli Civar Bölgelerde üüyor	-	Koruma Altında
	Passeridae (Serçegiller)	Passer domesticus (Ev Serçesi)	Yerli Civar bölgelerde üüyor	-	Koruma Altında
	Fringillidae (İspinozgiller)	Carduelis Carduelis (Saka)	Yerli civar bölgelerde üüyor	A4	-

Tablo 7: CLASSİS: MAMMALİA (MEMELİLER)

Ordo	Familia	Genus sp	Yaşama Ortamları	Merk. Av Koms. Kar.	Demirsoy Risk Sınıfları	Bern Sözleşmesi
Rodentia (Kemiriciler)	Soricidae (Sivri fareler)	Crocidura Russula (Ev sivri faresi)	Çayır,Kır,park Bataklık,ot Ve çalılık	-	Nt	Liste III
	Moridae (Uzunkuyruklu fareler)	Mus musculus (Ev sıçanı)	Tarlalarda, Bahçelerde, Binalarda	-	Nt	-
	Mustelidae (Sansarlar)	Mustella Nivalis (Gelincik)	Çalı içi, açık araziler,tarım arazileri,binalardaki uygun oluklar	-	Nt	ListeIII
	Ursidae	Ursus arctos (Ayı)	Çalı içi, açık araziler,ormanlar,kayalık alanlar	-		
	Hyaenidae	Hyaena hyaena (Çizgili sırtlan)	Ormanlar,kayalık alanlar	-		
	Felidae	Lynx lynx (Vaşak)	Sazlık, sulak alanlar	-		
	Felidae	Panthera pardus (Pars)	Ormanlar,kayalık alanlar	-		
	Bovidae	Capra aegagrus (Yaban keçisi)	Ormanlar,kayalık alanlar	-		

2.1.3. İlin Jeolojik Vaziyeti

İlin bulunduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesinin stratigrafik dizilimi Paleozoikten Kuvaternere doğru şu şekildedir. (Ketin. 1983);

Ülke jeolojisinin belirlenmesi için MTA (Maden Tetkik Arama Enstitüsü) tarafından yapılmış olan 1/100.000 ölçekli jeolojik haritada Kocapınar, Eruh, Güzeldere, Çiğli dörtgeni içerisinde kalan alanda yüzeylenen birimler yaşlarına göre Silüriyen, Devoniyen, Permokarbonifer, Trias, Jura-Kretase, Üst Kretase-Paleosen, Paleosen-Alt Eosen, Orta Eosen-Lütesien, Üst Miosen, Pliosen (karasal), Neojen (kısmen karasal, kısmen denizel), Pleistosen (eski alüvyon), Holosen (yeni alüvyon) ile bazalt-dolerit püskürmesi ve serpantin sokulumu mevcuttur.

Kocapınar, Eruh, Güzeldere, Çiğli dörtgeni içerisinde yer alan Paleozoik yaşlı istif; kireçtaşı, dolomitik kireçtaşı, kumtaşı ve şeyl litolojik birimlerinden (Tanin Formasyonu) oluşmakta iken Trias yaşlı istif kireçtaşı, marn, şeyl-kireçtaşı, kumtaşı, killi ve oolitik kireçtaşı litolojik birimlerinden (Goyan-Çiğli Formasyonu) oluşmaktadır. Trias yaşlı birimler üzerine uyumsuz olarak gelen Jura-Kretase yaşlı istif ise kumlu-dolomitik kireçtaşları ve dolomit ile kumlu kireçtaşı litolojik birimlerinden (Mardin Formasyonu) oluşmaktadır.

Bu birimlerin üzerine ise yine uyumsuz olarak Üst Kretase-Paleosen yaşlı istif ince-orta tabakalı killi kireçtaşı, kumtaşı-süttası ve şeyl, resifal kireçtaşı, kumtaşı-marn ara tabakalı şeyl ile iri tabakalı sert kireçtaşı litolojik birimlerinden (Germav Formasyonu) oluşan istif gelir. Bu formasyonların üzerine Paleosen-Alt Eosen yaşlı şeyl-marn ara tabakalı kırmızı kumtaşı ve konglomera litolojik birimlerinden (Gercüş Formasyonu) oluşan çökel istifi yüzeylenir. Bu istifi ise Orta Eosen-Lütesien yaşlı tebeşirli-çörtlü ve masif-dolomitik kireçtaşı litolojik birimi (Midyat Formasyonu) örter.

Birimler Üst Miosen-Pliosen yaşlı kırmızı kaba konglomera kumtaşı ve marn, resifal kireçtaşı, şeyl-silttaşı, kumtaşı, şeylli-marn evaporit birimlerinden (Germik-Şelmo Formasyonu) oluşan istifçe izlenir. Konglomera, kaba kumtaşlarından (Lahti Formasyonu) kısmen karasal, kısmen denizel çökel karakterdeki istif Üst Mosen-Pliosen yaşlı istifi yüzeyler. Stratigrafik dizilim en üstte Pleistosen ve Holosen yaşlı alüvyonlar ile sonlanır. Kocapınar, Eruh, Güzeldere, Çiğli dörtgeni içerisinde Kocapınar ve Cizre çevresinde bazalt-

dolerit lav püskürmeleri ile Beytüşşebap-Kavalda arasında serpantin sokulumları bulunmaktadır.

İl alanının güney ve batı kesimleri III. zaman yaşlı oluşumlarla kaplıdır. Aynı oluşumlar İran ve Irak'ta da devam etmekte ve bol miktarda petrol içermektedir. Bu oluşumların Türkiye'deki uzantıları incedir ve III. zaman sonlarında tektonik hareketler sonucu kıvrılmıştır. Bu kıvrımlama ilin güney kesiminde Cudi dağlarında daha fazla olmuş, yaşlı tortullar güneye doğru genç depolar üzerine itilmiştir. III. zaman yaşlı neojen oluşumları bazalt ve bolaritten oluşan volkanik örtü ise ilin batısında bu alanlara yayılmıştır.

İlin yer aldığı Güneydoğu Anadolu Bölgesi jeolojik olarak kenar kıvrımları kuşağı olarak adlandırılan kuşak içinde yer alır. Eo-Kambriyenden başlayarak Pliyosen dahil, bütün devirler boyunca devamlı bir sedimantasyon havzası olarak gelişmiştir. Kambriyenden itibaren bütün formasyonlar sığ deniz (kıtta kenarı, şelf) fasiyesinde gelişmiş, metamorfizma ve magmatik intrüzyon etkisinde kalmıştır. Bölgede gelişen orojenik hareketler ise diğer birliklerde olduğu gibi şiddetli geçmemiş ancak zaman zaman transgresyonlar, deniz aşmaları oluşmuştur.

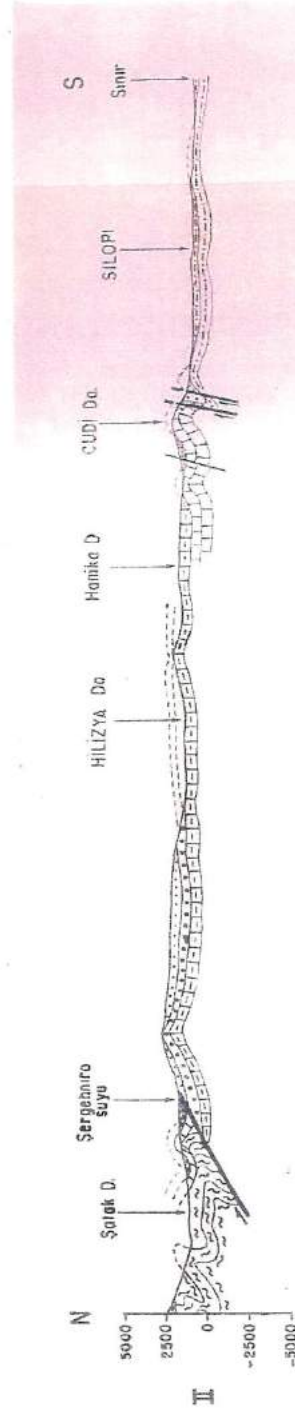
Bu gelişimler sonucunda kuşağın karakteristik özellikler şu şekilde sıralanabilir;

- Fazla yüksek olmayan tatlı bir röliyef,
- Fazla sıkışmaya maruz kalmayıp petrol rezervleri bulundurur,
- Geniş ondülasyonlu kıvrımlar içerir, fazla faylı değildir.

Bölgede Alp orojenezi etkili olmuştur. Alpin orojenik hareketler Laramiyen safhası ile başlamış, Oligosende tekrarlanmış, fakat asıl şiddetli kıvrılma ve bindirme olayları Miyosenden sonra oluşmuştur. Miyosen ve Miyo-Pliyosen tabakalar genellikle dik ve çoğu kez güneye devrik kıvrımlar sunmuşlardır. Güneydoğu Anadolu Bölgesinin stratigrafik ve tektonik özellikleri Mardin yakınındaki Derik yükseliminde, Hazro antiklinalinde ve doğuda Büyük Zap suyu vadisindeki kesitlerde gözlenir. Toroslar Birliği ile Güneydoğu Anadolu Kenar Kıvrımları bölgesi arasındaki jeolojik sınır, doğuda Hakkari güneyinden başlayarak batıda Amanos dağlarına kadar kavis şeklinde uzanan bir bindirme zonu ile belirlenir. Miyo-Pliyosen sırasında oluşmuş bindirme hareketi kuzeyden güneye doğru yer yer 15-20 km. lik itilmeler sunar. Burası aynı zamanda Arabistan Levhasının Anadolu Levhası ile çarpıştığı suture zonudur. Bölgenin doğu ve batı kesimlerinin jeolojik-tektonik gelişimi de birbirinden farklı şekilde gelişmiştir. Doğuda hemen hemen devam eden konkordan seriler bulunduğu

[illegible]

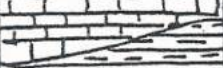
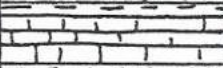
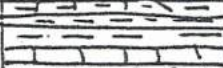
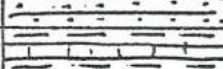
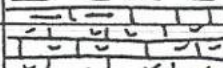
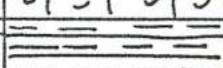
Q _y	HOLOSEN, YENİ ALÜVYON HOLOCENE, RECENT
Q _e	PLEİSTOSEN, ESKİ ALÜVYON PLEISTOCENE
n	NEOJEN, KARASAL, AYRILMAMIŞ NEOGENE, CONTINENTAL UNDIFFERENTIATED
nd	NEOJEN, KISMEN DENİZEL, KISMEN KARASAL NEOGENE, PARTLY MARINE, PARTLY CONTINENTAL
pl	PLİOSEN, KARASAL PLIOCENE, CONTINENTAL
mü	ÜST MİOSEN UPPER MIOCENE
el	EOSEN, FLİS EOCENE, FLYSCH
el	ORTA EOSEN, LÜTESİYEN, (MİDYAT) MIDDLE EOCENE, LUTETIAN (MIDYAT)
ep	ALT EOSEN, PALEOSEN, (GERCÜŞ) LOWER EOCENE, PALEOCENE, (GERCÜŞ)
krep	ÜST KRETASE - PALEOSEN, (KERMAV) UPPER CRETACEOUS - PALEOCENE, (KERMAV)
krü	ÜST KRETASE (KISMEN OFİOLİT VE PALEOSENLE BERABER) UPPER CRETACEOUS (OCCASIONALLY WITH OPHIOLITES AND PALEOCENE)
kr	JURA KRETASE JURASSIC CRETACEOUS
t	TRİAS TRIASSIC
Per	PALEOZOİK, METAMORFİK PALEOZOIC, METAMORPHIC
pm	PERMİYEN PERMIAN
pk	PERMO - KARBONİFER PERMO - CARBONIFEROUS
d	DEVONİYEN DEVONIAN
s	SİLÜRİYEN SILURIAN
k	KAMBİYEN CAMBRIAN

1 - Neojen (Neogene); 2 - Orta Eosen, Midyat (Middle Eocene, Midyat); 3 - Paleosen, Gercüş (Paleocene, Gercüş); 4 - Üst Kretase-Paleosen, Kermaç (Upper Cretaceous-Paleocene, Kermaç); 5 - Üst Kretase-kismen ofiolit ve Paleosenle beraber (Upper Cretaceous-partly with ophiolites and Paleocene); 6 - Jura-Kretase (Jurassic-Cretaceous); 7 - Trias (Triassic); 8 - Paleozoik-metamorfik (Paleozoic-metamorphic); 9 - Permian (Permian); 10 - Permo-Karbonifer (Permo-Carboniferous); 11 - Devonien (Devonian); 12 - Silürien (Silurian); 13 - Kambrien (Cambrian); 14 - Bazalt (Basalt); 15 - Ofiolitler (Ophiolites); 16 - Fay (Fault), Bindirme (Uphrust), Şarıyay (overthrust).

Şekil 2: Şırnak ili jeoloji haritası

Şekil 3: Güneydoğu Anadolu Bölgesine ait genelleştirilmiş dikme kesit

YAŞ			FORMASYON		Kalınlık (m)	LİTOLOJİ ÖZELLİKLERİ					
S E N O Z O Y İ K	Kurva- termer	Holosen - Güncel			20-50		Alüvyon, Taraça, Traverten, kaba kumtaşları				
		Pleistosen			400-500						
	N E O J E N	Pliyo- sen	Üst	LAHTI		500		Kırmızı, kaba konglomera, kumtaşı ve marn.			
			Alt	ŞELMO veya ADIYAMAN		900					
		Miyo- sen	Üst	GERMİK	SİLVAN veya LİCE	50-100		Resifal kireçtaşı. Şeyl-silttaşı, Kumtaşı, Şeylli-marnlı evaporit			
						Orta			150		
			Alt								
	P A L E O J E N	Oligosen				350		Tebşirli-çörtlü ve masif dolomitik kçt			
		Eosen	Orta-Üst	MİDYAT Kireçtaşı	Üst Alt	200-380					
			Alt	GERCÜŞ		800-1000					
		Pale-osen	BECİRMAN			20-100				İri kristalli, sert kireçtaşı. Kumtaşı-marn aratabakalı, gri renkli şeyller.	
		M E S O Z O Y İ K	ÜST KRETA SE	Üst Maestrihtiyen	GERMAV	Üst Germav			500-700		Kireçtaşı-marn aratabakalı yeşilimsi şeyl
						Alt Germav			85-180		
						Garzan Kalkeri			80-190		
	Kıradağ Şeylleri					30-60					
KRETA SE	Üst Kampaniyen-Maestrihtiyen			Raman Kalkeri	60		Resifal Kireçtaşı				
KRETA SE	Kampaniyen			Kastel	15-150		Yeşil-gri kumtaşı, silttaşı ve şeyl				
				Sayındere	± 100						
JURA - ALT KRETA SE	Albiyen		MAR DİN	Kulaksız veya Karababa	± 90		İnce-orta tabakalı killi kireçtaşı Uyumsuzluk Koyu renkli kumlu-dolomitik kireçtaşı, dolomit				
				Sehşap veya Derdere kçt.	68						
		Hacertun veya Sabunsuyu + Derdere dol.		138							
		Areban		40							
TRI AS	Verfeniyen	GOYAN-ÇİĞLİ	Uzungöçit			Kumlu dolomitik kireçtaşları ve dolomit					
			Uludere veya Beduh	70							
			Yoncalı								
PALEOZOİK	PERMİYEN		TANIN	Harbol veya Gomanibrik, Hazro	320-340		Asfaltik kireçtaşı, dolomitik kireçtaşı, kumtaşı-şeyl				

Şekil 4: Şırnak İli Deprem Haritası

2.1.4. İlin İklim Vaziyeti

Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde toprakları bulunan ilde hayat şartlarını güçleştiren en önemli faktör iklimdir. Çok genel çizgileriyle ele alınırsa, Doğu Anadolu ikliminin birbirine karşıt iki hava kütlesi etkisinin belirdiği görülür.

Bunlardan birisi, bölgeyi özellikle kış aylarında etkisi altında bulunduran, buna karşılık yaz aylarında kuzeye çekilen soğuk kuru hava kütlesidir. Sibiryalı-İskandinavya üzerinde bu karasal hava kütlesi Kasım-Mayıs döneminde etki alanını genişletir. Kuzeydoğu, güneybatı yönlü bir eksen boyunca Türkiye'nin doğu bölgelerini kış şartlarına hazırlar, Şırnak ilinin iklimini belirlerken ilin bulunduğu bölgelere göre değerlendirmek gerekir.

- Doğu Anadolu Bölgesi'nde kalan kısımda kışları serttir. Kuzeyden gelen soğuk havalar kışın bu yörenin sert ve karlı geçmesini sağlar. Kar yağışı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin sınırına kadar devam eder. Karla örtülü gün sayısı, dolu ve sisli gün sayısı güney bölümüne göre fazladır.
- Güneydoğu Anadolu Bölgesi içinde kalan kısımda kışlar daha ılık, fakat yazın buralar aşırı sıcak geçmektedir. Örneğin Cizre'de en soğuk ay ortalaması 6 °C, en sıcak ay ortalaması 33.7 °C'dir. Şırnak'ta bugüne değin ölçülen en düşük sıcaklık -

9 °C (18.01.1973), en yüksek sıcaklık 48 °C'dir (18.07.1978). Kışın kuzeyden gelen soğuk havalar güneyden gelen ılık hava ile karşılaşır. Karşıl原因an hava yoğunluğu az olanın yukarı çıkması sonucu yağış ve sisin oluşmasına sebep olur. Sis olayının en güzel örneği Kasrik Boğazı civarında görülür. Kış aylarında yaklaşık 25 gün sislidir. Yağışlar kışın kar, ilkbaharda yağmur, sonbahar ve yaz aylarında ise çok az yağış düşer. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde kalan kısmında, Mardin eğişinden buralara kadar sokulan Akdeniz iklimini görmek mümkündür. Pamuk, zakkum ve zeytin bunun en büyük kanıtıdır. Yaz aylarında dağ ile vadilerde, dağ ve vadi meltemleri görülür. Şırnak Merkez ilçenin bulunduğu yere Cudi Dağı'ndan esen meltemler gecenin serin geçmesini sağlar. Kuzey yarımkürede, evlerin güney yamaca bakması, ilimizde de aynı olması sıcaklıktan fazla yararlanması sağlar. Yağış kışın kar, ilkbaharda yağmurdur. İlkbahar sonlarında havanın aniden ısınıp yükselmesi, özellikle mayıs aylarında dolu tipi yağışların görülmesine sebep olur. Ortalama sıcaklık 19 °C, ortalama açık günlerin sayısı 169, ortalama yağış miktarı 712 mm olduğu görülür. Güneyde karla kaplı olduğu gün 0,8 gün iken, kuzeyde bu artar. Kar kalınlığının ortalama, yükseklerde 1,5 metreye kadar çıktığı görülür.

2.1.5. İlin İdari Vaziyeti

İlin sınırlarının 4/1 Doğu Anadolu Bölgesi, 4/3'ü Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Kuzeyde Siirt, batıda Mardin, kuzeydoğuda Van, doğuda Hakkari illeri ve güneyde Irak ve Suriye Devletleri ile komşudur. İlçeleri; Beytüşşebap, Cizre, İdil, Güçlükonak, Silopi ve Uludere'dir.

2.1.6. Nüfus

Kırsal alandaki yerleşim şekli köy ve mezra biçimindedir. Kırsal kesimdeki yapılar Kargir, yarı yığma şeklinde olup müstakil yapılaşma mevcuttur.

Yapılarda kullanılan malzemeler; doğal taş, çimento ve kumdur. Ancak son zamanlarda köye dönüş projesi ile uygulamaya konulan plan çerçevesinde yeni modern iki katlı karkas yapı şeklinde köy evleri mevcuttur.

İl, ilçe, belediye, köy ve mahallelere göre nüfuslar belirlenirken: Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından, ilgili mevzuat ve idari kayıtlar uyarınca Ulusal Adres Veri

Tabanı (UAVT)'nda yerleşim yerlerine yönelik olarak yapılan; idari bağıllık, tüzel kişilik ve isim değişiklikleri dikkate alınmıştır. 31.12.2009 tarihi itibarıyla Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminden yararlanılmıştır. Nüfus Yoğunluğu için göl hariç alanlar kullanılmıştır

Tablo 8: İl/İlçe merkezi ve belde/köy nüfusu - 2011 Şırnak

İlçenin Merkezi	Şehir Merkezi	Köyler	Toplam	Yıllık nüfus artışı: %5.4 km ² 'ye düşen nüfus : 52
Merkez	61.335	24034	85.369	
Beytüşşebap	5.619	12.217	17.836	
Cizre	104.844	18.123	122.967	
Güçlükonak	3.108	8.926	12.034	
İdil	24.087	46.100	70.187	
Silopi	81.949	30.633	112.582	
Uludere	9.365	27.657	37.022	
Genel Toplam	290.307	167.690	457.997	

2.1.7. Ulaştırma

Havayolu : Şerafettin Elçi Havalimanı Cudi ile Gabar dağlarının birleştiği noktaya yakın bir yerde 19 Temmuz 2013'te hizmete açılmış olup Şırnak Merkez'e 65 km, Cizre'ye de 20 km uzaklıkta bulunmaktadır. Haftanın her günü uçuş hizmeti verilmektedir.

Demiryolu : İle en yakın demiryolu ulaşımı Siirt ilinin GÜNEY KURTALAN EKSPRESİ Kurtalan ilçesindedir. Şırnak Kent merkezine 147.3 km. mesafededir. İstasyona Karayolu ile ulaşılabilir.

Karayolu : Türkiye'nin her yerinde karayolu ile ulaşım mümkündür. E-24 karayolu ile Mardin, Siirt ve Hakkari karayolu üzerinden kente ulaşılabilir.

İl sınırları içinden geçen devlet yollarının toplamı, bu yolların taşımacılıkta (insan ve yük) kullanılması ve yıllık hareket halindeki taşıt sayısı aşağıdaki tablolarda verilmiştir. Bölgenin karayolları haritası Şekil 6'da verilmiştir.

Tablo 9: Şırnak İlindeki Devlet ve İl Yolu

	ASFALT	STABİLİZE	GEÇİT VERMEZ	TOPLAM
Devlet Yolu	340	0	15	355 km
İl Yolu	202	90	61	263 km
Toplam	542	90	76	618 km

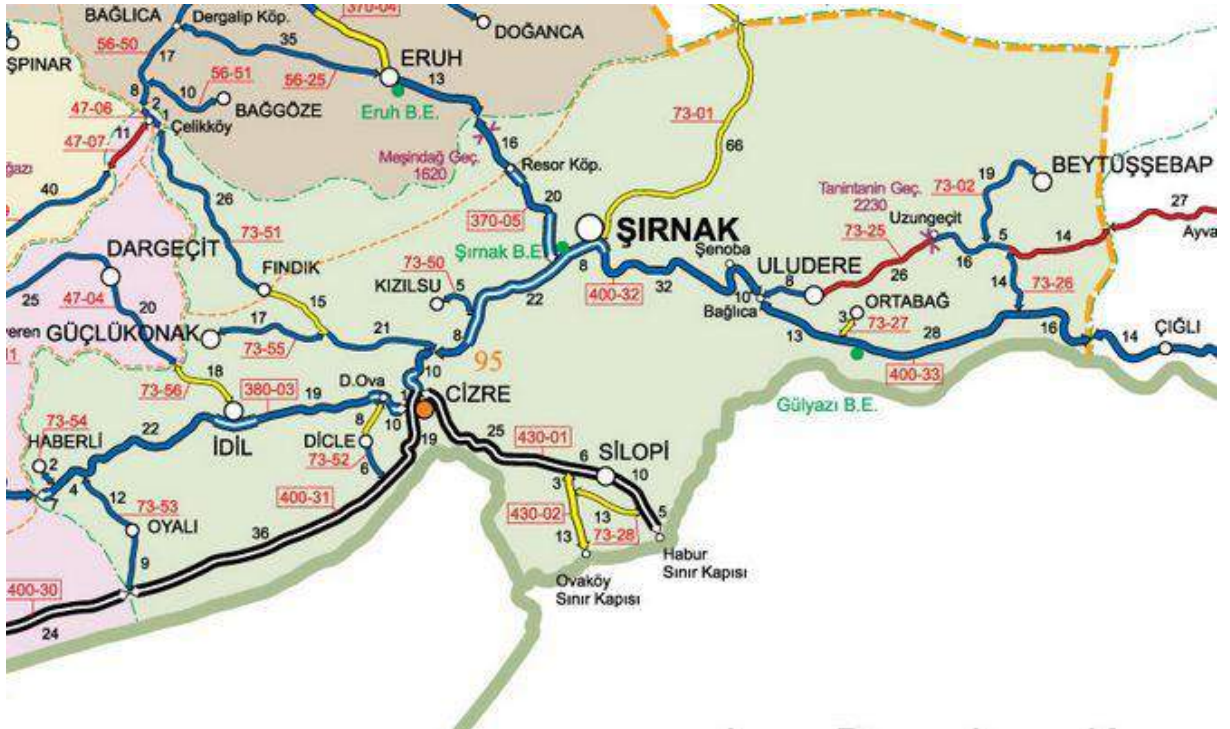
Tablo 10: İl Merkezinin İlçelere Olan Uzunluğu

Şırnak- Cizre	46 km
Şırnak- Silopi	76 km
Şırnak- İdil	75 km
Şırnak- Uludere	51 km
Şırnak- Güçlükonak	73 km
Şırnak- Beytüşşebap	122 km

Tablo 11: Şırnak İli Taşıt Sayıları (Aralık 2012 – TÜİK Verileri)

İl	Toplam	Otomobil	Minibüs	Otobüs	Kamyonet	Kamyon	Motosiklet	Özel amaçlı	Traktör
	Total	Car	Minibus	Bus	Small truck	Truck	Motorcycle	Special	Tractor
Şırnak	28 772	3 257	1 428	122	5 863	14 518	1 540	209	1 835

Şekil 5 : Şırnak İli Karayolları Haritası

2.1.8. Turizm

Şırnak ili sahip olduğu zengin tarihi, kültürel kaynakları ve doğal değerleri ile turistik açıdan önemli cazibelere sahiptir. Turizm sektöründeki gelişmenin yeterli düzeyde olmadığı ilde, turizm ve rekreasyon tesisleri de nitelik ve nicelik olarak istenilen düzeyde gelişmemiştir. İl genelinde yer alan tarihi eserler, doğal güzellikler ve turistik olarak görmeye değer diğer yerler, yeterli altyapı bulunmaması ve turistik yatırımların yeterli olmaması nedeniyle gerektiği gibi değerlendirilememektedir. İlin turizm merkezlerinin başında Nuh Tufanı sonucu, Hz. Nuh Gemisinin bulunduğu inanılan Cudi Dağı gelir. Cudi Dağında Hz.Nuh (A.S.) ın gemisine ait mıt denilen büyük çiviler ve tahta kalıntıları mevcuttur. Bu olay Kuran' ı Kerim' de doğrulanmaktadır. Kasrik Beldesindeki Gutilerden kalma köprü, taştan yontulmuş sulama kanalı, ata binmiş adam resmi, Besta Meryem Kaplıcaları, Cizre İlçesindeki Hz. Nuh Türbesi, Mem-u Zin Türbesi, Kırmızı Medrese, İsmail Ebul-İz Müzesi ve Birca Belek Kalesi; Güçlükönak İlçesindeki Fenikelerden kalma Finik Kalesi ve meşhur Hista Kaplıcaları ile Firheşin Yaylası ile İdil İlçesindeki Merkez Cami ve Süryanilerden kalma çok sayıda kilise bulunmaktadır. İl merkezi ve bağlı İlçelerinde iki adet turizm belgeli tesis mevcuttur. Şırnak ilinin sosyo-ekonomik yapısının değerlendirilmesi sonucunda, ilde ileriye dönük gelişme perspektifleri içerisinde turizm sektörünün önemli bir potansiyele sahip olduğu ve potansiyelin iyi bir şekilde değerlendirilmesi sonucunda il turizm gelirlerinin önemli boyutlara ulaşabileceği söylenebilir.

2.1.9. Kültürel Özellikler

Çok eski bir geçmişi olan Şırnak ili, tarihte birçok devletin başkentini kendi topraklarında barındırmıştır. İl, Suriye ve Irak sınırlarında olup, bulunduğu konum itibarıyla her zaman jeopolitik bir öneme sahip olmuştur.

Binlerce yıllık tarihi ile ilk olarak devlet kuran kavimlerin ve medeniyetlerin beşiği olmuştur. Yüzyıllardır insanların ve doğanın tahribine uğramasına rağmen, günümüze kadar varlığını korumuş, eski medeniyetlere ait çok sayıda kültürel eser bulunmaktadır.

Guti, Babil, Asur, Med, Pers, Sasani İslam İmparatorluğu Emiri, Abbasi, Selçuklu ve Osmanlılara ait onlarca uygarlığı taşıyan ve bu medeniyetlerin mirasını günümüze taşıyan bir çok eser, il sınırları içinde yer almaktadır. M.Ö.7000 yıllarına tarihlenen Beytüşşebap'taki mağaraların iç çeperlerine işlenen insan ve hayvan figürleri, Güçlükönak'ın Finik Kalesi duvarlarındaki kaya kabartmaları, Kasrik boğazında Gutilerden kalma kaya kabartması, Şah (Çağlayan) köyünün kuzey yamaçlarında (Asur Kralı Sanherib'e ait olduğu sanılan 6 adet kaya kabartması) Güçlükönak Herazan, İdil'deki Ziving mağaraları ile Cizre surları Belek Burcu, Medreseler, Kasırlar ve daha bir çok arkeolojik, tarihi ve kültürel eserleri ile il, köklü bir kültür varlığına sahiptir.

Üretim ilişkileri hayvancılığa dayanmakta et ve süt ürünleri, buğdaygiller beslenmenin ana öğelerini oluşturmaktadır. Hayvancılık ildeki giyim kuşamda ve el sanatlarında da etkindir. Erkekler kırsal kesimde şal-şepik (Şırnak şalı) ve rençberi denilen dokumadan elbiseler giymekte, kadın giyiminde ise toplumsal değerlerin paralelinde geleneksel özellikler devam etmektedir.

El örgüsü, yün çorapları, tozluklar, kuşaklar yöreye özgü desenlerle süslü geleneksel giyimin vazgeçilmez örnekleridir.

İldeki el sanatları da hayvancılıkla paralellik göstermektedir. Halı, kilim dokumacılığı, keçecilik ildeki el sanatlarının başında gelmektedir.

İldeki kentleşmeyi ve mimariyi biçimlendiren en önemli etken iklim ve doğal yapıdır. Dağlık kesimde, doğal yapıya bağlı olarak kentin mahalleleri birbirinden uzak ve farklı yükseltilidedir. Evler düz toprak damlı, kalın kerpiç ve taş duvarlı ve genellikle bir-iki katlıdır. Günümüzde aynı mimari özellikleri taşıyan yapılar yaygındır.

Tarihi Yerler:

1-Cizre Ulucamii : 639 yılında kiliseden camiye çevrilmiştir. Abbasi döneminde onarıma alınmıştır. 1160 yılında Cizre Emiri Baz Şah'ın oğlu Emir Ali Sencer tarafından büyük onarıma alınmış olup,minaresi 1156 yılında dört köşe şeklinde yapılmıştır. Cizre Ulu cami tokmakları fizikçi ve sanat adamı İsmail Ebul-iz El Cezeri tarafından yapılmıştır. Cami 2007 yılında restore edilmiştir.

2-Nuh Peygamber Camii:Tufan olayından bu yana insanlığın ikinci babası olan Nuh Peygamber (A.S) kendi adıyla anılan camide yatmaktadır. Dağkapı mahallesinin tepe noktasında, Dicle Nehrinin coşup ulaşamayacağı bir noktada yapılmıştır. Nuh Peygamberin mezarı alt bodrum katındadır.Eski kullanılan mihrab hala durmaktadır. Caminin ikinci kat kısımları zamanla yıkıldığından halkça onarımlar yapılmış, düz beton atılmış, aslından saptırılmıştır.

3-Mecdiyye Camii (Ş.Seyda Camii): Cizre Beylerinden Emir Mecdüddin tarafından yaptırılmıştır. Ş.Seyda, İlçemiz Cizre ye göç ettiğinde bunu halkın yardım ve desteği ile onarıma alınmıştır. Son 43 yılda eklenen güzel şadırvan ile başka okuma bölümleri de bulunmaktadır.Cizre Kale Mahallesinde sur üzerinde bulunur.

4-Süleymaniye Camii: Emir Muhammet İbn Emir Şah Alibeg, İbn Emir Bedreddin tarafından yaptırılmıştır. Bu zat 1573-1583 yılları arasında beylik yapmıştır.1307 Rumi (1891 Miladi) yılında Ş.Abdulhakim Derşevi tamir ettirerek cami haline getirmiştir.Daha sonra torunu Muhammed Nuri tekrar onu büyük onarıma almıştır.1972 yılı yazında Ş.Ahmet Munis onarıma almıştır.Cami kısmı siyah bazalt taştan yaptırılmıştır.

MEDRESELER

1-Kırmızı Medrese: Cizre Beyliği döneminde II.Han Şeref Bey tarafından XIV. Yüzyılda yaptırılmıştır. Cizre Akkoyunluların eline 1475 yılında geçerken Cizre Emirleri sürgün edilmiştir. Emir Bedrettin oğlu II.Şeref (Hanşeref) Boti Aşireti ve çevre halkının yardımı ile1508 yılında Cizre’yi alırken duada bulunmuş.” Yarabbi ben tekrar Cizre yi alabilsem sana bir Camii inşa edeceğim” demişti.Allah da bu duasını kabul buyurduğundan Kırmızı Medrese’yi inşa ettirmiştir.Cizre Sur’u nu bu yerden yardığından surun üzerine bina etmiştir.

2-Mir Abdal (Abdaliye Medresesi): 1437 yılında Cizre beylerinden Emir Abdullah(Abdal) İbn Abdillan İbn Seyfeddin Boti tarafından yaptırılmıştır. Bu zat Mem-u Zin olayında geçen Emir Zeynuddin in babasıdır.

3-Süleymaniyye Medresesi (Medresetül Süleymaniyye): Cizre beylerinden Emir Muhammed İbn-Emir Şah Alibeg , İbn Emir Bedrettin tarafından inşa edilmiştir. İlk ataları olan Emir Süleyman Beye izafeten Medreset ül Süleymaniyye denilmiştir.1573-1583 yılları arasında beylik yapan bu zat bu medreseyi inşa ettirmiştir. 1307(1891) Rumi yılında Ş.Abdulhakim Derşevi tarafından tamir ettirilmiştir.1972 yılındaCizre ve civar köylerin katkıları ile Ş.Ahmet Munis büyük onarıma almıştır. Şu anda Muhammet Nuri camii olarak adlandırılır.

4-Mecdiyye Medresesi (Medresetül Mecdiyye): Cizre beyi Emir Mecdüddin Bey tarafından yaptırılmıştır. Ş.Seyda tarafından büyük onarıma alındığı için,şu anda Ş.Seyda camii olarak adlandırılır. Cizre Kale Mahallesindedir.

5-Şazeh Medresesi : Cizre beylerinden Mecdüddin İbn Emir Abdal tarafından Cizre nin Çağlayan köyünde bir medrese yaptırılmıştır. Çağlayan köyünün içine girerken medrese solda kalır.

-KİLİSELER

1-Mor Dodo kilisesi

Kilise köyün kuzeybatısında, köye hakim bir noktada yer almaktadır. Kompleks bir yapıdır.

2-Mor Kavmi Kilisesi:

Kareye yakın dikdörtgen Planlı olan kilise iki bölümlü olup girişte naos bölümü ile bunun doğusundaki mezbahtan oluşmaktadır.

3-Mor Şalito Kilisesi:

Kuzeyden güneye doğru eğimli bir araziye yapılmıştır. Dıştan doğu batı istikametinde dikdörtgen bir yapıdır. Kuzeyinde bir avlu mevcuttur. Avludan kuzey cephenin batısında dışa taşıntılı, eyvan şeklinde girintili bir kapıdan kiliseye girilmektedir. Kapı taşıntısı aynı zamanda üst dama çıkış sağlayan merdiven olarak düzenlenmiştir. Taş duvarlı ve tek neflidir.

4-Geramon Kilisesi:

Kilisenin bulunduğu Andaç köyüne bağlı Yarma Mahallesi eski bir Nasturi yerleşmesi olup, asıl adı Geramon'dur. Irak sınırına çok yakın Hakkari- Şırnak karayolunun 3 km içerisinde bulunan Andaç'dan bir km uzaklıktadır. Kuzey ve batı taraflarında bahçe, doğusunda yol bulunmaktadır.

5-Mor Tuğma Kilisesi:

Tek nefli olan kilise doğu batı yönünde dikdörtgen planlıdır.

6-Maryohanna Kilisesi:

İdil Ögündük köyündedir.

7-Maraday Kilisesi:

Kilise Ögündük köyüne bağlı Basak mezrasında bulunmaktadır. Eski bir Süryani yerleşimi olan 19. yy. sonlarında terkedilmiştir. Bu terkten sonra bir ara ev olarak kullanılan kilise, günümüzde kendi haline bırakılmıştır.

8-Meryem Ana Kilisesi:

Kilise, İdil ilçe merkezinde eski yerleşim yerinde bulunmaktadır. Avlunun Kuzey batısına yerleştirilmiş olan kilise, doğu- batı ekseninde dikdörtgen planlı bir yapıdır. Süryani Ortodoks cemaatine ait kilise faal durumdadır. Dıştan 9.85x20.40 m ölçülerinde, bazilikal planlı ve iki neflidir. Doğusunda iki bölümlü mezbah (sunak) bulunmaktadır.

9-Kavuncu Köyü (Naniv Kilisesi):

Şırnak Merkeze bağlı Kavuncu köyünde bulunan kilise, Şırnak Cizre ana yoluna 6 km mesafede bulunmaktadır. Nasturilere ait olan kilise, doğu batı yönünde dikdörtgen planlıdır. Kilise giriş bölümü dahil dikdörtgen bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm giriş bölümü olup doğu batı yönünde düzgün olmayan bir şekil oluşturmuştur. Bu mekan batıya doğru gittikçe daralan düzenleme göstermektedir.

İsmail Ebul-iz El Cezeri Müzesi

İlimiz Cizre İlçesinde araştırmacı yazar Abdullah YAŞIN tarafından 14.03.1996 da kurularak eski belediye binasında hizmet veren İsmail Ebul-iz El Cezeri Müzesinde Babil, Asur ,Med, Guti, Selçuklu, Osmanlı, Rum,Arap, Emevi, Abbasi dönemlerine ait 59 Arkeolojik, 364 etnoğrafik ve 49 adet sikke bulunmaktadır.

Kasrik Ören Yeri

Şırnak-Cizre karayolunun 30.Km.si üzerinde yer alan Kasrik Ören Yeri, Guti'ler döneminde “Sazirka” olarak anılmaktaydı.Bir boğaz içinde yer alan yerleşmede ,tarihi su bentleri, heykeller ve kent kalıntıları bulunmaktadır.Cizre ve Finik Beylerinin bu yöreyi yazlık olarak kullandıkları bilinmektedir.

Bazebde Ören Yeri

Cizre'nin 2 Km doğusunda Dicle Nehri kıyısında yer alan Bezebde Ören Yeri zamanla Dicle Nehri yatak değiştirdiği için Suriye topraklarında kalmıştır. İlk çağlara ait kent kalıntıları ve ünlü bir köprüsü vardır.

Şırnak İli ve Çevresi Yemek Çeşitleri

1-Kutlık : Ufak bulgur ve ufak yarma (Çigköftelik) birbirine karıştırılır, hamur haline getirilir.Kızartılmış soğanlı kıyma içine doldurulur. Kaynar suya atılıp pişirilir. Sudan çıkarılıp yumurtaya bulandırılır.Yağda kızartılıp servis yapılır.

2-Serbıdev: Yarma iyice pişirilir, büyük bir tabağa konulur. İçi açıldıktan sonra bu çukura kurut(Keşk-çortan) suyu ve yağ dökülür. Yarma üzerine kavurma parçaları dizilir ve servis yapılır.

3-Perdepilav: Dibi yuvarlak tencereye yumurta ve yağla yoğrulmuş yufka haline getirilmiş hamur yerleştiririz. Az pişirilen pilava tavuk eti, baharat ve badem karıştırılır ve bu hazırlanan yufka haline getirilmiş hamurun içine konulur. Ağızı tekrar yağlı ve yumurtalı ince hamurla kapatılır. Üstü ve altı ateşte veya fırında pişirilir ve servis yapılır.

4-Kipe : Koyunun bağırsakları iyice yıkanır, bezleri koparılır. Ters çevrilir yıkanır ve temizlenir. Pirinç ve kıyma pişirilmeden içine doldurulur. Sıcak suya atılıp kaynatılır. Piştikten sonra servis yapılır.

5-Hekeheşandi: Pilav yağsız olarak yapılır. İçine kıyma katılır ve yoğrulur. Yumurta dibi şekil verilerek yağda yumurtaya bulanmış şekilde kızartılır. Servis yapılır,

6-Şımsıpe : Günümüzde dolma diye anılan yemeğin yöremizdeki adıdır. Soğan, patlıcan domates, kabaklar açılır ve oyulur. Pancar veya asma yaprakları hazırlanır. Pirinç ile

kıyma yıkanıp karıştırılır, baharatlanır. Adı geçen sebzelere doldurulur. Tencereye dizilip, pişirilir. Servis yapılır.

7-Meyre(Mehir): Ayran ve dövme ateşe bırakılır. Yumurta çırpılır içine bırakılır. Devamlı bir şekilde karıştırılır. Kaynayınca kadar devam edilir. Parçalanmış kabaklar ve pancar yaprakları içine katılır. Bir parça pişince ateşten indirilir. Soğuk servis yapılır.

8-Bırınçzer : Şeker ile su karıştırılıp şerbet yapılır. Ateşe konulup kaynatılır. İçine pirinç atılıp pişirilir. Biraz tarçın ve sarı boya katılır. Ateşten indirilip soğuk olarak servis yapılır.

9-Mahmılatık: İnce bulgur küpe bırakılır. Şalgam kaynadıktan sonra, soğutulur ve süzülerek küpe bırakılır. Biraz su ve biraz hamur üzerine katılır (mayalı hamur olmalıdır). Ağzını kapatıp örttükten sonra çamurla kapatılır. Kırk gün bekletildikten sonra açılır ve turşu gibi kullanılır.

10-Fireydin: Saç ekmeği ince açılır. Dövülmüş ceviz ile toz şeker karıştırılıp ekmek olacak hamurun üzerine serilir. Güzelce kıvrıldıktan sonra, simit gibi yuvarlak yapıp dolanır. Fireydin kızgın yağda kızartılır ve şıra dökülür. Soğuyunca servis yapılır.

11-Suryaz : Suryaz otu kıyılır ve yıkanır. Suda kaynatılır. Sonra süzülüp sıkılır. Kızgın yağda ufaltılmış soğan kızdırılır. Üzerine suryaz otu eklenerek karıştırılır. İçine kavurma atılır. Karıştırılıp servis yapılır.

Şırnak İlinde Giyim ve Kuşam

Şırnak il ve ilçelerinde genel olarak erkeklerin giysisi Şal-Şepik, kadınlarınki ise fistan (Entari)'dir. Ancak gün geçtikçe bu giysilerin yerini, takım elbiseler ile diğer kadın giysileri almaktadır. Yaşlı erkekler ile orta yaşlılar daha çok şalvar ve ceket giyerler. Fakat yine de Şırnaklıların vazgeçemediği giysi Şal-Şepik tir. Şal-Şepik, çok ince tiftik ipliğinden, Şırnak ve çevresindeki ustalarca dokunmakta ve özel bir stilde diktirilip giyilmektedir. Şal-Şepik, yelek ve şelema olmak üzere dört parçadan oluşur. Ancak altta giyilen ve fanila yerine geçen kırasta giyilip bunun kol ucuna iştirilmiş levendi denilen bir parçası daha bulunmaktadır. Şal, geniş boru paçalı olup, pantolon yerine giyilir. Gömleğin üstüne şapik denilen parça giyilip, bele şelema denilen geniş ve kalın bir kuşak bağlanır. Daha sonra yelek giyilerek kıras(Fanila)'nın kol ucuna bağlı levendi (Bilek Kuşağı) bilek üzerine sarılır, başa yada kefi veya şapka giyilir.

Yöresel kıyafetleri ile halkoyunlarını sergileyen gençler

Kadının genel giysisi ise fistan (Entari) olup, paçası ayak bileklerine kadar uzanır. Genel olarak kadife, çemçem denilen kumaş veya diğer değerli ithal kumaşlardan dikilir. Göğüs kısmı hafif açık olup, alta giyilen ön kapama kısmı fistolu ve ucu nohut büyüklüğünde bağlanmış rengarenk kumaş parçaları ile bezenmiş bir yelek giyilir. Yine alta giyilen ve kıras denilen uzun alt eteğin koluna iliştilmiş levendiler, fistan üzerinden kol bileklerine sarılır. Bele ise ince kumaş bağlanır. Kadınlar başlarına kıtan denilen uzunca bir tülbent bağlarlar. Kıtan denilen tülbente boncuk ve fistolarla süslenir. Bundan başka göğüs üzerine çeşitli altın çerçeveli süs taşları takarlar. Kulaklarına bergahar denilen, boğazdan birbirine bağlı küpeler, tetreme veya semek denilen gerdanlık ve diğer ziynet eşyalarını takarlar. Burunlarına ise hızma takarlar. Kadınların kullandığı hicol, serkezi, hırhal gibi diğer takılar da vardır.

Şırnak İli El Sanatları

İlin kendine has özellikleri bulunan güzel el sanatları bulunmaktadır. Bunlar; Şal-Şapık, kilim, keçe kilim, halı el yapısı yastık yüzleri, dantel çeşitleri, heybeler, sırt çantaları, buğday sapından yapılma tepsiler, sepet çeşitleri, tahta kaşıklar, seccadeler, battaniye ve perde gibi örnekler sayılabilir. Bunlardan Şal-Şapık kumaş dokumacılığı ve Şırnak kiliminin ünü, yurdumuzun birçok yerinde bilinmektedir.

Şal-Şapık : Çok eski tarihlerden bu yana bölgemizde el tezgahlarında dokunan bir kumaştır. Kumaş ipi saf tiftik olup, evvela güzel yıkanıp, kuruduktan sonra yumak haline getirilir ve yün tarakları ile homojen bir hale getirilir. Tekrar yumaklar haline getirilip, teşi denilen bir

nevi saplı topa larla çok ince pürüzsüz olarak kadınlar tarafından iplik haline getirilir. Bu iplikler kollu dolaplara sarılır, daha sonra ayaklı çubuklar üzerine serilerek, sıtırhık denilen bitkisel yapışkan sürülür. Böylece dokumaya hazır hale gelen iplik çok ince ve maharetle dokunur.

Kilimcilik: Yine yöremize has desenleri ve dokunuş biçimi ile kendisini kabul ettirmiş bir el sanatıdır. Esas adı Jirki kilimi olup, özellikle ilimizin Uludere ve Beytüşşebap İlçelerinde bayanların kendi evlerinde tezgahlarda dokudukları kilimlerdir. Her desenin ayrı bir öyküsü olan kilimlerimiz yüzyıllardan bu yana otantik yapısını muhafaza ederek günümüze kadar gelmiştir. El sanatlarımızın seçkin örneklerinden olan bu kilimler, aynı zamanda birer kültür hazinesidir.

Yöremizde dokunan kilimler hakkında çok kapsamlı bir araştırmaya yapılmamakla beraber adları öğrenilen başlıca kilim  eşitleri şunlardır:

1-Yayla G l ,

2-Küpeli G l,

3-Sariya G l ,

4-Temiz Parmak,

5-Rus Benzetmesi (Rusların işgalinden etkilenip yapılmış)

6-Kurba a,

7-Dizili Yaprak,

8-Goyani (Goyan Aşireti Benzetmesi),

9-Bezarin Canı,

10-Sinan,

11-Kırka a  Bastonu,

12-Değiştirme Bastonu,

13-Zilli Hamail,

14-Zilli Emanet,

15- akmak Taşı,

16-Diziler,

17-Bey Evleri,

18-Sevgili,

- 19-Kurt Ayağı,
- 20-Kara Sütun,
- 21-Güzel Topuk,
- 22-Kanarya,
- 23-Çatal Ağaç,
- 24-Kırıkçık (Serseri İnsan)
- 25-Selik,
- 26-Yıldız,
- 27-Tarak,
- 28-Bahar Merkebi,
- 29-Zincirler,
- 30-Eldivenli,
- 31-Kepçecik,
- 32-Gamezık (Bağlılığı ifade eder)

Bunlardan ilde 20'ye yakın deseni dokunmaktadır.

Değişik kilim desenleri

2.2. Doğa Turizmi

2.2.1. Doğa Turizmi ve Ekoturizm Kavramları

Ekoturizm kavramının kökeni yunanca oikos (ev) ve logos (kelime)’a dayanan, organizmalar ve onların çevresi ile ilişkilerini inceleyen bilimsel olarak ekoloji ve turizm kelimelerinin birlikte kullanılmasından ortaya çıkmıştır (Demir ve Çevirgen, 2006). Ekoturizm kelime anlamı ile doğa severlerin turistik hareketlerinden daha geniş kapsamlı bir konudur. Gerçekte bu olgu çevresel, ekonomik, sosyal ilgilerin bir alaşımıdır (Western, 1993). Ekoturizm zamanla daha da belirginleşen yeni tip turistlerin beklentileri, “deniz, kum, ve güneş” üçgeninden uzak, doğa ile iç içe abartılı olmayan tesislerde iyi bir oda, iyi hizmet ve tüm bunların başında bozulmamış ve temiz bir çevrede aktif tatil olarak özetlenebilir.

Ekoturizm konusu popülerlik kazandıkça ve önem kazandıkça tanımlamalar detaylanmış ve değişim göstermiştir. Bunların içerisinde en çok kabul görenlerden birini Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (TIES International Ecotourism Society) 1991 yılında; çevrenin korunması ve yerel halkın refahını arttırmaya yönelik olarak tabii alanlara yapılan çevreye duyarlı geziler seyahatler şeklinde yapmıştır (Yürük, 2002).

Günümüze kadar geçen süreç içinde, "ekoturizm" kavramı ve tanımı giderek benimsenmeye başlanıp, 2002 yılının Mayıs ayında, Kanada'nın Quebec kentinde, 133 ülkeden gelen 1100 delegenin katılımıyla yapılan "Dünya Ekoturizm Zirvesi"nde, tüm ülkelerin benimsediği ortak bir tanım saptanmıştır. Buna göre; **“Ekoturizm, tabii bölgelere yapılan, tabii ortamı ve kaynakları koruyan, yöre insanının ekonomik refahını artırıcı güvenilir bir turizm türü”** olarak tarif edilmektedir (TIES, 2010). 1989’dan bugüne dünyada ekoturizm farklı şekillerde tanımlanmıştır (Yılmaz E., Ok K., OKAN T., 2004).

Tanımlayan	Tanım
Özhan, 1997	Ekoturizm tabii ve kültürel çevreye, çevreyi koruyarak ve fakat yerel halkın refahını gözeterek yapılan sorumluluk, yoğun bir seyahattir. Ekoturizm oldukça kompleks ve disiplinler arası ekoloji ve ekonomi evliliğinin bir ürünüdür.
Kutay, 1989	Ekoturizm toplumsal hayat içerisindeki ekonomik sektörlerle açıkça ilişkilendirilen biyolojik kaynaklar ile turizmin bir parçası olarak planlanan tabii alanların kalkındırılmasında-geliştirilmesinde kullanılan bir modeldir.

Ceballos ve Lascurain, 1989a	Nispeten bozulmamış, dokunulmamış tabii alanlara, bu alanların yabancı bitki ve hayvanlarını, manzaralarını ayrıca kültürel çekiciliklerini dışlamadan öğrenmek, duygusal olarak tatmin olmak gibi özel amaçlarla seyahat etmektir.
Boo, 1991a	Ekoturizm doğa turizmi ile sinonimdir. Ekoturizm kuş, balina gözlemi, yabancı bitki fotoğraflama gibi tüketici olmayan bir rekreasyondur.
Boeger, 1991	Ekoturizm dünyanın yenilenebilen kaynakları yanında, diğer kültürlerin çeşitliliği ve saygınlığına itibar gösteren, çevresel olarak güvenli turizmdir.
Ecot.Association of Australia, 1992	Çevresel ve kültürel anlayış, koruma ve kıymet bilirliliği güçlendiren, ekolojik olarak sürdürülebilir turizmdir.
Norris, 1994	Yerel ekonomik faydaların sağlanması ile kaynakların korunmasını bir arada yürütmedikçe, bu çeşit turizm ekoturizm değildir.
Scace ve ark., 1992	Yerel halkın katılımını dikkate alarak, ekosistem korumaya katkı yapan doğa seyahatidir.
Ecotourism Society, 1993	Çevrenin tabii tarihini ve kültürünü anlamak için, yerel halka tabii kaynakların korunması konusunda ekonomik fırsatlar yaratırken ekosistem bütünlüğünü değiştirmeyen tabii alanlara yönelik özel amaçlı seyahatlerdir.
Commonwealth Department of Tourism, 1994	Ekoturizm, tabii çevrenin eğitimini ve yorumlanmasını içeren ve ekolojik olarak sürdürülebilir bir anlayışla yönetilen, doğaya dayalı turizmdir.
Eagles, 1994	Sürdürülebilir turizmin tüketim karakterli olmayan dört şeklinden biri ve bir alt piyasasıdır. Yabancı tabii çevreleri öğrenmeyi ve keşfetmeyi amaçlayan seyahatleri içerir.
Tickell, 1994	Herhangi birine zarar vermeksizin, insan kültürü ve tabii hayatın şaşırtıcı çeşitliliğinden zevk almak amacıyla yapılan seyahatlerdir.
Blamey, 1997	Ekoturizm, insanların nispeten bozulmamış, evlerinden 40 km den daha uzak tabii alanlara, yöredeki yabancı bitkileri, hayvanları, manzaraları ve bunların yanında, alanda bulunan kültürel değerleri keşfetmek, öğrenmek ve onlara kıymet vermek ana amacıyla yaptıkları bireysel faaliyetlerden biridir.

Ekoturizmin dikkat çekici tanımlarından birini yapan Tabii Hayatı Koruma Vakfı (WWF) ekoturizmi, **“vahşi doğada tabii çevreye en az etkiye bulunan ve bu arada yerel topluluklara ekonomik fayda sağlayan turizm türü”** olarak tanımlamaktadır. Benzer bir tanımlama ise Dünya Turizm Örgütü (WTO) tarafından şu şekilde yapılmıştır; **“sürdürülebilir turizm kalkınması, turizm sektöründe yer alan ev sahipleri ile turist kesimlerinin ihtiyaçlarının bugün var olan kaynakların gelecekte değerlerinin arttırılarak ve korunarak, karşılanmasıdır”**. Uluslararası Doğa Koruma Birliği’nin (IUCN) tanımına göre ekoturizm, **doğayı ve kültürel kaynakları anlayarak korumayı destekleyen, düşük ziyaretçi etkisi olan ve yerel halka sosyo-ekonomik fayda sağlayan, bozulmamış tabii alanlara çevresel açıdan sorumlu seyahat ve ziyaretir.**

Zaman içerisinde ekoturizm farklı şekillerde ifade edilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır (Akpınar, Bulut, 2010).

- Doğaya Dayalı Turizm
- Yumuşak Turizm
- Özel İlgi Turizmi
- Yeşil Turizm
- Sorumlu Turizm
- Alternatif Turizm

Literatürde yapılan tanımlar yorumlandığında; doğa ile ilişkili yapılan tüm turizm faaliyetlerini **“Doğa turizmi”** olarak tanımlamak mümkündür. Bununla birlikte uluslararası kabul gören, WTO, TIES, IUCN ve WWF’nin **“Ekoturizm”** tanımlarında yerel halkın ekonomik çıkarlarının gözetilmesi ve yerel kültürün korunmasının vazgeçilmez olduğu görülür. Örneğin; golf turizmi eğer seçilen bölge ve alan itibarıyla yerel halkın ekonomisine bir katkı sağlamıyorsa, her ne kadar doğa ile ilişkili bir turizm de olsa ekoturizm kapsamına girmez. Bu nedenle doğa turizmini daha geniş kapsamlı olarak algılamak mümkündür.

Dünya Turizm Örgütü’ne göre ekoturizmin bileşenleri:

- Biyolojik çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunması,
- Yerel halkın refahının gözetilmesi, turistlerin ve yerel halkın bilinçlendirilmesinin sağlanması,
- Küçük ölçekli işletmeler tarafından küçük turist gruplarına hizmet verilmesi,

- Turistlerin ve yerel halkın turizm endüstrisi hakkında sorumlu hareket etmesinin sağlanması,
- Geri dönüşü olmayan kaynakların en düşük düzeyde tüketilmesi,
- Turizm yönetimine yerel düzeyde katılımın önemsenmesi,
- İş fırsatlarının ve mülkiyetin yerel halk lehinde gelişmesinin gözetilmesi olarak tanımlanmaktadır ([http:// www. unwto.org](http://www.unwto.org)).

Yine Dünya Turizm Örgütüne göre ekoturizmin amacı;

- Turizmin tabii ve geleneksel çevreye verdiği tahribatın en alt düzeye indirilmesi,
- Turistlere ve yerel halka doğanın ve geleneksel sosyo-kültürel çevrenin korunmasına yönelik eğitim verilmesi,
- Turizmin yerel halkın ihtiyaçlarının karşılayan, yerel yönetim ve halkla işbirliği içinde gelişen sorumlu bir ticaret olarak özendirilmesinin sağlanması,
- Koruma kapsamındaki (tabii ve sosyo-kültürel) alanların yönetim için kaynak ayrılması,
- Turizmin negatif etkisinin en alt düzeye indirilmesi amacıyla sosyo-kültürel ve tabii çevreye yönelik uzun vadeli takip ve değerlendirme programlarının desteklenmesi,
- Turizmin yerel halkın geçimine katkıda bulunmasını sağlayacak şekilde geliştirilmesinin temini,
- Turizmin gelişiminin yörenin sosyal ve çevresel kapasitesini artıracak şekilde gelişmesinin temini,
- Çevreyle uyumlu, tabii ve geleneksel sosyo-kültürel yaşamla iç içe geçen, yöresel bitki örtüsünü ve yaban hayatını koruyan turizmin alt yapı yatırımlarının gerçekleştirilmesidir ([www. world-tourism.org](http://www.world-tourism.org)).

Ekoturizm kavramı birçok insanda doğa ile barışık bir turizm şeklini çağrıştırırken bazı araştırmacılar ve bilim adamları da buna tereddütlü yaklaşmaktadırlar. Erdoğan, yaptığı çalışmada ekoturizm kavramı ile ilgili dünyada birçok görüşü inceleyerek bazı olumsuz yargılara varmıştır. Doğa turizmi ile ilgili ciddi anlamda bir kavram kargaşası yaşandığından bahsetmiştir. Vardığı yargıda ekoturizm adı altında yapılan faaliyetlerin seyahat acentaları ve tur operatörleri tarafından pazarlanarak, kırsal alanlardaki tabii yapının bozulmasına

sebepler olduklarını, doğa içinde otel zincirleri ve sermaye tesisleri oluşturduklarını belirtmiştir (Erdoğan, 2005).

Doğaya ve tabii kaynaklara dayalı bir turizm ile doğanın korunması arasında, kuramsal üç farklı ilişkiden söz edilebilir. Bunlar uyumsuzluk ve zıtlık, bir arada var olma ve ortak yaşama olarak karşımıza çıkar. Ortak yaşama, tercih edilen, turizm ve doğa korumanın birbirinden karşılıklı olarak yararlandıkları bir organizasyon şeklidir. Doğa koruma açısından bunun anlamı, tabii değerler mümkün olduğunca özgür vaziyetlerinde korunabilecekler ve hatta daha uygun şartlara doğru geliştirilmeleri de sağlanabilecektir. Böylece, daha fazla kişi daha geniş anlamda doğadan ve tabii değerlerden rekreasyonel, estetik, kültürel, bilimsel ve eğitsel yönden yararlanabilecektir (Gülez, 1993).

2.2.2. Sürdürülebilirlik ve Doğa Turizmi

Sürdürülebilirlik; bugünün ihtiyaçlarını karşılarken tabii kaynakları korumak ve gelecek nesillere iyi bir çevre bırakmaktır. Sürdürülebilirlik kavramı ilk defa 1980 yılının Mart ayında yayımlanan Dünya Koruma Stratejisi ile kamuoyunun dikkatini çekmiştir (Kuter ve Ünal, 2009).

Ekoturizm kavramı sürdürülebilirlik tartışmaları ile gündeme gelip popüler olmuştur. Ekoturizm doğaseverler ve çevre duyarlılığı olan turistlerin hareketlerinden daha geniş kapsamlı bir konudur. Gerçekte bu olgu, çevresel, ekonomik ve sosyal ilişkiler bütünüdür (Akpınar ve Bulut, 2010).

Ekoturizm, UNEP'in (Birleşmiş Milletler Enformasyon Merkezi) araştırmasına göre, günümüzde en hızlı büyüyen turizm çeşitlerinden birisidir. Özellikle çevreci kuruluşların yarattığı kamuoyu genç ve aydın kesimin doğa ile bütünleşme, renkli kültürlerle bir araya gelme tutkusu bu turizm türünün geleceğinin parlak olduğunu göstermektedir.

Ekoturizmin önemli ilkelerinden birisi olan “tabii çevrenin korunarak sürdürülebilirliğin sağlanması” için uzman rehberlerin kullanılması gerekliliği vardır. Tur düzenleyen acentelerin ve tur katılımcılarının uyması gereken kurallar şöyle açıklanabilir;

- Milli park, tabii koruma alanı gibi ilan edilmiş bölgelerde, ilgili bakanlık ve kurumlarca konulmuş kurallara kesinlikle uymak, girilmesi veya kamp yapılması yasak veya kısıtlanmalı bölgelerdeki yasaklara uymak,
- Gezilen veya kamp yapılan yerlerde belirlenmiş gezi rotalarına ve tecrübeli doğa rehberlerinin uyarı ve yol göstericiliğine uymak,
- Gezilen yerlerde flora ve faunaya asgari zarar verecek şekilde hareket etmek,

- Gezi faaliyeti sırasında çevreye hiçbir şekilde atık bırakmamak
- Özellikle nesli tehlikede bulunan hayvanların bulunduğu bölgelerde gürültü ve kirlilik yaratmamak,
- Acenteler için; flora ve faunanın korunmasına özel önem verilen yerlerde gerek yıl içinde gerekse uzun vadede tur rotalarını, koruma ilkelerini gözeterek sıkı sık değiştirmek.

Ekoturizm ilkelerinden birisi de yerel kültürlere saygı ve yerel halkların ekoturizmden fayda sağlamasıdır. Ekoturizm bölgelerinde yaşayan topluluklar genellikle otantik kültüre sahip oldukları için, bölgeye turizm kanalıyla katkı sağlanırken, ahlaki, dini ve ananevi değerlere saygı göstermek, yerel yeme-içme eğlenme gibi geleneklere uyumlu davranarak manevi kültür unsurlarının bozulmamasına dikkat edilir.

Turizm sektörünün var olması ve sürdürülebilirliği turizme kaynak teşkil eden bölgesel ve yerel alanlara özgü tabii ve kültürel değerlerin korunarak kullanılmasıyla gerçekleşebilir. Sürdürülebilir gelişme ve aynı zamanda çevreye uyumlu bir yaşam için ekolojik ve ekonomik kararların bir arada ele alınması tabii alanların ve kırsal kesimlerin, geleceğin turizm alanları olarak, turizmin olumsuz çevresel etkisinden korunması, günümüz turizmi içinde turistlerin çevresel sorunlar olmayan ortamlarda, doğa içinde turistik etkinliklere katılması şeklinde gerçekleşebilir (Akpınar ve Bulut, 2010).

2.2.3. Doğa Turizmi Çeşitleri

Doğa ile ilintili birçok turizm aktivitesinden bahsetmek mümkündür. Dünyadaki ekoturizm adı altında yapılan faaliyetleri ve model planlar incelendiğinde ekoturizmin dört ana eyleminin olduğu görülür. Bunlar gezmek, görmek, öğrenmek ve belgelemektir. Bunların yanında müsait olan alanlarda birçok doğa aktivitesi de yapılabilmektedir. Doğa turizmi kapsamında, yapılan başlıca etkinlikler şu şekilde sıralanabilir:

Dağcılık:

Sarp kayalara tırmanmak ve zirveye ulaşma tutkusu dağcılık sporunu doğurmuştur. Dağcılığın birçok dildeki adı “Alpinizimdir” Bu etkinliğin bir spor dalı şekline dönüşümü ve yaygınlaşması, büyük ölçüde Alp Dağlarında olduğu için bu isim uygun

görülmüştür. Türkçe’de bu etkinliklerin tümüne birden “dağcılık” adı verilmiştir. Türkiye’nin hemen her bölgesinde bulunan irili ufaklı dağları bu turizm çeşidi için alternatifler oluşturmaktadır.

Doğa Yürüyüşü (Trekking):

Dağcılık etkinliğine göre daha hafif bir etkinlik olan doğa yürüyüşlerinden en çok bilineni trekkingdir. “uzun ve zorlu yolculuk” anlamına gelen trekking daha çok dayanıklılık gerektirir.

Doğa yürüyüşlerinin hafif olanları yaşlılar ve çocuklar için de uygundur. Doğa yürüyüşleri sırasında doğanın güzellikleri görülebilir ve fotoğraflanabilir.

Trekking dışında yürüyüş uzunluğu, zorluk derecesi ve konaklama göre adlandırılan hiking ve expedition olarak çeşitlendirilen doğa yürüyüşleri bulunmaktadır.

Alp Himalaya kuşağı üzerinde yer alan ülkemiz dağ ve sıradağları, flora ve faunasıyla doğa yürüyüşleri için önemli bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyelin planlı bir yaklaşımla turizm olgusu içerisinde değerlendirilmesi, böylece turizmin tür ve aktivitelerinin zenginleştirilerek

arz kapasitesinin geliştirilmesi, alternatif turizm alanlarının koruma-kullanma dengesi içerisinde hizmete sunulması, tanıtılması, farklı yörelerin turizmin ekonomik ve sosyal katkılarından yararlandırılması açısından önemlidir (Akpınar, Bulut, 2010).

Mağara Turizmi:

Turizmin çeşitliliği açısından ülkemizdeki mağaralar, önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Ülkemizin %40’ı mağara oluşumları açısından önemli bir nitelik olan karstlaşmaya uygun kayalardan meydana gelmiştir. Erimeye uygun kayaların kapladığı alan ve bu alanlarda

tespit edilen mağara sayısının oranına göre Türkiye’de 20.000’den fazla mağara bulunabileceği öngörülmektedir. Bunlardan 800’ü MTA, 450 tanesi de değişik kulüp ve derneklerce olmak üzere ancak 1250’si incelenmiştir (Akpınar, Bulut, 2010).

Türkiye’nin en uzun mağarası, 16 km’den fazla olan Isparta’daki Pınargözü Mağarası; en derin mağarası ise 1453 m ile Mersin’deki

Peynirlikönü Mağarası, sarkıt ve dikitleri en ünlü mağarası Burdur'daki İnsuyu Mağarası'dır.

İnsanın içindeki macera ruhu mağaraları keşfetme ve ziyaret etme talebini de beraberinde getirmektedir. Diğer tabii güzellikler ve ormanlarla bütünleşen mağaralar ekoturizmin önemli elemanlarından birisini oluşturur.

Yön Bulma (Oryantiring):

Oryantiring, İskandinav'ca bir kelimedir ve yön bulma anlamına gelmektedir. Üzerinde kontrol noktaları işaretlenmiş büyük ölçekli (detaylı) bir harita ve pusula yardımıyla yönünü bularak belirli bir parkuru en kısa sürede tamamlama yarışmasına oryantiring denir. Parkur birbirinden uzak ve ters yönlere konan kontrol noktaları ile çizilir.

Noktalar iyice gizlenir ki, yarışmacılar harita ve pusulayı hakkıyla kullanabilsin. Bu yüzden oryantiring, koşarken satranç oynamak olarak tanımlanmaktadır. Kontrol noktalarında her biri farklı olan şifreler ya da zimbalar bulunur. Yarışmacılar bu şifreleri toplamak ya da ellerindeki kartı her kontrol noktasında zımbalatmak zorundadırlar. Yarışmacılar iki dakika arayla start alır ki, birbirini izleme gibi bir kolaylığa yönelmesinler (Altan, 2006).

Oryantiring 'in diğer doğa sporlarına göre ters olan yanı çok kişi ile yapılmasının keyif vermesidir. Yarışa ne kadar çok katılan varsa, yani elli, yüz belki de bin kişi, o kadar zevkli olmaktadır. Dünyada 20.000 kişinin aynı günde koştuğu büyük organizasyonlar yapılmaktadır (Altan, 2006).

Oryantiring yapı, bina, stat, saha gerektirmeyen çevreci bir spordur. Her şey sökülüp takılıp işleri bitince kaldırılıp götürülebilir. Örneğin binlerce kişinin katıldığı yarışlardan sonra ertesi gün aynı araziye gidince ayak izlerinden başka bir şey görülmez. Oryantiring maliyeti çok az, alt yapısı çok ucuz bir spordur (Altan, 2006).

Atlı Doğa Yürüyüşü:

Turizmin çeşitliliği içerisinde yer alan atlı doğa yürüyüşleri tarihi ve tabii güzelliklerin bulunduğu yörelerimizde düzenlenen gününbirlik veya birkaç

günlük gezi programları ile yapılmaktadır. Orman içi ekoturizm alanlarına yakın olan at çiftliklerinde verilecek birkaç günlük binicilik eğitimi ile faaliyet gerçekleştirilebilir. Ekoturistler hem ata binmenin zevkini hem de doğanın güzelliklerini izleme olanağı elde ederler.

Bisiklet Turizmi:

Bisiklet bir spor dalıdır. Yaklaşık 100 yılı aşkın bir tarihi geçmişi vardır. Kısa yolculuklarda kolay ve ekonomik bir ulaşım sağlar. Birçok insan için çocukluktan kalma nostaljik bir ulaşım aracıdır. Bununla birlikte bisiklet sevgisi birçok insanda spor haline dönüşmüştür.

Bisikletin motorsuz ve doğa dostu olması insanların sevgisini kazanmasında başka bir etkidir. Yine bisiklete binerken önemli derecede enerji harcanması nedeniyle sağlıklı yaşam için de önemli bir araçtır. Bütün bu özellikler bisiklet sporunu geliştirmiş ve tüm

dünyada ciddi organizasyonlar yapılır hale gelmiştir. Tabii güzellikler içinde spor yaparak dolaşma olanağı sunan bisiklet aktiviteleri bugün birçok kulüp ve dernek tarafından bir turizm aktivitesine dönüştürülmüştür. Ülkemizin birçok bölgesi bisiklet aktiviteleri için uygun mekanlar sunar.

Botanik Turizmi:

Türkiye iklim çeşitliliği ve farklı yükseltilerden oluşan topoğrafik yapısı nedeniyle çok çeşitli bir floristik yapıya sahiptir. Endemik ve nadir olan birçok bitki türü ile birlikte toplam tür sayısı 10.000'e ulaşmıştır. Avrupa'daki toplam bitki türü sayısının 12.000 civarında olduğu düşünülürse ülkemiz bitki örtüsünün zenginliği daha kolay anlaşılır. Bu flora zenginliği botanik turizmi ile ilgilenenler için büyük bir çekicilik oluşturmaktadır.

Doğanın korunması için Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından birçok çalışmalar yürütülmektedir. Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü bu amaçla milli park, tabiat parkı, yaban hayatı koruma sahası, yaban hayatı geliştirme sahası, tabiatı koruma alanı, tabiat anıtı gibi koruma statüleri ilan ederek kaynak değeri açısından önemli olan alanları koruma altına almaktadır.

Botanik turizminde, botanik konusunda yetişmiş, bilgili rehberlerin bulunmayışı ve bitki tohumu ve soğanlarının başka ülkelere kaçak yollarla götürülmesi ülkemizde, önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. 1983 ve 1988 yılları arasında yayınlanan iki kararname ile

yabancıların doğada bitki, hayvan ve arkeolojik materyal toplamaları izne ve belli kurallara bağlanmış ve yasal boyut getirilmeye çalışılmıştır (Akpınar, Bulut, 2010).

Türkiye'nin bitki zenginliğinin en önemli nedenlerinden biri, buzul çağlarında Anadolu'nun bitkiler için bir sığınak olmasıdır. Günümüzde de Türkiye hiçbir Avrupa ülkesinde olmayan bir şekilde 3 farklı bitki alanının kesişme noktasında yer almaktadır. Bu bitki alanları Akdeniz Bitki Alanı (Akdeniz ve Ege bölgelerini kapsamaktadır), Avrupa- Sibiryaya Bitki Alanı (Karadeniz ve Marmara Bölgesi'ni kapsamaktadır), İran-Turan Bitki Alanı (İç Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgesi'ni kapsamaktadır) (Akpınar, Bulut, 2010).

Yayla Turizmi:

Turizmin çeşitlendirilmesi, tüm yıla ve ülke sathına yaygınlaştırılması, değişik yörelerin mevcut turizm potansiyelinin geliştirilerek harekete geçirilmesi yönünde başlatılan çalışmaların önemli bir bölümünü de yayla turizmi oluşturmaktadır (Akpınar, Bulut, 2010).

Ülkemizde yer alan yaylaların, tabii güzellikleri, etnolojik ve diğer çekicilik yaratan özellikleri ile ekoturizme yönelik sundukları çok çeşitli ve eşsiz olanakların; koruma kullanma dengesi içerisinde turizm amaçlı değerlendirilmesi önemlidir (Akpınar, Bulut, 2010).

Türk kültüründe yaylaların önemi çok büyüktür. Özellikle Yörük Türkmen geleneğinin yaşatılmasında yaylada yapılan festival ve etkinlikler ülkemizin birçok yerinde yaygındır. Akdeniz ve Ege Bölgesi'ni sıcak yaz günlerini yaylada geçirmek isteyen halk yaylalardaki otantik kültürü yaşarken oraların turizm gelirlerine de katkı bulunurlar. Torosların üst kesimleri ve İç Ege'nin yüksek kesimlerinde bulunan yaylalar en çok tercih edilen ekoturizm bölgeleridir.

Kuş Gözlemciliği (Ornitoloji):

Kuş gözlemleme ülkemizde az sayıda insan tarafından bilinmesine rağmen Avrupa ve Kuzey Amerika'da çok yaygındır. ICBP (Uluslararası Kuş koruma Konseyi), OSME (Orta Doğu Ornitoloji Topluluğu), IWRB (Uluslararası Su Kuşları ve Islak Alanlar Araştırma Bürosu), RSBP (Royal Kuş Koruma Topluluğu) gibi kuş gözlemciliğinde önde gelen pek çok profesyonel organizasyon, Avrupa, Asya ve

Afrika'da tabii habitatları içinde kuşları gözleyip, bölgelerin kuş toplumlarını ve belli kuş türlerini araştırırlar. Bunların dışında pek çok amatör kuş gözlem toplulukları da tabii ortamda yaban hayatını takip etmektedirler (Akpınar, Bulut, 2010).

Farklı 466 kuş türünün bulunduğu Türkiye, üreyen kuşlar açısından Avrupa'nın en zengin ülkesi konumundadır. Farklı habitatların egemen olması, konumu itibari ile kuş göç yolları üzerinde bulunması, sulak alanların zenginliği Türkiye'de kuş çeşitliliğinin yüksek olmasının sebeplerindendir. Bu zenginlik, Türkiye'de kuş gözlemciliğinin; dolayısıyla dünyada öne çıkan alternatif turizm dallarından kuş gözlem turizminin gelişmesine olanak sağlamaktadır (Akpınar, Bulut, 2010).

Yaban Hayatı (Fauna) Gözlemciliği:

Doğada bulunan yabani hayvan türleri eskiden beri insanların ilgisini çekmiştir. Yaban hayvanlarının tabii yaşam ortamlarında fotoğraflamak, takip etmek için

fotosafariler düzenlenir. Yaban hayatı zengin olan bazı ülkeler bu turizm türünü geliştirerek önemli kazanç sağlamaktadırlar. Afrika ülkelerinden Kenya gibi ülkeler yaban hayvanlarının yoğun olduğu bölgeleri ulusal park haline getirerek dünya turizmine açılmıştır.

Foto Safari:

İnsanlar gezip gördükleri yerlerdeki birçok tabii güzelliği fotoğraflamak ister. Son yıllarda gelişen fotoğrafçılık teknolojisi hemen herkesin içinde olan fotoğraf çekme arzusu için büyük olanaklar sunmaktadır. Son zamanlarda tek başına tabii

alanları gezerek fotoğraflamak yerine daha önceden bilinen tabii alanlara gruplar halinde yapılan fotosafariler tercih edilir vaziyete gelmiştir. Böylece planlı yapılan etkinliklerle amaca daha iyi ulaşılır. Ulaşım problemleri ve kaynak problemi de kolayca aşılmış olur. Ülkemizdeki fauna ve flora zenginliği fotosafariler için eşsiz imkanlar sunmaktadır.

Av Turizmi:

Avcılık ilk insanın doğada var olma mücadelesi ile başlar. İnsanın yerleşik hayata geçmesi ile birlikte ziraat ve hayvancılığın gelişmesi avcılık faaliyetlerini de azaltmıştır. Bununla birlikte insanların av merakı ve doğayı keşfetme hevesi avcılığın hiçbir zaman vazgeçilmez bir aktivite olacağının bir göstergesidir.

Ülkemizin coğrafi yapısı, bitki örtüsü ve yaban hayatı bakımından av turizminin gelişmesine elverişli konumdadır. Ancak av hayvanlarımız, bugün için belirli türler dışında av turizmine sunulabilecek belirli zenginliğe ulaşmış değildir. Av turizmine açılacak avlaklar, Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Av ve Yaban Hayatı Daire Başkanlığı tarafından tespit ve ilan edilmektedir. Ülkemizde av turizmi faaliyetleri; 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu, Yerli ve Yabancı Avcıların Avlanmalarına ilişkin Esas ve Usulleri Yönetmeliği'ne göre yapılır. Yönetmelik, kanunun 15 ve 32. maddeleri kapsamında hazırlanıp 8 Ocak 2005 tarih ve 25694 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik; sürdürülebilir avcılık ve tabii hayatın korunması ilkelerini gözeterek oluşturulmuştur (Akpınar ve Bulut, 2010).

Akarsu Turizmi:

Ülkemizde akarsular, tabii ve kültürel özellikleri bakımından farklı özellikler arz ederek, değişik rekreasyonel kullanım olanakları sunmaktadır (Bulut ve Yılmaz, 1998). Akarsularımızın büyük bölümü “akarsu turizmi” olarak adlandırılan rafting, kano ve nehir kayağı için çok elverişlidir (Akpınar ve Bulut,

2010).

Doğa turizminin önde gelen dallarından biri olarak akarsu turizmine yönelik ülkemizin sunduğu bu büyük potansiyelin geliştirilmesi ve geniş kitlelere hitap edecek şekilde tanıtımının yapılması önem taşımaktadır. Büyük yatırımlar gerektirmeyen akarsu turizmi, çevrenin tarihi, arkeolojik, kültürel, otantik değerleri ve diğer turizm çeşitleriyle bir bütün

oluşturmaktadır. Bu nedenle, nehirlerimizin akarsu turizmi potansiyeli incelenirken, çevresinde yer alan ve entegre bir şekilde geliştirilebilecek diğer turizm değerleri de bu proje kapsamında belirlenmiştir (Akpınar, Bulut, 2010).

Özellikle kanyonlardan geçen kıvrımlı bir yatağa sahip akış hızı yüksek akarsular üzerinde yapılan rafting sporu turistlerin büyük ilgi odağı vaziyetindedir.

Sportif Olta Balıkçılığı:

Balıkçılık insanın içindeki avcılık güdülerinden gelen bir tutkudur. Doğa ile iç içe, ticari olmayan, hoşça vakit geçirmek amacıyla orman içi akarsu ve göllerde sportif olarak yapılan balık tutma aktivitesi sportif olta balıkçılığı olarak adlandırılır.

Türkiye'nin akarsularla örülü olması, hala kirlenmemiş göl ve barajlarının bulunması sportif olta balıkçılığı için büyük olanaklar sunmaktadır. Bilinçli ve planlı bir faydalanma ile bu olanakların daha da artırılması mümkündür.

Hava Sporları Turizmi:

Türkiye, Yamaç Paraşütü, Yelken Kanat, Planör, Paraşüt, Balon gibi hava sporları için çok uygun arazi koşullarına sahiptir. Bölge bazında çok farklı topoğrafik yapıların olması bu spor dallarının gelişmesi için büyük bir avantaj sağlar.

Ülkemizde Yamaç Paraşütü Sporunu 1990 başlarında Fethiye Ölüdeniz Bölgesi'ndeki Baba Dağı'nın yabancı pilotlar tarafından keşfedilmesi ile tanınmış, ilk olarak üniversite kulüplerinde aktif olarak başlamıştır. Türk Hava Kurumu (THK), üniversite kulüpleri ve özel kulüpler tarafından yamaç paraşütü eğitimleri düzenlenmektedir (Akpınar ve Bulut, 2010).

Yelken kanat, motoru olmayan, rüzgar ve diğer hava etkileri ile uçuş yapabilen tek kişilik bir uçuş aracıdır. Yamaç Paraşütü yapılan yerlerde yelken-kanat sporu da yapılabilir. THK ve çeşitli hava kulüpleri tarafından eğitim kursları verilmektedir (Akpınar ve Bulut, 2010).

Tek kişilik veya çift kişilik olanları mevcuttur. Tek kişilikleri 300-330 kg, çift kişilikleri 450-495 kg ağırlığında, bir ya da iki koltuklu, çok hafif hava araçlarına mikrolight denmektedir. Daha kısa bir anlatımla "ağırlıkları 300-495 kg arasında değişen hava

araçları” demek mümkündür. Bu hava araçları kendi arasında ultralight, motorlu yamaç paraşütü ve motorlu yelken kanat şeklinde sınıflandırılırlar.

Kış Turizmi:

Kış turizmi; kış sporları ve rekreasyon eylemleri yüksek dağlık kuşaklarda gerçekleşmektedir. Dağlık alanlarda; yerleşme merkezlerine uzaklığı, konumu, ulaşımı ve sundukları olanaklar ölçüsünde nitelik kazanırlar. Kayak sporu başta olmak üzere diğer rekreatif özellikler kış mevsiminin yegane turizm eylemidir (Altan, 2006).

Kış turizmi turizmin çeşitlenmesi açısından mevsim itibari ile sönük geçen kış aylarının değerlendirilmesi ve kış aylarındaki turizm eylemlerinden gelir elde etmesi sağlamak açısından amaç olabilmektedir (Altan, 2006).

Ziraat ve Çiftlik (Agro) Turizmi:

Kırsal alanlarda ziraata dayalı turistik etkinliklere ziraat turizmi (agroturizm) denir. Şehrin yoğun iş hayatından bunalan insanlar sakin bir köy yaşamını arzularlar. Köy hayatının içinde hafta sonlarını veya yaz tatillerini değerlendirmek üzere küçük bahçeleri olan köy evlerinde zevk amacıyla ziraat ürünleri yetiştirir, yerel halkın ziraat etkinliklerine katılırlar. Böylece kırsal bölgelerin yerel halkıyla etkileşimde bulunarak gelirlerine turizm yoluyla katkıda bulunurlar.

Aileleriyle birlikte tabii bir köy hayatını özleyen bu insanlar için büyükşehirlerimize yakın kırsal bölgeler önemli bir potansiyele sahiptir.

İzcilik:

İzcilik, gönüllü, uluslararası, üniformalı, çeşitli yaş gruplarındaki gençlerin zihinsel, fiziksel, ruhsal, sosyal, duygusal ve karakter gelişimine katkıda bulunan bir gençlik faaliyetidir.

İzcilik, milliyet, ırk, din ve dil ayrımı olmaksızın herkese açık, gönüllü, politik olmayan eğitimsel bir gençlik hareketidir. İzcilik, çocuk ve gençleri mevcut özellikleri ile bir bütün olarak ele alan, ruh ve beden sağlıklarını geliştiren, onların boş zamanlarını bir program

çerçevesinde değerlendirilmesini sağlayan bir eğitim aracıdır. Bu özellikleri ile izcilik, öğretim olmaktan çok uygulamalı bilgi ve beceri kazandıran eğitim karakterinde bir faaliyetidir. Bu nedenle de izcilik tüm dünyada okul dışı bir faaliyet olarak değerlendirilmiş ve okul dışı izcilik organizasyonları kurulmuştur.

İzcilik, çocuk ve gencin grup içinde ve bizzat tabiatın kucağında eğitilmesiyle karakter, beceri, sağlık, mukavemet, cesaret vs. konularda daha iyi ve daha çabuk eğitilebilecekleri fikrinden doğmuştur.

Kişinin eğitimi, bedenlen ve fikren olduğu kadar ahlaken de büyük önem taşır. Bu nedenle de izcilik ahlak eğitiminde aktif bir metod olarak kabul edilir. İzcilik iyi yurttaş yetiştirmeyi amaçladığından milli, iyi insan yetiştirmeyi amaçladığından ise evrensel bir olaydır (www.izcim.org).

Kamp Karavan Turizmi:

Ülkemiz, günübirlik dinlenme, eğlenme ve piknik amaçlı kullanımların yanı sıra, çadır ve karavanlı kamp yapma olanağına sahip, pek çok tabii alanlara sahiptir. Gözlerden uzak doğa ile baş başa vakit geçirmek isteyen insanlar için oldukça büyük imkanlar sunmaktadır (Akpınar, Bulut, 2010).

Golf Turizmi:

Golf, 1000 yıla yakın bir geçmişe sahip olduğu düşünülen ve kimler tarafından ne zaman keşfedildiği tam olarak bilinmeyen bir spor dalıdır. 1600'li yılların ortasına kadar sadece Avrupa'da oynanmakta olan bu spor, 1659 yılında New York'a bağlı Albany kentinde oynanarak ABD'de boy göstermeye başlamıştır. Bu spora ait ilk yazılı kurallar ise 1754 yılında bugünkü adı Royal & Ancient Golf Kulübü olan St. Andrews Golfers tarafından yayınlanmıştır (Erol, 2009).

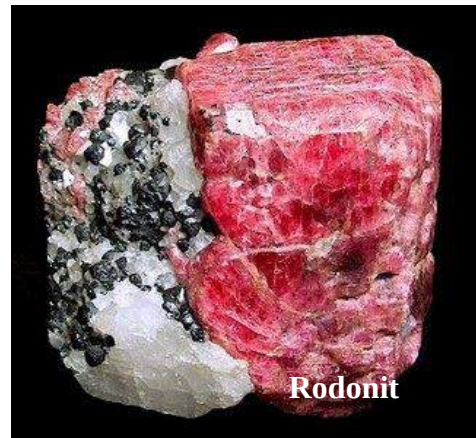
Türkiye'deki ilk golf kulübü 1895 yılında Constantinople Golf Club adıyla Okmeydanı'nda kurulan ve şu an Maslak'ta faaliyetini sürdürmekte olan İstanbul Golf Kulübü'dür (İstanbul Golf Kulübü). İstanbul Golf Kulübü'nü sırasıyla 1905 yılında kurulan İzmir-Bornova Golf Kulübü, 1911 yılında kurulan Bebek Golf Kulübü

ve 1949 yılında kurulan Ankara Golf Kulübü izlemiştir (İslamoğlu, 2006). Bu sahalardan Bebek Golf Kulübü 1923, İzmir-Bornova Golf Kulübü 1970 ve Ankara Golf Kulübü 1980 yılında çeşitli nedenlerle kapatılmıştır. 1980'lerde Türkiye'de çöküşe uğrayan golf sporu, 1990'lı yılların ortasında bu alanda yapılan yatırımların faaliyete geçmesi ve federasyonun kurulmasıyla yeniden ivme kazanmıştır. Belek Bölgesi'ndeki yatırımların başlamasında 1980'li yılların sonlarında o bölgenin turizm alanı olarak belirlenmesinin etkisi büyüktür. 1994 yılında Türkiye'nin ilk profesyonel golf sahası olan Klassis Golf and Country Club ile Belek'teki ilk saha olan National Golf Kulübü hizmete girmiş, sonrasında 1995 yılında da Türkiye Golf Federasyonu kurulmuştur. Gerek turizme teşvik yasalarının çıkmış olması gerekse de Türkiye Golf Federasyonu'nun yürüttüğü çalışmalar sonucunda 2000 yılı sonrasında golf sektörü önemli gelişmelere ve başarılarla imza atmıştır (<http://baka.org.tr>).

Gem Safari (Süstaşları Toplama Gezisi):

Gem, Gems, Gemstone kavramı süstaşı, Gemoloji kavramı Süstaşı bilimi, Gemolog kavramı süstaşı inceleme uzmanı vb. özgün kavramlar Hatipoğlu ve Kırıkoglu (2005) tarafından isimlendirilmiştir. Gem Safari; Süstaşları toplama gezisi olarak isimlendirilmektedir.

Süstaşı minerallerin, kayaların ve organik

malzemelerin bazıları;

-Güzellikleri,

-Ender bulunuşları,

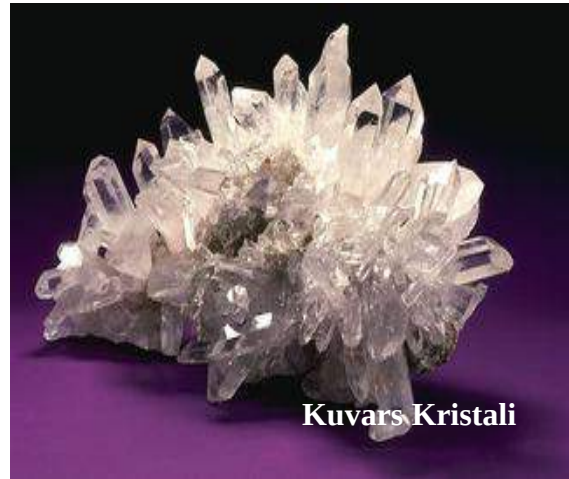
-Diğerlerine göre bazı fiziksel ve kimyasal özelliklerindeki ayrıcalıkları nedeniyle, mücevher taşı ya da dekorasyon malzemesi biçiminde kullanılarak özel bir değer kazanırlar. Belirli bir ekonomik değere sahip bu tür malzemelere, kıymetli taş, yarı kıymetli taş veya genel olarak süstaşı denilmesini sağlamaktadır.

Süstaşlarının kıymetli ve yarı kıymetli olarak gruplanması tamamen izafidir. Bu ayrımın kesin bir sınırı yoktur (<http://www.gemoloji.host.sk>).

Çok fazla yaygın olarak tanınmasa da doğadan süs taşları toplayıcılığı olarak bilinen bu safari türü de son zamanlarda dikkat çeken bir ekoturizm etkinliğidir. Süstaşı toplama faaliyeti olarak bilinen bir tür ekoturizm faaliyeti olarak karşımıza çıkar.

Kuşkusuz jeolojik yapıları nedeniyle dünyanın her tarafında farklı kayaç oluşumları vardır. Süs eşyası yapımında kullanılan az bulunan bazı taşlar konu ile ilgilenen insanları uzak tabii mekanlara yönlendirebilmektedir.

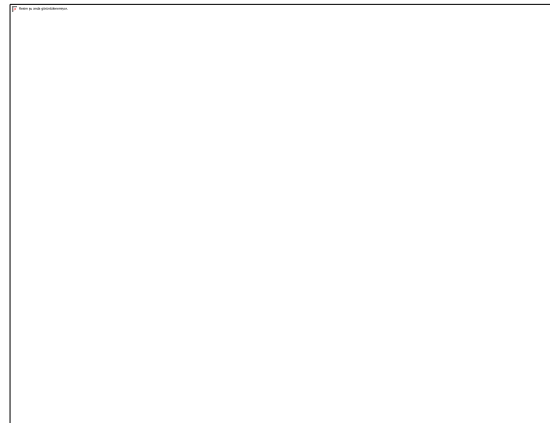
Gem Safari (Süstaşları toplama gezisi) bir rehber eşliğinde, Mart ayından Kasım ayına kadar gerçekleştirilebilir. Büro ortamında çalışmaktan ve şehir hayatından sıkılan

genellikle üniversite eğitimi almış kişilere hitap ettiği gibi, gezilere katılımcıların yaşı 15 yaş ile 80 yaş arasında değişmektedir. Yurt dışında daha yaygın olarak yapılmasına karşı ülkemiz için çok yeni bir kavramdır.

Festival turizmi:

Festivaller, sosyal ve kültürel kutlama etkinlikleridir. Festivaller, dikkate değer bir ekonomik etki yaratan, turist çeken bir unsur olarak görülmektedir. Eski Anadolu Roma, Çin, Hint, Uzakdoğu ve Ortadoğu uygarlıklarında, Müslümanlık, Hristiyanlık, Musevilik ve Budizm gibi dinlerin yaygın

olduğu tüm toplumlarda geleneksel hale getirilmiş ve günümüze kadar süregelen dinsel kökenli birçok festival bulunmaktadır.

Günümüzdeki festivaller aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır:

- Dini festivaller
- Ziraatsal ürün festivalleri
- Folklor festivalleri (Geleneksel yaşam biçimlerine yönelik, yemek türleri, aşure, Hıdrellez Şenlikleri, yerel büyükleri ve kahramanları anma vb.)
- Sanat festivalleri (resim, film, fotoğrafçılık, dans, tiyatro, şiir, müzik vb) (Koçkar, 1998).

Ülkemizde yılda 1000'in üzerinde yöresel festival yapılmaktadır. Bu festivallerin bazıları uluslararası düzeye ulaşmıştır. Yörenin kültürünü, ürünlerini veya tabii zenginliklerini tanıtarak turist çekmeyi amaçlayan birçok festival günümüzde uluslararası düzeyde organize edilir hale gelmiştir.

2.3. Dünyada Doğa Turizmi

Dünyadaki turizm faaliyetleri uluslararası Dünya Turizm Örgütü (WTO) tarafından yönlendirilir. WTO tarafından 2002 yılının ekoturizm ve dağlar yılı ilan edilmesi ekoturizme verilen önemi bir kat daha artırmıştır.

Birleşmiş Milletler'in 2002 yılını Dünya Ekoturizm Yılı olarak ilan etmesinde; her şeyden önce ekoturizmin ekonomik gelişme potansiyeline sahip alanlarda artan bir öneme sahip olması ile ekoturizmin iyi planlanıp, geliştirildiği ve idare edildiği takdirde tabii çevrenin korunması için güçlü bir araç olma özelliği taşıması önemli bir rol oynamıştır.

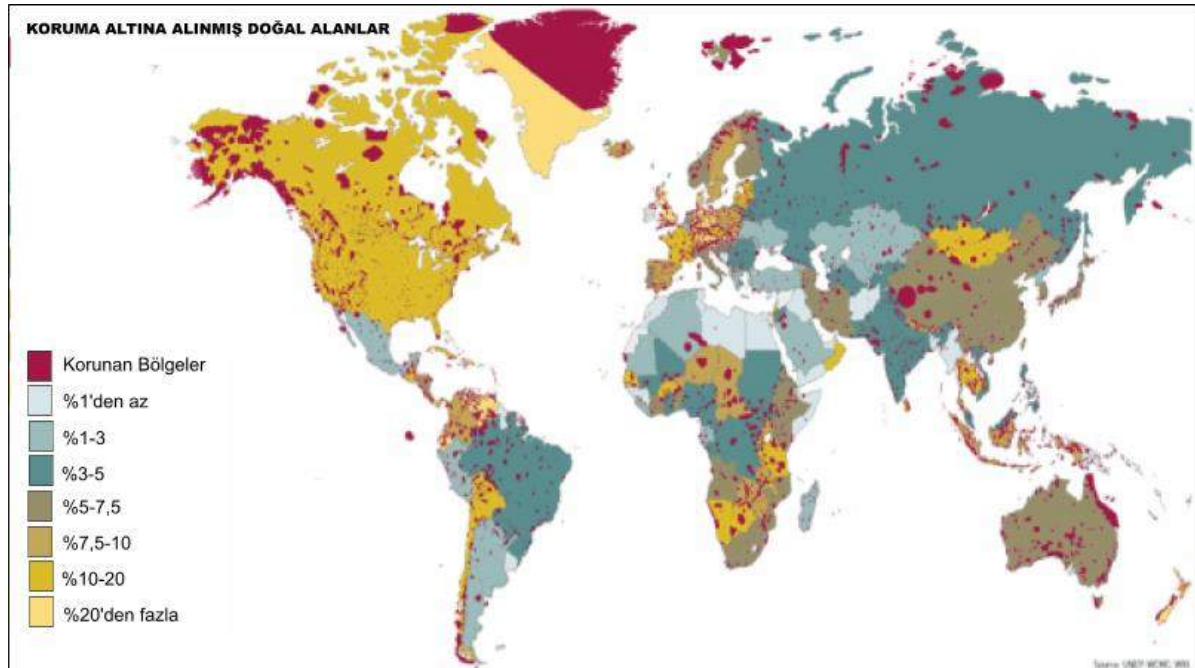
Rio De Janerio'da gerçekleştirilen Kalkınma Konferansından iki yıl öncesinde 1990 yılında Uluslararası Ekoturizm Derneği (The International Ecotourism Society) kurulmuştur. Sivil özellikli olan derneğin amacı, ekoturizm ile ilgili ana noktalara ve standartlara temas ederek, araştırmalar yapmak, yayınları ilgililerin istifadesine sunmak ve teknik anlamda yardım sağlamak olarak belirlenmiştir. Yetmişin üzerinde üye ülkesi bulunan söz konusu derneğe akademik çevreler, uzman kişiler, çeşitli organizasyonlar, tur operatörleri de üye olabilmektedir.

1992 yılında Rio de Janeiro’da yapılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı’nda da sürdürülebilir kalkınma kavramı üzerinde durularak konferans sonunda Türkiye’nin de içinde bulunduğu 182 ülke tarafından “Agenda 21” imzalanarak bir eylem programı ortaya çıkarılmıştır. Burada sürdürülebilirlikle hedef olarak, tüm toplumsal oluşumlardaki kültür varlıklarının ve çevrenin korunması ile ekonomik etkinliklere önem verilmesi belirlenmiştir. Bu kavramı benimseyen ülkelerin, tabii sonuç olarak benimsemeleri gereken prensipler ve uygulayacakları yöntemler şöyledir:

- Ekoturizm politikaları geliştirmek ve planlama yapmak
- Ekoturizm için kurallar geliştirmek
- Ekoturizm alanında ürün geliştirmek, pazarlama ve tanıtım yapmak
- Ekoturizmin getiri ve götürülerini (maddi ve manevi) izleyip saptamak (<http://www.ekoturizmderneği.org>)

Dünyada ekoturizmin en yoğun olduğu alanlar korunan alanlardır. Buradaki korunan nesli azalmış hayvan türleri ve endemik bitki türleri insanların ilgisini çekmektedir (Şekil 17).

Şekil 6. Dünyada Koruma Altına Alınmış Tabii Alanlar

Kaynak: Selimoğlu, 2004 (Alıntı: Atlas of Population and Environment).

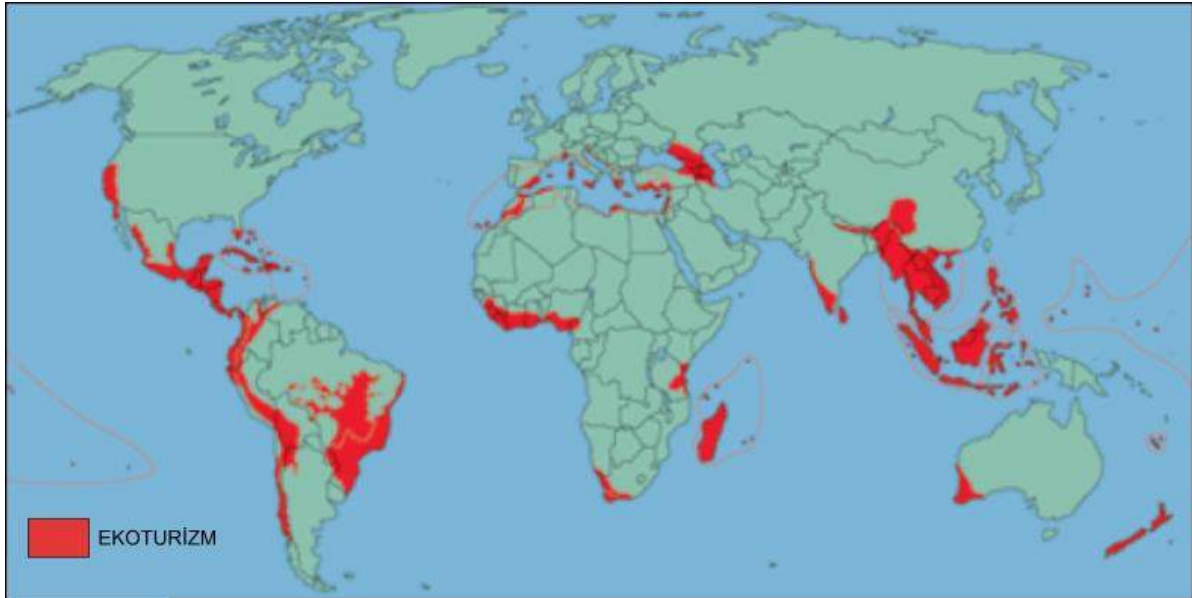
Sürdürülebilir turizmde ekolojik sürdürülebilirlik önem taşır. Çünkü ekolojik sürdürülebilirlik temel ekolojik dengelerin, ekosistemlerin korunmasını hedef alır, yani çevrenin korunması, tabii kaynakların güçlendirilmesi ve ekonomik gelişme ile ekolojik

gelişmenin uyum halinde sürdürülmesi gerekmektedir. Bu genel anlamıyla ekonomik açıdan kıt kaynakların etkin kullanılması anlamına da gelmektedir (Çubuk 1996).

Dünyadaki gelişmeler artık turistlerin geleneksel turizm kalıplarının dışına çıkmak istediklerini ortaya koymaktadır. 1997 yılında Dünya Turizm Örgütü (WTO)'nun yapmış olduğu bir araştırmaya göre doğaya yönelik turizmin tüm uluslararası turizm harcamalarının içinde % 7'lik bir oran ile yer aldığını göstermektedir. Dünya Kaynakları Enstitüsü'ne göre ise 1990'lı yıllarda turizmin yıllık büyüme oranı %4 iken doğa turizmin büyümesi %10-30 oranları arasında gerçekleşmiştir (Selimoğlu, 2004). Özellikle gelişmiş ülke turistlerinin ilgi gösterdikleri bir turizm türü olan ekoturizme yönelik harcamalar Avrupa ülkelerinin pek çoğunda ülke turizmi için ayırdıkları paydan önemli bir kısmını kaplamaktadır.

Dünyada birçok ülkede ekoturizm faaliyetleri yapılmaktadır. Şekil 18'de dünya haritasında kırmızı ile belirtilen bölgeler ekoturizmin yoğun olarak yapılabileceği bölgeler gösterilmektedir. Haritaya göre Türkiye'nin de güney bölgeleri tamamen kırmızı olarak gösterilmiştir. Ancak, Türkiye tabii coğrafyası ile çok zengin bir ülke konumunda olmasına rağmen, bu zenginliğini tam olarak kullanamamaktadır. Çünkü ülkemizin birçok bölgesi ekoturizm için bir cennet niteliğindedir.

Şekil 7. Dünyada Ekoturizm Yapılan Alanlar

Kaynak: Selimoğlu, 2004.

Dünyadaki hızlı gelişmeler gösteriyor ki; geleneksel destinasyonlardan (deniz-kum-güneş) uzaklaşma görülmekte ve turist profili değişmektedir (Avcıkurt ve Alpar, 2003). Bu yeni profilde ekoturist olarak adlandırılan kitlenin 35-54 yaş grubunda, yüksek eğitimli, ortanın üzerinde geliri olan, doğa, kültür ve gastronomiye ilgi duyan kişiler olduğu yapılan

istatistiklerde ortaya konulmuştur. Ekoturizm pazarının giderek büyüdüğü 90'lı yıllarda, 43 milyon Amerikalının ekoturizm faaliyetine katıldığı, Yunanistan'a gelen 3 milyon İngiliz turistin %19'unun ekoturist olduğu, Fransa'da yılda 15 milyon kişinin trekking yaptığı belirlenmiş, ayrıca Avrupa ülkelerinin pek çoğunun ülke turizmi için ayırdıkları payın önemli bir kısmının bu amaca yönelik harcandığı yapılan araştırmalarda ortaya çıkmıştır.

Dünyada bilinen en ünlü ekoturizm destinasyonları Güney Afrika, Costa Rica, Endonezya, Alaska, Belize, Güney Amerika bölgelerinde bulunur. Bu bölgelere dünyanın bütün ülkelerinden ekoturizm amaçlı ziyaretçiler gelmekte ve her yıl ziyaretçi sayılarında büyük artışlar yaşanmaktadır (Tablo 12).

Tablo 12. Dünyadaki Bazı Doğa Turizmi Destinasyonlarının Ziyaretçi Oranları

Ülke	1990	1999	Artış oranı (%)	Yıllık Artış (%)
Güney Afrika	1.029.000	6.026.000	486	19,3
Kosta Rika	435.000	1.027.000	136	9
Endonezya	2.178.000	4.700.000	116	8
Belize	88.000	157.000	78	6
Ekvador	362.000	509.000	41	3,5
Botswana	543.000	740.000	36	3,1

Kaynak: Wood, 2002.

Dünyada birçok ülkede ekoturizmi daha planlı şekilde yapmak için çalışmalar bulunmaktadır. Kaynaklarda rastlanan çalışmalardan birisi Avustralya'nın Queensland Eyaleti için hazırlanan planlardır. Bu planlarda, tabii alanların ekoturizm amaçlı planlanması ilgi gruplarının fikirleri alınarak yapılır. Tabii ve kültürel mirasın korunarak teknolojik yenilikleri de kullanarak, sürdürülebilir bir kalkınma yaklaşımı amaçlanmıştır (Queensland Ecotourism Plan, 2003-2009).

Nepal'in başkenti Katmandu'da turizm acentalarının büyük bir kısmı trekking turlarından gelir elde etmektedir. Himalayalarda kar leoparı ve mavi koyun görmek amacıyla yolculuk eden doğa severler bunun için hatırı sayılır bir ücret ödemektedirler (Budhatoki and Jackson 2002).

Ekoturizm yerel halk için direkt gelir getirici bir turizm türüdür. Ulusal parkları tanınmış ve insanların ilgisini çeken vahşi hayvan türlerine sahip Kenya gibi ülkelerde orman

amenajman planlarının ekoturizm alt başlıkları bulunur. Bu planlarda ekoturizmi geliştirici stratejiler ve biyolojik çeşitliliğin sürekliliğini sağlayan modellemeler yer alır (Arobuko-Sokoke Plan, 2002).

Henüz ülkemizde var olmayan bazı sertifikasyon yöntemlerini oturtmaya çalışan kurumlar ve örnek çalışmalar arasında Conservation International (www.ecotravel.org), Meksika'da ülke çapındaki ekoturizm planlaması (www.amtave.com/amtave/comon.html), Belize'de bölgesel, yerel halka dayalı ekoturizm (Toledo Eco-tourism Association) ve Green Globe 21 (www.greenglobe21.com) bulunmaktadır ([http:// www. bugday.org.](http://www.bugday.org)).

Dünyada ekoturizmin geldiği noktayla ilgili güncel vaziyetten bazı örnekler verilecek olursa, 2009 yılında dünya ekoturizm güzergâhları basılı hale gelmiştir, “Your Travel Choice.org” isimli seyahat seçimi blogu oluşturulmuştur.

2010 yılında 1. Avrupa Ekoturizm Konferansı (EuroEco) düzenlenmiştir.

2011 yılında ABD’de Ekoturizm ve Sürdürülebilir Turizm Konferansı (ESTC) gerçekleştirilmiştir.

17-19 Eylül 2012’de ABD Kaliforniya eyaletinde 30’dan fazla ülkenin katılımıyla Ekoturizm ve Sürdürülebilir Turizm Konferansı (ESTC) gerçekleştirilecektir. Burada yapılacak oturum konularından bazı örnekler şunlardır:

- Ekoturizmin Temel Hatları: Koruma, Topluluklar, Canlandırma
- Ekoturizm Yoluyla Yaban Hayatı Koruma ve Biyoçeşitliliğin Muhafazası
- Kültür ve Tarihi Mirasın Korunması ([www. ecotourismconference.org](http://www.ecotourismconference.org))

2.4. Türkiye’de Doğa Turizmi

2.4.1. Türkiye’de İlk Ekoturizm Hareketleri

Türkiye’de ekoturizmin temelleri 1956 yılında çıkan 6831 sayılı Orman Kanunu ile atılmaya başlanmıştır. Bu kanunun 25. maddesi ile nadir özellik ve güzellik arz eden sahaların Milli Park rejimine alınması sağlanmıştır. Yine bu madde ile mesire yerleri tesis etme imkanı elde edilmiştir. Bu yasaya dayanılarak ilk defa; 1956 yılında Belgrad Orman Mesire Yeri, 1958 yılında Yozgat Çamlığı Milli Parkı, 1958 yılında 3167 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu’na göre “Belgrad Geyik Üretme İstasyonu” tesis edilmiştir. Milli Park, Av-Yaban Hayatı ve Mesire Yerleri ile ilgili çalışmalar Orman Genel Müdürlüğü bünyesinde uygulanmaya başlanmıştır.

1960’larda yeni politikaların benimsenmesi ve 1960-1970 I. Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi, 1970-1990 yılları arasında fiziksel planlanmaların yapıldığı dönemler süresince turizm dünyada bir numaralı sektör olma yolunda stratejilere sahipti. Ancak kaynakların aşırı kullanımı, bölgelere aşırı yüklenme, taşıma kapasitesini zorlama gibi sebeplerden ötürü 1980’li yıllar çevreye duyarısız, bilinçsiz yaklaşımlara sahip uygulamalarla geçmiştir. VIII. Beş Yıllık Planın öngördüğü kitle turizmine tepki olarak bu turizm türünün negatif etkilerini ortadan kaldırmayı hedefleyerek turizm dünyasının gündemine girmiştir. Bu politika doğrultusunda ekoturizm, kültür ve inanç turizmi, dağ ve kar turizmi, aktivite tatilleri, özel ilgi turizmi, yatçılık, kongre vb. pazarlardan daha fazla pay alınması yönünde çalışmalar başlatılmıştır. Bu bağlamda özellikle doğa turizmi, ekoturizm, kültür turizmi ağırlıkla üzerinde durulan türler olmuştur (Altan, 2006).

Doğa turizmi; kırsal kültür, tabii çevre ve ziraatla bütünlesen, ayrıca diğer turizm türleriyle de son derece kolay entegre olabilen bir turizm türüdür. O yüzden çeşitli yerel, ulusal ve uluslararası girişimlerle içeriği zenginleştirilen kırsal turizm, dünyanın pek çok ülkesinde insanları tatil için kırsal alanlara çekebilmektedir (Soykan, 1999).

Kırsal olarak yerleşmiş turizm; turizm ile ilgili bir yan ticaret dalında faaliyette bulunan çiftçiler ve turizmle ilgili bir alanda ticarete bulunan girişimciler ve bu işletmeler tarafından sunulan hizmetleri kullanan tatilcilerdir. Bu kavramı geliştirmek için dünyada çeşitli ülkelerin yapmış olduğu kavram tanımına dayanarak bir dizi tanımlama yapmak mümkündür. Dünya turizm örgütüne göre; kırsal turizm terimi kırsal kültürü rekreasyonel turist ürününün ana parçasının olduğu yukarıdaki tanımlamayı genişleterek kullanmaktadır. Doğa turizminde, hizmet sağlayanlar, ziyaretçilerle kişisel iletişime yardım ederler ve ziyaretçilerin ziyaret edilen 26 yerdeki atmosferi test etmesi ve kırsal ürünleri denemelerini mümkün kılmalarına yardımcı olurlar (Veer and Tuunter 2005).

Doğa turizmi, AB tarafından yapılan tanıma göre; tatillerini kırsal alanda, kırsal mirası görerek ve kırsal yaşam tarzından hoşlanan insanların arzusu olarak tarif edilmiştir (European Commission 2003).

Kırsal alandaki yürüyüş, bisiklete binme, balık tutma, ata binme, doğa aktiviteleri ve kültürel turizm gibi rekreasyonel aktiviteler kırsal turizmin parçası olarak kabul edilir. Ayrıca, aile otelleri, şatolar ve kırsal mülkler gibi küçük ölçekli yerleşim yerlerinde ve çiftlikte kamp yapmada kırsal turizmin bir parçasını oluşturmaktadır. Uygulamada, kırsal turizm rekreasyon ve turizmin başlıca küçük ölçekli formlarını sağlamaktadırlar. Deniz kenarı ve kent turizmi ve ziyaret edilen alanlardaki kış sporları kırsal turizmin bir parçası değildir.

Doğa turizmi kavramında kırsalın içerdiği anlam, ülkemizde doğrudan “kırsal alanlar” olarak algılandığından, yayla turizmi, av turizmi, mağara turizmi, eko turizm ve açık hava doğa sporları kırsal turizm ile aynı tutulmaktadır. Yanlış olmamakla birlikte, kırsal turizmde esas amaç bir köyde, bir çiftlikte, bir dağ evinde vb.de konaklayarak, kırsal kültürle tanışarak ve kaynaşarak bir tatil geçirmek olduğundan, aralarında amaç ve etkinlikler bakımından bazı farkların olduğu da bir gerçektir (Soykan 2003).

Yörenin coğrafi şartları turizmin türüne ve istekleri üzerine büyük etkilerde bulunmaktadır. Belirli bir mevsime sıkışan turizm beraberinde farklı düzeylerde sosyal ve ekonomik sorunlarda getirmektedir. Kırsal turizm çok çeşitli etkinlikleri kapsamı ve coğrafi koşullara çok fazla bağlı olmaması nedeni ile yılın tüm aylarında uygulanabilir bir turizm potansiyeli oluşturmaktadır.

Doğa turizminin uygulanmakta olduğu yöreye göre kış aylarında kışlık turizm alanları kullanılırken, ilkbahar aylarında uzun kır yürüyüşleri yapılabilen yaz ve son bahar mevsiminde ise kırsal alandaki ziraatsal çiftliklerin faaliyetleri kırsal turizm alanları olarak kullanılabilir.

Doğa turizminde konaklama, Avrupa örneklerinde gördüğümüz üzere, bu işle ilgili bir dernek, büro ya da seyahat acentesinden yapılan rezervasyonla gerçekleştirilmektedir (Soykan, 2000). Bir köy pansiyonu veya bir çiftlik evinde başlayan kırsal turizm, yine burada sona ermektedir. Kalınan süre içinde, yakın çevrede başka turizm türlerine ait yerlerin ziyareti ile onların etkinliklerinden de yararlanmak mümkündür. Bu şekilde kırsal turizmin olduğu bir tatilde, istenirse diğer turizm türleri ile ilgili alanlardan da faydalanılabilir. Ülkemizde ve Bölgemizde gelişmekte olan kongre turizmi, kültür turizmi, inanç turizmi ve termal turizmin yanı sıra kırsal turizmin de çeşitli yollarla teşvik edilmesi büyük önem taşımaktadır. Böylece hem adı geçen turizm türlerinin gelişimi

sağlanacak hem de yılın tüm aylarında entegre bir turizm potansiyelinin oluşması ile bölge ekonomisinin gelişmesine de önemli katkılar sunulmuş olacaktır.

Doğa turizminde kırsal yaşam detaylı bir şekilde turiste sunulmaktadır. Turistin kaldığı süre içinde dinlenmesi yanında, çeşitli etkinlikleri izlemesi, katılması, öğrenmesi ve spor yapması mümkün olabilmektedir. Doğa turizminin yıl boyu uygulanabilirliği, çok farklı etkinliklerin düzenlenebilmesine olanak sağlamaktadır. Bunun yanı sıra kırsal alanda geçirilecek bir tatil temiz havanın yanında değişik coğrafi şartlarda yaşamı sürdürmesi nedeni ile son zamanlarda gittikçe artan bir talep oluşturmaktadır. Sahil turizmin turistleri yaklaşık olarak aynı mimari yapıya sahip olan tesislerden ve çok benzer turistik hizmetlerden bıktıkları için bu kesime farklı duygular ve yaşam alanları sunacak olan kırsal turizm önemli ve yeni bir alan oluşturmaktadır. Bu kapsamda açık alanlara dayalı her çeşit etkinlik (dağcılık, trekking, yamaç paraşütü, rafting...) yanında, doğa ile iç içe olan köylere ve farklı kırsal çiftliklere yönelik programlar düzenlemek mümkün olacaktır.

Turizm, çevrenin sunduğu değerler üzerinde sekilenen ekonomik bir sektördür. Bu yüzden çevre ve turizm birbiriyle yaşamsal bir iliksi içindedir. Günümüzde çevresel sorunlar bir yandan tehlikeli boyutlara ulaşırken, öte yandan çevreyi korumaya yönelik duyarlılığın da geliştiğini görmekteyiz. Yerel bir zenginliğin evrensel bir değer olduğu bilincinin gelişmesine turizmin katkısının büyük olduğu artık kabul edilmiştir (Köfteoğlu,1999).

Doğa turizmi, ziyarete gelene ve kırsalda bulunan bireylere çevreye saygı bilincini veren bir turizm türüdür. Çünkü her iki kesimde doğa turizminin temel dayanağının kültürel miras ve tabii çevre olduğunu bilmektedir. Doğa turizminden yörede yaşayan halk iyi bir ekonomik gelir elde ederse daha da korumacı olacaklardır.

Günümüzde turizm-çevre ilişkileri hakkında en çok konuşulan konulardan biri de “sürdürülebilirlik” üzerinedir. Sürdürülebilir turizmin klasik turizm anlayışından farkı, gidilen yerin insanları ile onların yaşam ortamlarında beraber olmak, kültürü olduğu gibi kabul etmek ve doğa içinde konfor yerine, doğanın verdikleriyle yetinmektir. Bir ziyaret yerinin sürdürülebilirlik niteliğini taşıyabilmesi; çevrenin kalitesine, çevrenin tüm kaynaklarından “koruma-kullanma dengesi” nin sağlanarak yararlanılmasına ve turisti o yeri ziyaret etmeye motive eden tüm değerlerin devamlı bir süreç halinde korunmasına bağlıdır (Köfteoğlu, 1999).

Müzeler, milli parklar, müdahale edilmemiş yaşam alanları, hayvanat bahçeleri, inanç merkezleri, sit alanları, mağaralar, akarsular, baraj gölleri, yöresel düğünler, yöreye has yemekler v.b. doğa turizmi kapsamında düşünülebilecek turizm çeşitleridir. Doğa turizminde yerel ürünler ve mahallî yaşam alanları büyük öneme sahiptir. Ayrıca yerel

kültür öğeleri, el sanatları, yerel ürünler, yöreye özel tabii alanlar ve küçük ölçekli ziraatsal çiftlikler gibi alanlar da turistik kapasitenin gelişmesi doğa turizminin sürdürülebilir turizme katkısının göstergesi olarak değerlendirilmelidir.

Doğa turizminin yöre kalkınmasına sağlayacağı faydaları şunlardır;

- Doğa turizminin yaygınlaşması ile kırsal alanlara götürülecek altyapı, sağlık ve eğitim gibi hizmetlerin kalite ve sayısında önemli miktarlarda artışlar görülebilecektir.
- Doğa turizminin gelişmesi ile kırsal yöredeki kadınların aile içerisindeki rollerinin değişmesi ve kadının çalışma yaşamına daha aktif olarak katılması kolay ve hızlı olabilecektir.
- Gelecekte turistlerin çevreye daha duyarlı olacakları dikkate alınarak kırsal alanlarda yeni bina inşa etmektense, restore çalışmaları ile geleneksel mimari tarz korunarak çevrenin peyzaj açısından daha planlı ve düzenli olması sağlanabilir.
- Kentte yaşayanların kırsal hayatı yerinde görmesi sonucu kırsal hane halkının problemlerinin fark edilmesi şeklinde çözüme kavuşturulması sağlanabilir.
- Kırsal alanlardaki kırsal turizm açısından gelir getirecek potansiyeller arasında yer alan tabii, (örneğin, anıt ağaçlar, yaylalar, şelaleler, mağaralar gibi) ve arkeolojik değerlere verilen önem daha da artacaktır. Ayrıca biyolojik çeşitliliğin korunmasına katkıda bulunulacaktır.
- Kentte yaşayan insanların kırsal alanları ziyareti sonucu her iki kesim arasında bilgi akışı olabilir.

Türkiye’de ekoturizm kavramı ve faaliyetleri ise özellikle 2002 yılında İstanbul’da kurulan Ekoturizm Derneği ile hızlı bir gelişme göstermiştir. Bu dernek 2006 yılında Türkiye Ekoturizm ve Sürdürülebilir Turizm Derneği adı altında faaliyetlerini yürütmeye devam etmiştir. Bugün birçok ilde ekoturizm alanında faaliyet gösteren dernekler bulunmaktadır.

Ekoturizm ulusal ormancılık programında da yer almaktadır. Ulusal ormancılık programının 3.2.1 numaralı stratejisi içinde ekoturizm kavramına yer verilmiştir. Eylem 109’a göre “Hızla kentleşen ve değişen toplumun ormanların sosyal ve kültürel hizmetleri (rekreasyon, kent ormanları, ekoturizm, peyzaj, avcılık, sportif balıkçılık, vb.) ile ilgili talep ve beklentiler ile bu hizmetlerin yerel ve ülke ekonomilerine potansiyel katkıları konusunda envanter, araştırma değerlendirme çalışmalarının gerçekleştirilmesi“ Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü’nün koordinasyonunda, ilgi gruplarının katılımıyla başarılması gereken birinci öncelikli bir görevdir (Ok, 2008).

2.4.2. Türkiye’de Ekoturizm ve Uygulama Örnekleri

İnsanların doğayı keşfetme arzusuna cevap veren ekoturizm faaliyetleri ülkemiz gündeminde de önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye’nin coğrafi konumuna bağlı olarak bölgeler arasında da önemli tabii zenginlik farklılığı gözlenir. Bu farklılıklar çekiciliği artırmaktadır.

Ülkemizin ekoturizmde başarılı olma şansı Akdeniz çanağındaki diğer ülkelerden çok daha fazla gözükmektedir. Çünkü her şeyden önce ülkemizde farklı inanç ve kültürlerin bir arada uzun yıllar yaşaması sonucu kendine has doğu ile batının arasında yarattığı kültürü ve otantik değerlere sahip olması ön plana çıkmaktadır. Genel anlamda bakıldığında Akdeniz çanağında turizm potansiyeli yüksek ülkelerin endüstriyelmiş ve kentli nüfusu yoğunlaşmış ülkeler olduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, ülkemizin henüz gelişmekte olan bir ülke olması ve tabii ve kırsal kültürel değerlerinin büyük bölümünü hala canlı bir şekilde sürdürmesi Türkiye’nin birçok bölgesinde sürdürülebilir ekoturizm için büyük bir potansiyelin varlığına işaret etmektedir (Selimoğlu, 2004).

Türkiye’de ekoturizm çeşitlerinden hemen hemen tamamı profesyonel veya amatör olarak yapılmaktadır. Özellikle doğa yürüyüşü, dağcılık, yayla turizmi, bisiklet turizmi, av turizmi, su sporları oldukça yaygındır.

Önemli ekoturizm alanlarından başlıcaları; Kaz Dağları, Uludağ, Küre Dağları, Kozak Yaylası, Cehennemdere Vadisi, Toros Dağları sayılabilir.

Son yıllarda Türkiye’de ekoturizm-kırsal turizm-agroturizm karışımı diyebileceğimiz “Çiftlik tatilleri” gündeme gelmiştir. *Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği*’nin 55 çiftlikte yürüttüğü “Türkiye’de Ekolojik Çiftlik Ziyaretleri/Ta-Tu-Ta” projesine dahil olan tatil çiftlikleri Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde yoğunlaşmaktadır. Tatil çiftliklerinin felsefesinde temel olarak; iletişimi güçlendirme, ekolojik üretimle öncelikle kırsal nüfus için, tabii döngülerle dost, sürekli bir yaşamsal kaynak oluşturma, şehirde yaşayan insanların ekolojik çiftliklerdeki yaşamı deneyimlemesi, ekolojik yaşamla ilgili sorumlulukları içselleştirmesi, ekolojik yöntem, deneyim ve bilgi paylaşımı, doğa dostu üretim ve tüketim modellerinin desteklenmesi vb. yatmaktadır (Narlidere Kaymakamlığı, 2011).

Turizm Bakanlığı turizmdeki çeşitliliği artırmak ve kıyılardaki baskıyı azaltmak için turizmi doğaya ve gelişmemiş bölgelere yaymayı amaçlayan birçok projeler geliştirmiştir. Bu hedefle geliştirilen projeler Tablo 12’de özetlenmiştir.

Tablo 13. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın Ekoturizm ile İlgili Projeleri

Projeler	İçerikleri
Atak Projesi	1989 yılında başlayan ve Ege ve Akdeniz kıyılarındaki ilçelerin ve köylerin altyapı eksikliklerini düzeltmek, daha sonra yeni kıyı yönetim yöntemlerini tanımlamak amacı ile tasarlanmıştır, 2020 yılına tamamlanması planlanmaktadır.
Mavi Bayrak Projesi	Mavi Bayrak, gerekli standartları taşıyan nitelikli plaj ve marinalara verilen uluslararası bir �evre ödülüdür. Mavi Bayrak, bu niteliği ile de turizm açısından ayrı bir önem taşımaktadır.
Belek Yönetim Planı:	1996 yılında uluslararası teşkilatların girişimi tabii ve kültürel çevrenin korunması ve geliştirilmesini hedeflemektedir.
Yayla Turizmi Projesi:	Doğu Karadeniz ve Akdeniz yaylalarında bugüne kadar 26 adet yayla “Yayla Turizm Merkezi” ilan edilmiştir.
Dağ-Doğa Yürüyüşü Projesi (Trekking):	Dağ-doğa potansiyelinin planlı bir yaklaşımla turizm olgusu içerisinde değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.
Akarsu Turizmi (Kano-Rafting) Projesi:	Çoruh Nehri, Köprüçay, Manavgat �ayı, Dim �ayı, Alara �ayı, Adana Feka Göksu, Zamantı, Fırat Nehri vd. rafting, kano ve nehir kayağı gibi aktivitelerle kullanılması amaçlanmaktadır.
Bisiklet Tur G�zergahlarının Geliştirilmesi Projesi:	Çeşitlendirme politikası kapsamında bir doğa sporu olarak giderek geliştirilmesi öngörülmektedir.
Projeler	İçerikleri
Atl�-Doğa Yürüyüşü Projesi:	Kapadokya, Kastamonu, Antalya, Muğla gibi yörelerde düzenlenmektedir.
Mağara Turizmi Projesi:	Toroslar, Orta Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Trakya ve Kuzeybatı Anadolu bölgelerinde büyüklü küçüklü yüzlerce mağaranın bilimsel ve sportif etkinliklerle turizmin hizmetine sunulması amaçlanmaktadır.
Sportif Olta Balıkçılığı:	Sportif ve rekreasyonel bu tür etkinliklerin konaklama süresini uzatmaya katkı vermesi için yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.
Kuş Gözlemciliği (Ornitoloji):	Türkiye RAMSAR sözleşmesine taraf olmuş ve uluslararası öneme sahip Ramsar sulak alanlarında pek çok kuş türünün kışlayıp, üredikleri yerler olması açısından bu etkinliğin geliştirilmesi öngörülmektedir.
Botanik (Bitki İnceleme) Turizmi:	Türkiye’nin zengin bitki örtüsüne sahip olması (Avrupa’nın tamamında tür sayısı 12.000 civarında iken Türkiye’de bu sayı 9.000 civarındadır) bu turizm türünün geliştirilmesine olanak vermektedir.
Av Turizmi:	Türkiye’nin bitki örtüsü ve av kaynaklarının av turizmi kapsamında değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Yine Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nda yürütülen büyüklü küçüklü birçok proje ekoturizm ile ilişkilidir. Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın büyük çaplı projelerinden bazıları Tablo 13'de özetlenmiştir.

Tablo 14. Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın Ekoturizm ile İlgili Önemli Projeleri

Projeler	İçerikleri
Gef II	Küresel Çevre Fonu (GEF) ile Dünya Bankası tarafından finansal olarak desteklenen ve mülga Çevre ve Orman Bakanlığı bünyesindeki DKMP Genel Müdürlüğü tarafından Ağustos 2000 tarihinden itibaren yürütülen “Biyolojik Çeşitlilik ve Doğa Kaynak Yönetimi Projesi” 2008 yılının Ekim ayında sona ermiştir.
Kazdağları Milli Parkı Master Planı	DKMP Genel Müdürlüğü projesidir. “Çevre Konusunda İşbirliği Anlaşması” çerçevesinde hazırlanmaktadır. Kazdağları Milli Parkının ekoturizm bakımından geliştirilmesini amaçlanmıştır. Proje 1995 yılında bitirilmiştir.
Akdeniz Foku	DKMP Genel Müdürlüğü projesidir. IUCN tarafından soyu kritik derecede tehlikede olan türlerin yer aldığı kırmızı listede olan Akdeniz Foku'nun son 4 yıl içindeki vaziyetini tespit etmek ve 2009 yılı içinde de bire bir takibini yapabilmek, koruma-izleme ve yönetim planlarını yönlendirmek üzere yürütülen bir projedir.
Gen Kaynakları	DKMP Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde yürütülen proje ile Türkiye’de yaban hayatındaki türleri envanterleme, mevcut genetik çeşitliliği belirleme, tür ve alt tür belirlemelerinde genetik işaretlerden yararlanma, koruma ve yürütme stratejileri oluştururken genetik verileri değerlendirme ve türlerin korunmasına yönelik hücre ve DNA bankaları oluşturulması amaçlanmaktadır.
Projeler	İçerikleri
Yıldız Dağları	DKMP Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen proje ile; Yıldız Dağlarının biyolojik çeşitliliği ve tabii kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir yönetimi için sınır ötesi işbirliğinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda Yıldız Dağlarında Biyosfer Rezerv yaklaşımıyla geniş çaplı envanterlerin yapılması ve özellikle çocukların eğitimi ve halkın bilinç düzeyinin artırılması amacıyla bir doğa eğitim merkezinin kurulması hedeflenmiştir.
Küre Dağları	DKMP Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Projenin amacı 3 yıl içinde Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı ve çevresinde doğa koruma ve sürdürülebilir kaynak yönetimi amacıyla katılımcılık esasına dayalı, etkin ve bütüncül bir yönetim modelini oluşturarak ormanlarımızın ulusal korunan alanlar sistemindeki yerinin ve yönetsel etkinliğinin geliştirilmesidir. Bu model deneyimi Türkiye’deki diğer sekiz sıcak orman noktamıza ularlanacaktır.

Bugün Türkiye’de ekoturizm daha çok “**Yayla Turizmi**” ile birlikte anılmaktadır. **Türkiye Turizm Stratejisi 2023**’de ekoturizm ve yayla turizmine ilişkin stratejilere göre, bu turizm türlerinin geliştirilmesi için turizm altyapısı geliştirilecek ve niteliği arttırılacaktır. Ekoturizme ilişkin öncelikle yapılması gerekenler stratejik planda şu şekilde sıralanmaktadır:

- Yerel halk, turistik ürün, hediyelik eşya yapımı, servis, kalite ve işletmelerin yönetimi konusunda eğitilecektir.
- Etnografik ve ekolojik özelliklerinin sergilendiği müze evlerin açılması teşvik edilecektir.
- Alana girişte kabul noktaları oluşturulacak ve buralarda ziyaretçilere farklı güzergahları ve yöresel özellikleri gösteren mola noktaları ve tur güzergahlarını gösteren haritaları sunulacaktır.
- Doğa turizmi için kullanılacak alanlarda, çeşme, wc, barınak, mesafe ve yön levhalarının tamamlanması, trekking rotalarının *Küresel Yer Belirleme Sistemi* (GPS) ile uydulara tanıtılması, yeni taşıt yolu açılmaması sağlanacaktır.
- Kitle turizmi amaçlı kullanılacak alanlarda; fiziksel planlama çalışmalarına altlık oluşturacak kadastro tamamlanarak, orman ve mera alanlarının sınırlarının tespitini takiben 1/25 000, 1/5000 ve 1/1000 ölçekli imar planları hazırlanacaktır.
- Doğa turizm amaçlı olarak seçilen alanlarda güzergah üzerinde yer alan mağara, şelale, ilginç ağaç ve kaya oluşumu, sportif alanlar, kamping alanları vb. çekicilikler için çevre düzenlemeleri yapılacak, başta ulaşım olmak üzere gerekli altyapılar tamamlanacaktır.
- Yörenin özelliklerinin araştırılmasına imkan verecek ve bunun bilimsel anlamda gösterimini sağlayacak araştırma istasyonları ve bilim müzeleri kurulacaktır.
- Yöre halkına pansiyonculuk eğitimi verilecektir.
- Turizm gelişim alanlarında yer alan eko-turizm alanlarının “alan yönetim planları” yapılacaktır .

Türkiye’de ekoturizm ve yayla turizmini geliştirmek amacıyla Batı Karadeniz Kıyı Koridoru (Şile - Sinop), Yayla Koridoru (Samun-Hopa), Göller Bölgesi Ekoturizm Gelişim Bölgesi (Konya-Isparta – Afyon - Burdur) ekoturizm gelişim bölgelerine alınarak desteklenmektedir.

Sonuç olarak, kıyı alanlarındaki baskıyı azaltmak, turistik talebin mevsimlik ve alansal dağılımını dengelemek, turizmin sosyo-ekonomik yararlarını artırmak ve yerel kalkınmayı sağlamak amacıyla Türkiye’de ekoturizmin geliştirilmesine büyük ihtiyaç vardır.

2.4.3. Türkiye’de Korunan Alanlar ve Doğa Turizmi

Ülkemizde doğa turizmi faaliyetleri dünyanın diğer ülkelerinde de olduğu gibi “korunan alanlar”da gelişme göstermektedir. Ülkemizde milli parklar, tabiat parkları, tabiatı koruma alanları ve tabiat anıtları olmak üzere toplam olarak 358 adet korunan alan mevcut olup toplam alanı 995.417,56 hektardır. Korunan alanlar ülkemiz yüzölçümünün %1,22’sini kaplamaktadır (Tablo 14).

Tablo 15. Türkiye’deki Korunan Alanlar

Statüler	Sayı (Adet)	Alan (ha)
Milli Parklar	40	848.119
Tabiat Parkları	181	83.604
Tabiatı Koruma Alanları	31	63.694
Tabiat Anıtları	106	0,560
Toplam Korunan Alan	358	995.417,56

Kaynak: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Web Sitesi, 2012.

Bunların yanı sıra uluslararası anlaşmalarla korunan (Ramsar Sitleri) alanlar, tabii sitler, özel çevre koruma bölgeleri de ekoturizme yönelik önemli alanlardır (Akpınar, Bulut, 2010).

2.4.4. Türkiye’de Doğa Turizmi ile İlgili Yasal Mevzuat

Doğa Turizmi ulusal mevzuatta doğrudan yer almamakla birlikte birçok kanun, yönetmelikte dolaylı olarak yer almaktadır. Bunlardan bazıları;

1. 2634 Sayılı Turizm Teşvik Yasası ve Turizm Kanunu’nun 8. Maddesi’nin A fıkrasının 1 numaralı bendi ile C, D fıkralarında yapılan değişiklikle 6831 sayılı Orman Kanunu’na göre orman sayılan yerlerle ilgili yapılan değişikliklerden d ve f fıkraları, ekoturizm ile ilişkilidir.
2. 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu’nda öngörülen Uzun Devreli Gelişim Planları (UDGP) ve bu planların kullanım ve koruma kararları ekoturizm uygulamalarına ilişkin hükümler içermektedir.

3. Korunan Alanlar Alan Kılavuzu Yönetmeliği'nde, ekoturizm uygulamalarına ilişkin hükümler bulunmaktadır.

4. 7.12.2004 tarih 5272 Sayılı Belediye Kanunu ile yapılan son değişikliklerle belediyelere verilen görev ve yetkiler içinde ekoturizm uygulamalarına ilişkin hükümler bulunmaktadır.

5. 645 Sayılı Orman ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 30. Maddesinin 14/A Maddesinde yer alan 'Odun Dışı Ürün ve Hizmetler Dairesi Başkanlığı' görevleri içerisinde 'uygun yerlerde ekoturizm faaliyetlerini desteklemek' başlığı yer almaktadır.

Ekoturizm ile doğrudan veya dolaylı olarak ilişkilendirilebilecek yasal mevzuat aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Anayasanın Seyahat özgürlüğünü düzenleyen 23. maddesi
- 6831 sayılı Orman Kanunu,
- 4721 sayılı Medeni Kanun,
- 2872 sayılı Çevre Kanunu,
- 383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname,
- 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu,
- 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu,
- 5286 sayılı Köy Kanunu,
- 2924 sayılı Orman Köylerinin Kalkınmasının Desteklenmesi Hakkında Kanun,
- 3194 sayılı İmar Kanunu,
- 5634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu,
- 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu,
- 5394 sayılı Belediye Kanunu,
- 5216 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu,
- 1618 sayılı Seyahat Acenteleri ve Birliği Kanunu (TODEG, 2010)

2.4.5. Doğa Turizminin Kurumlar Bazında İncelenmesi

Turizm, ülkelerin ekonomik kalınmasında ve tanıtımında önemli bir rol oynar. Doğayı kirletmeyen veya en az olumsuz etkiye sahip sektördür. Ayrıca farklı kültürlerin birbirlerini

tanımasını sağlayarak kitleler arasında dostluk bağlarının oluşmasına hizmet eder. Bu nedenlerle tüm ülkeler tarafından geliştirilmeye çalışan bir sektördür.

Doğa turizmi Türkiye’de iki bakanlığı çok yakından ilgilendirmektedir. Bunlar, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı’dır. Bu iki bakanlığın stratejileri ve projeleri ülkedeki doğa turizminin (ekoturizmin) gelişmesinde büyük rol oynamaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın vizyonu *“Sürdürülebilir turizm yaklaşımı benimsenerek istihdamın artırılmasında ve bölgesel gelişmede turizmin öncü bir sektör konumuna ulaştırılması ve Türkiye’nin 2023 yılına kadar, uluslararası pazarda turist sayısı ve turizm geliri bakımından ilk beş ülke arasında önemli bir marka haline getirilmesinin sağlanması”* olarak belirtilmektedir (Kültür Bakanlığı Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı).

Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın turizm çeşitlerini sınıflandırmasında doğa ile ilgili olan turizm çeşitlerinin büyük bir ağırlık oluşturduğu görülür. Bu tanıtım tablosundaki 15 turizm çeşidinden 10’u doğada yapılan turizm çeşididir (Tablo 15).

Tablo 16. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın Turizm Çeşitleri ve Tanıtımı

Sıra No	Turizm Çeşidi	Tanıtım İçeriği
1	Sağlık ve Termal Turizmi	Zengin ve şifalı termal sulara sahip olan Türkiye, bir kaplıca cennetidir ve nitelikli tesisleriyle şifa arayanları beklemektedir.
2	Kongre Turizmi	Avrupa ve Asya’nın birleştiği bir yerde bulunan Türkiye, toplantı, intensiv ve kongrelere şahane mekan konumundadır.
3	Gençlik Turizmi	Nüfusun büyük bir çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu Türkiye, gerek yurt içinden gerekse yurt dışından gençlere ucuz tatil yapma olanağı veren tesis ve kamp merkezlerine sahiptir.
4	İpek Yolu	Anadolu, Çin’den başlayıp, Orta Asya’yı katederek Avrupa’ya uzanan tarihi İpek Yolu’nun en önemli kavşak noktalarından birini oluşturmuştur.
Sıra No	Turizm Çeşidi	Tanıtım İçeriği
5	İnanç Turizmi	Tarih boyunca gerek çok Tanrılı gerekse tek Tanrılı dinlere ev sahipliği yapan Türkiye, her inançtan insanın görmesi gereken eserlere sahiptir.
6	Kış Turizmi	Yaz-kış üzerinde kar eksik olmayan yüksek dağlarıyla ve bu dağlarda kurulan kayak tesisleriyle Türkiye önemli bir Kış turizm Merkezidir.
7	Yayla Turizmi	Kendine has coğrafya ve iklimi sahip olan Türkiye’nin zengin yaşama kültürü içindeki yayla yaşantısı önemli bir yer tutar.
8	Mağara Turizmi	Dünyadaki diğer ülkelere göre "mağara cenneti" ülke konumunda olan Türkiye’de yaklaşık 40.000 adet mağara bulunmaktadır.
9	Av Turizmi	Türkiye’nin coğrafi yapısı, bitki örtüsü ve yaban hayatı, avcılığa ve av turizmine ilgi duyanlara önemli bir potansiyel sunar.
10	Golf Turizmi	Türkiye son yıllarda hizmete giren uluslararası nitelikteki golf

		tesisleri ile dünya golf severlerini bir araya getiren kalite ve prestijin bulunduğu bir merkezdir.
11	Botanik Turizmi	Çeşitli coğrafi özellikleri, coğrafi farklılığın getirdiği iklim çeşitliliği, Türkiye'yi dünyada benzerine az rastlanır bitki çeşitliliğine sahip kılmaktadır.
12	Hava Sporları	Türkiye, Yamaç paraşütü, yelken kanat, planör. paraşüt, balon gibi hava sporları meraklıları için keşfedilmesi gereken bir ülkedir.
13	Dağcılık	Ülkenin bütün bölgelere dağılmış, farklı yüksekliklerde, zengin flora ve faunaya sahip dağları ile Türkiye, doğa tutkunu, maceracı insanları bekliyor.
14	Akarsu Turizmi	Ülkenin her yanını sarmış, uzun ve coşkun akan nehirlerle sahip Türkiye, su sporları için ziyaretçilerine önemli bir akarsu turizmi potansiyeli sunmaktadır.
15	Kuş Gözlemciliği	Kuş gözlemciliği doğayı kuşların dünyasından tanımayı sağlayan bir gözlem sporudur. Türkiye'de şimdiye kadar 450 çeşit kuş türü kaydedilmiştir.

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı Web Sitesi, 2012.

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından tanımlanan ve tüm turizm çeşitlerinin % 66'sını oluşturan doğa turizmi için kullanılan alanların büyük bir kısmı (devlet mülkiyetindeki orman alanları) Orman ve Su İşleri Bakanlığı tarafından kontrol edilmekte ve yönetilmektedir. Bu sebeple Orman ve Su İşleri Bakanlığı doğa turizminin gelişmesinde ve yönetilmesinde söz sahibi konumundadır.

Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın görevleri 6.4.2011 tarihli ve 6223 sayılı kanununla belirlenmiştir. Bu kanuna göre aşağıdaki görevler bakanlığın ilgili birimleri tarafından yerine getirilir:

- Tabiatın korunmasına yönelik politikalar geliştirmek, korunan alanların tespiti, milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, sulak alanlar ve biyolojik çeşitlilik ile av ve yaban hayatının korunması, yönetimi, geliştirilmesi, işletilmesi ve işlettilmesini sağlamak.
- Su kaynaklarının korunmasına ve sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasına dair politikalar oluşturmak, ulusal su yönetimini koordine etmek.
- Bakanlığın faaliyet alanına giren konularda uluslararası çalışmaların izlenmesi ve bunlara katkıda bulunulması amacıyla ulusal düzeyde yapılan hazırlıkları ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde yürütmek.

Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın iki genel müdürlüğü doğa turizmi ile çok sıkı ilişkilidir. Bunlar Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü ve Orman Genel Müdürlüğü'dür.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü sorumluluğu altında bulunan korunan alanlar doğa turizmi için en çekici alanlardır. Doğa turizmine ilişkin faaliyetlerin büyük bir kısmı bu alanlarla ilişkili olarak yapılmaktadır. Diğer taraftan korunan alanların dışındaki orman alanları da doğa turizmi bakımından önemli alanlardır. Korunan alanlar gibi özel bir statüsü olmayan bu alanlar Orman Genel Müdürlüğü tarafından işletilir ve yönetilir.

Açıklamalardan da anlaşılacağı üzere doğa turizminin geliştirilmesinde kurumlar arası koordinasyonun önemi büyüktür.

3. ŞIRNAK İLİNDE DOĞA TURİZMİ

3.1. Şırnak İlinde Doğa Turizmi ve Önemi

Şırnak ili sahip olduğu büyük ölçüde el değmemiş doğal yaşam alanlarıyla benzersiz bir biyolojik çeşitliliği saklamaktadır. Şırnak ilinin çok geniş bir kesimi (Küpeli Dağı, Cizre ve Silopi Alanları, Cudi Dağı, Tanin Tanin Dağları) ülkemizin önemli doğa alanı olarak tanımlanmıştır fakat güvenlik dolayısıyla araştırma yapılamamıştır. Sahip olduğu hayvan ve bitki türlerinin çeşitliliğiyle birbirinden farklı özellikler taşımaktadır. İki ana coğrafi bölge arasında geçiş alanı konumunda olması sebebiyle yükseklik, iklim, arazi yapısı ve vejetasyon bakımından önemli bir değer katmakta, bu durum ilin sahip olduğu biyolojik çeşitlilik zenginliğini yansıtmaktadır.

Alternatif turizm dallarından birisi olan doğa turizminin, planlı bir şekilde geliştirilerek Şırnak'taki turizm ekonomisine kazandırılması gerekmektedir. Böylece öncelikle Şırnak ekonomisine sonrasında da Türkiye ekonomisine katma değer kazandıracaktır. Bu kapsamda, Şırnak'ta diğer turizm dallarıyla birlikte doğa turizmini iyi bir planlamayla işlevsel hale getirilerek yerli ve yabancı turistlerin ilgisini bu yönlere çevrilmesi sektörün gelişmesi bakımından önemlidir.

3.2.Şırnak İlinde Faaliyet Gösteren Doğa Turizmi ile İlgili Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil Toplum, gönüllü, kendi kendini oluşturan, kendi desteklerine sahip, devletten özerk, özel alan ile devlet arasında aracı niteliğinde örgütlü bir sosyal yapılanmadır. Bu yapı, yasal düzen veya ortak kurallar dizisi gibi, özgürlüklerin ve özerkliklerin güvencesi olan kurumsallaşmış bir temele oturur. Bu, hem devlet iktidarını sınırlayıcı, hem de o iktidarı, hukuka dayandığı sürece, meşrulaştırıcı bir gücü bağrında taşır. Dolayısıyla, sivil toplum devletten özerk olmayı içerir ama ondan yabancılaşmayı zorunlu kılmaz. Başka bir deyişle, sivil toplum devlet iktidarına karşı dikkatli ama saygılıdır.

Sivil toplum kuruluşları, aynı amaç ve ortak menfaatlerin yasal çerçevede savunulması, hakların korunması, üyeler arasında her konuda dayanışma sağlanması açısından önemlidirler. Toplumların örgütlenmesi ise sivil toplum kuruluşlarının etkinliğine bağlıdır.

Bu kapsamda Şırnak ilinde toplumun birlikteliğini, sorunlarını çözümlemeye yardımcı olmak amacıyla sivil toplum kuruluşları kurulmuştur. Bunlar Şırnak ilindeki toplumu oluşturan bireylerin bir topluluk halinde hareket etmesini sağlayan dernekler, odalar ve vakıflardır ve bir listesi Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 17. Şırnak İlinde Doğa Turizmi İle İlgili Faaliyet Gösteren STK’lar

Türü	Sayısı	Genel Amaçları ve Faaliyet Alanları
Doğa, Kültür ve Yaşam Derneği	2	Doğa ve tabii kaynaklarını korumak, turizm ve turizm kaynaklarını geliştirmek, yöre insanının yaşam seviyesini yükseltmek ve kaynakların gelecek nesillere kalmasını sağlamak. Doğa turizmine yönelik faaliyetler yapmak.
Doğa Sporları Derneği	1	Dağcılık sporunu geliştirmek, doğa severleri bir araya toplayarak dağcılık ve doğa yürüyüşü aktiviteleri düzenlemek.
Avcılık ve Atıcılık Dernekleri	1	Ekolojik dengeyi korumak, sağlıklı çevre ve tabii yaşam bilincini pekiştirmek üyelerin fizik ve moral eğitimini sağlamak, sosyal ve kültürel gereksinimlerini karşılamak. Avcılık ve atıcılık sporunu bilinçli faaliyetlerle geliştirmek.
TOPLAM	4	

3.3. Şırnak İlinde Doğa Turizmine Yönelik Yapılan Projeli Çalışmalar

Şırnak ilinde doğa turizmi ile ilişkili STK’ların ekoturizm ile ilgili projeli çalışmaları henüz görülmemektedir.

3.4. Şırnak İlinde İlçelere Göre Doğa Turizmini Destekleyen Olgular

Doğa turizminin içerdiği faaliyet çeşitlerine bakıldığında, turizm açısından doğanın; öncelikli çekim kaynağı olma işlevini her zaman sürdürmekte olduğu görülmektedir.

Bununla birlikte faaliyetin büyük oranda gerçekleştirildiği yerler olan kırsal alanlarda; tabii faktörler dışında kültürel, dinsel ve tarihi çekiciliklerin belli bir ölçüde bulunması ekoturizme katkısı açısından önem arz etmektedir.

Özellikle tarihi yapılar olarak ifade edilen bina, köprü, kule vb. gibi kültürel değerlerin özgün karakterli olması, tüketimden çok keşfi gerektiren özelliğe sahip olması ekoturizmin değerine katkıda bulunmaktadır. Aynı şekilde tarihi ve arkeolojik değerlerin sergilendiği müzeler de doğa turizmine çeşitlilik kazandırmaktadır. Çeşitli geleneksel özelliklerinin gösterimine ve tanıtımına yönelik olarak çeşitli yörelerin içinde veya birbirine yakın

yörelere etkileşim alanındaki noktalarda düzenlenen festival ve panayır lar doğa turizmini destekleyen kültürel etkinliklerdir.

Ana ekonomik uğraşısı ziraat olan yörelerde, ziraatsal faaliyetleri yanında yöre halkının sadece evlerinde günlük yaşam için üretip tükettiği yerel yemekler, içecekler ve el sanatları önemli ekoturizm değerleridir. Bilinçlenmenin artmasına paralel olarak, yörede yaşayan nüfusun ziyaretçilerin konaklamasına olanak sağlayacak şekilde yönlendirilerek küçük turizm işletmeciliği yapması doğa turizmine alternatif turizm faaliyetlerinin gelişmesine de imkan verecektir.

Doğa turizmini destekleyebilecek kavramlardan bir diğeri de İnanç Turizmi tanımıdır. “İnsanların dini inançlarını tatmin etmek amacıyla kutsal mekanları ziyaret etme eğilimi” olarak tanımlayabileceğimiz inanç turizmi, ekoturizmin önemli bir girdisidir. İnsanların sinirsel ve bedensel yorgunluklarını gidermek, çeşitli rahatsızlıklarını tedavi amacıyla yaptıkları turizm hareketi olarak ifade edebileceğimiz Sağlık Turizmi de ekoturizm için önemli bir fırsat yaratabilecek alternatif bir alan olarak düşünülebilir.

Şırnak ilindeki ilçelerde doğa turizmine destek olabilecek bazı olguların ve diğ er turizm aktivitelerinin tek tek irdelenmesi doğa turizmine yatırım yapılacak bölgelerin önceliklendirilmesi için ışık tutabilir.

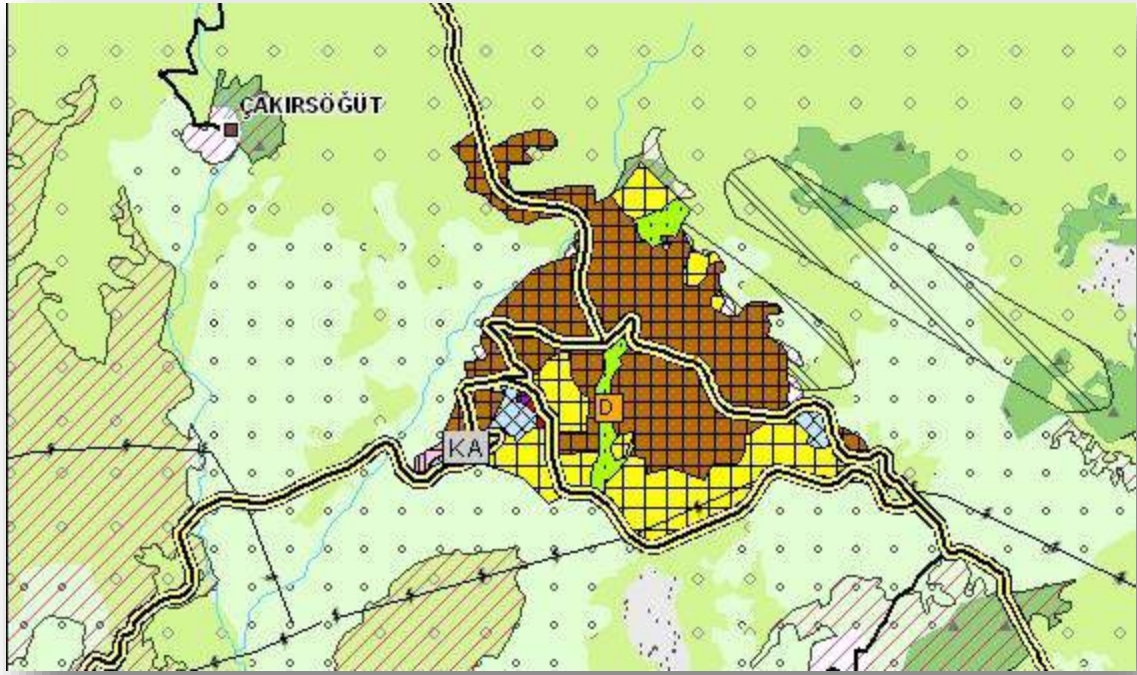
Merkez ilçe;

Şırnak İli batı ve güney kesimindeki bazı düzlükler dışında, ilin büyük bölümü akarsular tarafından derince yarılarak plato alanlarına dönüştürülmüştür. Bu çerçevede Şırnak İli’ne bakıldığında gelişme yönü, doğal karakteristiğine ve topografya yapısına göre Güney-Güneybatı doğrultusunda olmuştur. Kent 1975-1990 yılları arasında güneydoğu ve kuzeybatı yönlerinde gelişme göstermiştir. 1990-2000 yılları arasında ise güneydoğu, kuzey ve kuzeybatı yönünde gelişmiştir.

Şırnak İli’nde 2040 yılı için öngörülen hakim sektör dokumacılıktır. İkinci sektör hayvancılık, üçüncü sektör seracılık ve dördüncü sektör ise ticarettir.

Şırnak İli’nin mevcut yoğunluğu 141 kişi /ha’dır.Mevcut nüfusu 63.664;2040 yılı için kabul

edilen projeksiyon nüfusu ise 149.974 olan ilin öneri yoğunluğu yaklaşık olarak 216 kişi/ha olarak kabul edilmiştir.

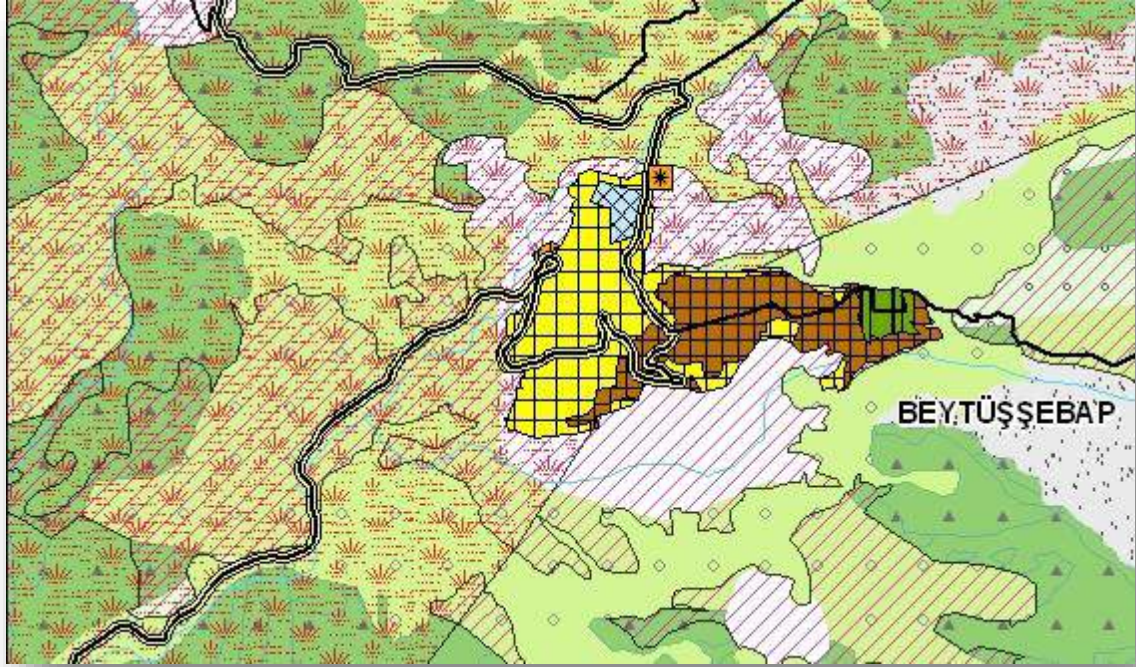

Cudi Dağı'nın kuzey, Gabar Dağı'nın güney yamaçlarında kurulmuş olup her iki dağ sırasına uygun patika yolları bulunmakta olup dağ bisikletçiliği ve dağ-yayla gezintilerine imkân sunmaktadır. Kasrik Geçidi Beldesinde Gabar ve Cudi sıralı dağlarının başlangıcını oluşturmakta ve bu oluşum doğal bir boğaz oluşturmaktadır. Merkezdeki yerleşim dağınık ve kır alanlar da genellikle küme evlerinden oluşmaktadır. Şırnak Merkez geçiş iklimin de bulunmasından dolayı birçok farklı iklim tipleri görülmüş bunun sonucunda çeşitli bitki türleri oluşmuştur, Başağaç, Güneyce mevkilerinde görülen orkide, sandal ağacı, sığırkuyruğu, geven gibi önemli ve endemik türler barındırmakta ve bakir ormanlarla kaplıdır. Kızılsu ve Damlarca mevkiinde çayır şeklinde gruplaşmış dağ ve bozkır çiçekleri bulunmaktadır. (Şırnak Çevre Düzeni Planı-2012)

Beytüşşebap ilçesi;

İlçe oldukça eski bir yerleşim birimidir. 1855 yılında ilçe Erzurum iline, 1865 yılında Van iline, 1926 Ankara Antlaşması ile Siirt iline, 1939 yılında Hakkâri'nin 3. kez il olması ile bu ilçe ve 16.05.1990 tarihinde Şırnak'ın il statüsüne geçmesi ile bu ilçe bağlanmıştır. Beytüşşebap 1932 yılında belediye statüsü kazanmıştır. İlçe'de 2040 yılı için öngörülen

öncül sektör arıcılık, ikinci sektör ise hayvancılıktır. İlçenin mevcut yoğunluğu 109 kişi/ha'dır. Mevcut nüfusu 5.902, kabul edilen projeksiyon nüfusu ise 9.901 kişidir. (Şırnak Çevre Düzeni Planı-2012)

Şırnak İl'nin en yağışlı yeri olup, dağlık ve engebelik bir arazi yapısına sahip olması nedeniyle nehirlerin debisi yüksek olmakta rafting sporu için potansiyel bir yer oluşturmaktadır. İlçenin ikinci Habur'dan Ayvalık Mevkiine kadar büyük kanyonlara sahiptir. Ayrıca bu mevkiiler eşsiz doğa güzelliklerine ve biyolojik çeşitliliğine sahiptir. İlçe endüstri bakımından gelişmediği için doğal alanlarda tahrip olmamış çoğu yerleri bakir alanlarla kaplıdır. Faraşın yaylası ve Kato Dağlarında yaylacılık yapılmaktadır. İlçede bilinen nadir ve endemik kelebek türleri olduğu bilinmektedir. İlçenin rakımı 1650 m olup en yüksek noktası 3300 m'yi bulan Altın Dağları'dır. İlçe ormanlarında meşe ve ardıç türleri meşcereler oluşturmuş kuru değere sahiptir.

Cizre İlçesi;

Şırnak İli'ne bağlı olan Cizre ilçesinin doğusunda Silopi İlçesi, Batısında İdil İlçesi, Kuzeyinde Şırnak İli, Güneyinde ise Suriye Devleti yer almaktadır. İlçenin kuzeydoğusunda

2089 metre yüksekliğindeki Cudi Dağı bulunmaktadır. Mevcut kültürel kaynakları ile turizm odaklı bir gelişim göstereceği öngörülmektedir. Ayrıca Suriye ile sınır kapısının açılması ile sınır ticaretinin bölgede önemli bir istihdam kaynağı olacağı tahmin edilmektedir. (Şırnak Çevre Düzeni Planı-2012)

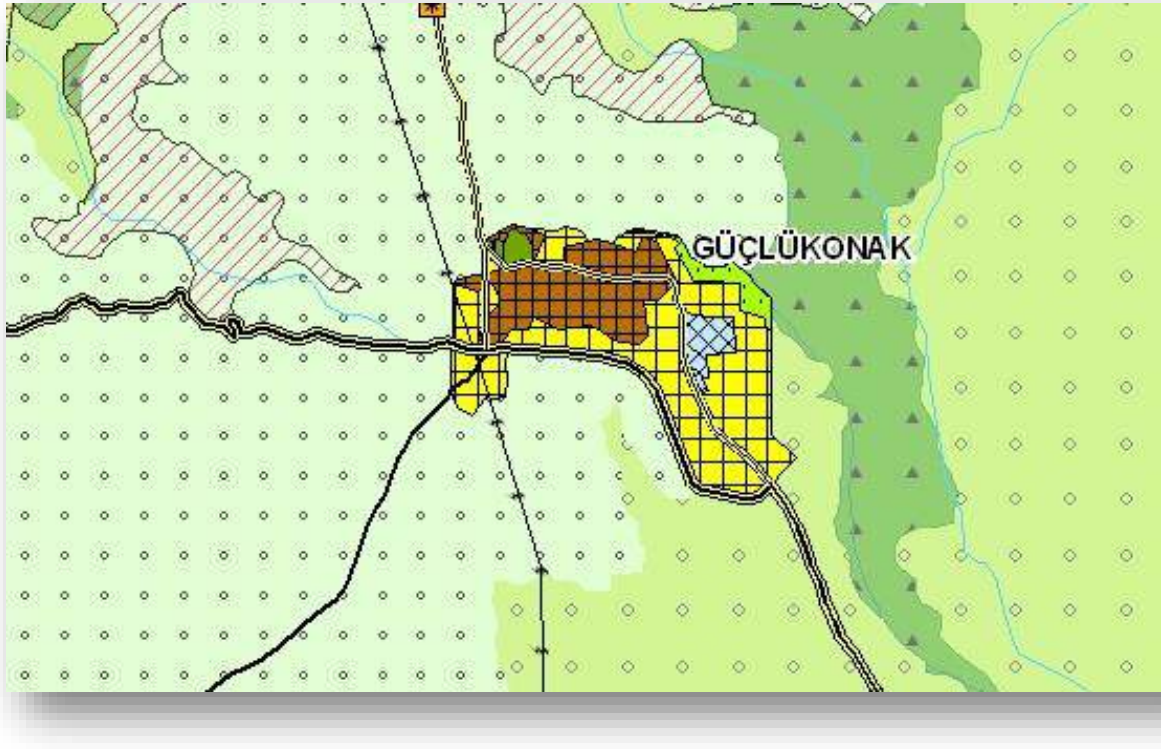

Cudi Dağının güney batı kısmında kalan Çağlayan Deresinin etrafında dağ bisikletçiliği uygundur. Cizre Kalesi, Cizre İçi Kale, Ulu Cami, Kırmızı Mederese, Hz. Nuh Cami ve Türbesi gibi kültürel gezinti yapılacak birçok yere sahiptir. Dicle Nehri, Cizre İlçesi sınırları dahilinde kalan bölgelerinde güzel manzaralara, doğal tabiat alanlarına aynı zamanda peyzaj değeri yüksek yerlere sahiptir. Dicle Nehri ve Kasrik Çayı üzerindeki sazlık alanlarda kuş gözlemciliği ve sportif olta balıkçılığına imkan sağlamaktadır.

Güçlükönak İlçesi;

İlçe Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Dicle bölümünde Şırnak İli'nin batısında yer almaktadır. Doğuda Şırnak İli, Batıda Dicle Nehri ve Dargeçit İlçesi, Güneyde Dicle Nehri ve İdil İlçesi, Kuzeyde ise Erzurum İlçesi bulunmaktadır. 1990 yılında belediye statüsü kazanan ilçe için öngörülen öncül sektör tarımdır. Yerleşimin mevcut nüfus yoğunluğu 98 kişi/ha'dır. Mevcut nüfusu 3.319 kişi; 2040 yılı için kabul edilen projeksiyon nüfusu ise 5.376 kişi olan

yerleşimin öneri nüfus yoğunluğu 47kişi/ha olarak kabul edilmiştir. (Şırnak Çevre Düzeni Planı-2012)

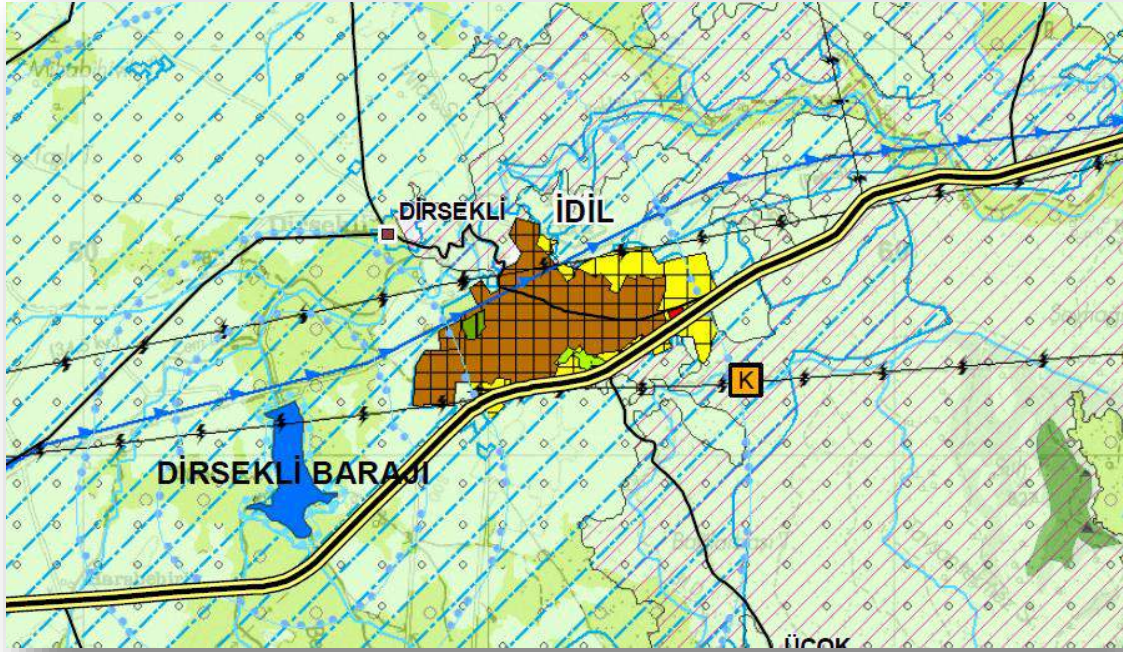

İlçe genelinde doğal kanyonlar, doğal tabiat alanları, manzara seyir noktaları, peyzaj değeri yüksek alanlar ayrıca İlçe sınırları dahilinde kalan Dicle Nehri üzerinde kuş gözlemciliği ve rafting sporunu yapma imkanı sağlamakta olup akarsu ekosisteminin yayıldığı tek alandır. İlçenin doğusunda kalan Gabar Dağı dağ bisikletçiliğine, fotosafari ve yaylacılık potansiyeli sağlamaktadır. İlçede tarım ekosistemin bittiği alandan itibaren bakır çayır ve otlak ekosistemi başlamakta ve büyük bir alan teşkil etmektedir. Bu alan üzerinde bulunan çeşitli yabancı bitkiler ve çiçekler mevcuttur. Damlarca Mevkiinde tarihi eserler ve sit alanları bulunmaktadır. Gabar dağının etekleri karstik oluşum göstermekte, zirveleri ve kuzey kısımlarında bazalt kayaç formasyonu oluşumu görülmektedir.

İdil İlçesi;

1924 yılına kadar köy olan İdil, 1924 yılında Cizre İlçesine bağlı bir bucak, 1937 yılında ise ilçe olmuştur. İdil başlangıçta Mardin İli'ne bağlı bir ilçe iken; 18.05.1990 tarih ve 20522

sayılı Resmi Gazete de yayımlanan 16.05.1990 tarih ve 3647 sayılı kanunla Şırnak iline bağlanmıştır.

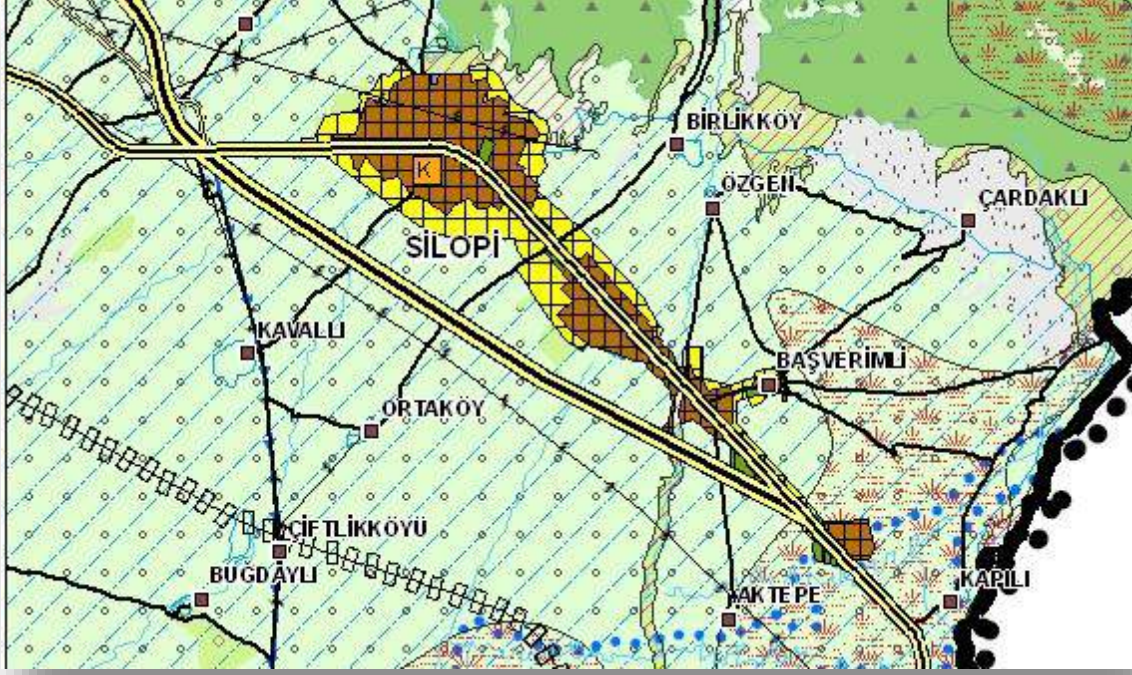

Yerleşimin mevcut nüfus yoğunluğu 67 kişi/ha olup nüfusu 21.919 kişidir. 2040 yılı için kabul edilen projeksiyon nüfusu 53.216 olan ilçenin öneri nüfus yoğunluğu 111 kişi/ha olarak öngörülmüştür. Bu bağlamda gerekli gelişme alanı 151 hektardır. İlçenin kuzey bölümünde Irak Türkiye Petrol Boru Hattı bulunmaktadır. Batısında ise Dirsekli gölü bulunmaktadır. Bu nedenle yeni gelişme alanı ilçenin doğusunda önerilmiştir. (Şırnak Çevre Düzeni Planı-2012)

İlçenin kuzeyinde bulunan Cehennem Deresi üzerinde aktif sportif olta balıkçılığı yapılabilmekte, aynı zamanda bu mevkide doğal tabiat alanları, peyzaj değeri yüksek alanlar mevcuttur. Dirsekli Mevkiinde DSİ (Devlet Su İşleri) tarafından sulama ve hayvan içme suyu göleti olarak inşa edilen yapay göl üzerinde kuş gözlemciliği ve sportif olta balıkçılığı yapmaya elverişli alandır.

Silopi İlçesi;

Şırnak iline bağlı Silopi yerleşkesi 1960 yılında belediye statüsü kazanmış olup ilin güneyinde yer almaktadır. İlçe'nin ekonomisi, Irak ile Habur Sınır Kapısında sınır ticareti, tarım ve hayvancılık sektörüne dayanmaktadır.

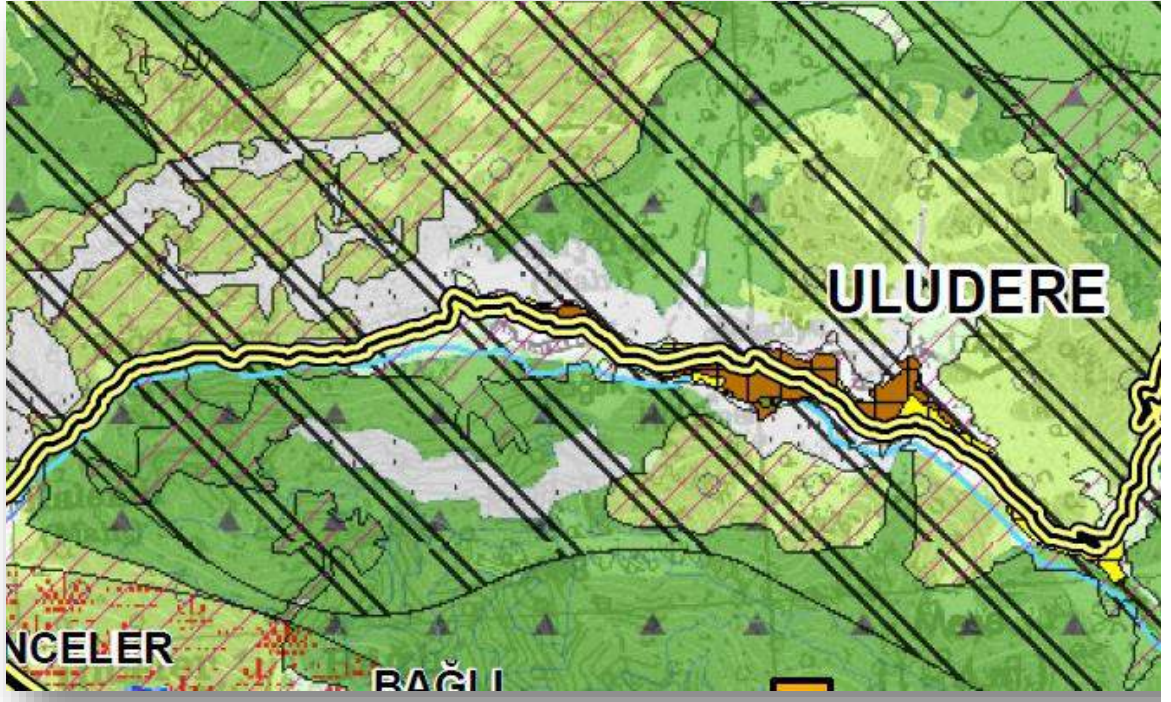

İlçe'nin mevcut yoğunluğu 59 kişi/ha'dır. Mevcut nüfusu 73.400; 2040 yılı için kabul edilen projeksiyon nüfusu ise 180.692 olan yerleşimin öneri yoğunluğu 90 kişi/ha olarak kabul edilmiştir. (Şırnak Çevre Düzeni Planı-2012)

İlçenin kuzeyinde sıra dağ şeklinde bulunan Cudi Dağı, dağ bisikletçiliği, dağ-yayla gezisi, kelebek gözlemciliği, bakır alanlarında lokal bitki toplulukları görülme imkanı sağlamaktadır. Ayrıca ilçe içerisinden geçen Dicle Nehrinde kuş gözlemciliği ve sportif olta balıkçılığı yapılmaya elverişli alandır.

Uludere İlçesi;

Cumhuriyetin ilanından sonra bucak haline getirilerek Beytüşşebap İlçesi'ne bağlanan Uludere, 27.06.1957 tarihinde yürürlüğe giren 7033 sayılı kanunla ilçe yapılmış ve 16.05.1990 tarihinde çıkarılan 3474 sayılı kanunla yeni kurulan Şırnak İli'ne bağlanmıştır. İlçe'nin ekonomisi arıcılık sektörüne dayanmaktadır.

Şırnak İli'nin batısında bulunan ilçenin mevcut yoğunluğu 123 kişi/ha'dır. Mevcut nüfusu 7.380;2040 yılı için kabul edilen projeksiyon nüfusu ise 10.371 olan yerleşimin öneri nüfus yoğunluğu 117 kişi/ha olarak kabul edilmiştir. (Şırnak Çevre Düzeni Planı-2012)

Uludere İlçesi Kel Mehmet Dağı ve Meydan, Suvar, Serhe, Haftanın, Elcan ve Şiriş Yaylaları; yine yaban hayatı ve bitki tür çeşitliliği açısından zengin bir potansiyele sahip olup, doğa yürüyüş alanları, sportif olta balıkçılığı ve tür gözlemciliği açısından özellikli yerler olarak değerlendirilmiştir.

GÖSTERİM

SINIRLAR

İDARİ SINIRLAR

- İL SINIRI
- İLÇE SINIRI

PLANLAMA SINIRLARI

- PLAN ÖNAMA SINIRI

SU KAYNAKLARI KORUMA ALANLARI

- İÇME VE KULLANMA SUYU KISA MESAFELİ KORUMA ALANI
- İÇME VE KULLANMA SUYU MUTLAK KORUMA ALANI
- İÇME VE KULLANMA SUYU ORTA MESAFELİ KORUMA ALANI
- İÇME VE KULLANMA SUYU UZUN MESAFELİ KORUMA ALANI

ÖZEL KANUNLARA TABİ ALANLAR

- KÜLTÜR VE TURİZM KORUMA VE GELİŞİM BÖLGESİ / TURİZM MERKEZİ
- MİLLİ PARK
- TABİAT PARKI VE TABİATİ KORUMA ALANI
- YABAN HAYATI KORUMA VE GELİŞTİRME ALANI

SINIR KAPILARI

- SINIR KAPILARI

ARAZİ KULLANIMLARI

YERLEŞİK ALANLAR VE GELİŞME ALANLARI

- KENTSEL GELİŞME ALANI
- KENTSEL YERLEŞİK ALAN
- KIRSAL YERLEŞİM ALANI

ÇALIŞMA ALANLARI

- BÜYÜK ALAN KULLANIMI GEREKTİREN KAMU KURULUŞ ALANI
- KONUT DIŞI KENTSEL ÇALIŞMA ALANI
- ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ
- SANAYİ ALANI
- KÜÇÜK SANAYİ SİTESİ
- ORGANİZE TARIM / HAYVANCILIK ALANI
- DEPOLAMA ALANI

TURİZM ALANLARI

- TURİZM TESİS ALANI
- DOĞA TURİZMİ
- KÜLTÜR TURİZMİ
- AGRO TURİZM
- GÜNÜBİRLİK ALAN
- KİŞİ SPORLARI VE KAYAK MERKEZİ
- TERMAL TURİZM
- RAFTING
- KALE
- ŞEHALE

BÜYÜK VE AÇIK ALAN KULLANIMLARI

- ÜNİVERSİTE ALANI
- TEKNOPARK ALANI
- BÖLGE PARKI/BÜYÜK KENTSEL YEŞİL ALAN
- TEMALİ PARK VE FUAR ALANI

TARIM ARAZİLERİ

- TARIM ARAZİSİ
- ÇAYIR - MERA

ORMAN VE AĞAÇLANDIRILACAK ALANLAR

- ORMAN ALANI
- MESİRE ALANI

DİĞER ARAZİ KULLANIM ALANLARI

- ASKERİ ALAN

KORUMA ALANLARI

SİT ALANLARI

- ARKEOLOJİK SİT ALANI
- DOĞAL SİT ALANI

DOĞAL KARAKTERİ KORUNACAK ALANLAR

- DOĞAL VE AĞAÇLIK KARAKTERİ KORUNACAK ALAN
- KAYALIK TAŞLIK ALAN VE KUMUL ALAN
- SAZLIK - BATAKLIK ALAN

DİĞER KORUMA ALANLARI

- SULAK ALAN BÖLGESİ
- SULAK ALAN EKOLOJİK ETKİLENME BÖLGESİ
- SULAK ALAN MUTLAK KORUMA BÖLGESİ
- SULAK ALAN ÖZEL HÜKÜM BÖLGESİ SINIRI

KULLANIM SINIRLAMASI GETİRİLEN ALANLAR

- EKOLOJİK ÖNEME SAHİP ALAN
- JEOLÖJİK SAKINCALI ALAN
- TAŞIN ALANI
- ÖNEMLİ KUŞ ALANI
- BALIK ÜRETİM ALANI

ALTYAPI

ULAŞIM

KARAYOLLARI

- OTOYOL - EKSPRES YOL
- BİRİNCİ DERECE YOL
- İKİNCİ DERECE YOL
- ÜÇÜNCÜ DERECE YOL
- DÖRDÜNCÜ DERECE YOL
- TUR GÖZERGAHI

DEMİRYOLLARI

- DEMİRYOLU

SUYOLLARI VE KIYI YAPILARI

- FERİBOT HATTI
- LİMAN

HAVAYOLLARI

- HAVAALANI
- MANİA SINIRI

ENERJİ - SULAMA

- BARAJ
- PLAN PROJE AŞAMASINDA OLAN BARAJLAR
- SULAMA ALANI
- ENERJİ İLETİM HATTI
- DOĞALGAZ BORU HATTI

SU YÜZEYLERİ

- GÖL-GÖLET
- NEHİR-DERE

ATIK VE ARITMA TESİS ALANLARI

- KATI ATIK BERTARAF VE GERİ KAZANIM TESİSİ ALANI
- ARITMA TESİSİ

Ölçek: 1/100000

PLANIN GİZLİLİK PLANI
Mühür No: 22/1 90000/03
Tel: (0312) 4579402 - 4550000

Seçkin zellikli Diğer Sahalar

Küpeli (Gabar) Dağı;

Kızılakbaba (*Gyps fulvus*).

Şırnak ilinin kuzeydoğusunu kaplayan Küpeli Dağı, Eruh Dağları'nın hemen güneyinde yer alır. DA, dağın batı ve güneyini sınırlayan Dicle Nehri ve kollarının oluşturduğu dik yarıları da içine alır. Bu vadilerde Akdeniz ikliminin etkileri görülür. Yüksek yamaçlarında yer yer parçalanmış meşe ormanları ve ardıç toplulukları bulunan alan, ülkemizde en yabani coğrafyalardan biridir. Güvenlik nedeniyle alandaki insan kullanımını sınırlıdır.

Habitatlar, DA, nehir kıyısının hemen hiç bozulmamış yaşam alanları, sarp kayalıklar, meşe ormanları, ardıç toplulukları, dağ bozkırları ve kuru tarım alanları oluşur. Nehir boyunca bulunan ağaç ve çalılık toplulukları, taşlık düzlükler ve adalar farklı kuş türlerini bir arada barındırır. Dağın güneydoğusunda Kızılsu Beldesi *Onosma davisii* bitkisinin dünyadaki bilinen tek dağılış alanıdır.

Dicle Vadisi'ndeki sarp kayalıklara yuvalayan tavşancıl (*Hieraaetus fasciatus*) ve yüksek sayılarda koloni oluşturan kızıl akbaba (*Gyps fulvus*) alandaki önemli yırtıcı kuşlardır. Nehir

kıyısında yaşıyan alaca yalıçapkını (*Ceryle rudis*) ve kayalık yamaçlarda yuvalayan boz çinte (*Emberiza cineracea*) alandaki diğer önemli kul türleridir. Alan, dağkeçisi (*Capra aegagrus*), çizgili sırtlan (*Hyaena hyaena*) ve vaşak (*Lynx lynx*) gibi önemli memeli türlerini barındırır.

Alanın büyük bir kısmı güvenlik nedeniyle insan kullanımına açık değildir. ÖDA'nın batı kısmında kuru tarım, insan kullanımına açık diğer alanlarda ise yaygın olarak küçükbaş hayvancılık yapılır. Ilısu Barajının yapılacağı mevkide, bölgedeki tek kaplıca olan Hısta Taruni Kaplıcası bulunur.

Yakacak amacıyla ağaç kesimi, ormanların yakılması ve keçilerin ormanlarda yoğun olarak otlatılması ve av baskısı alan üzerindeki diğer tehditlerdir. (Doğa Derneği/Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları-Güneydoğu Anadolu Bölgesi-2002)

Kızılsırtı örümcekuşu (*Lanius collurio*).

Küpeli dağı.

Takson Adı	E	TE	Kırmızı Liste		Popülasyon Büyüklüğü	ÖDA Kriteri
			K	B		
 <i>Astragalus kirchhoffiae</i>	I	0	–	–	Var	A2
<i>Onosma davatii</i>	I	I	–	EN	Var	A1, A2
 <i>Apus affinis</i> - Anadolu	0	0	LC	EN	Var (Üreme)	B1, B3, C1, C3
<i>Falco peregrinus</i>	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	C1
<i>Gyps fulvus</i>	0	0	LC	LC	25-30 Çift (2002 Üreme)	C1
<i>Hieratus fasciatus</i> - Akdeniz	0	0	LC	EN	1-3 Çift (Üreme)	B1, C1
<i>Lanius collurio</i>	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	C1
<i>Lanius minor</i>	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	C1
<i>Neophron percnopterus</i> - Avrupa	0	0	LC	EN	Var (Üreme)	B1, C1
<i>Oenanthe xanthopyrma xanthopyrma</i>	0	0	LC	VU	30 Çift (Üreme)	B1, C1
 <i>Capra aegagrus</i>	0	0	VU	–	Var	A1, C1
<i>Hyaena hyaena</i> - Orta Doğu	0	0	NT	(EN)	Var	B1, C1
<i>Lynx lynx</i>	0	0	NT	–	Var	C1
 <i>Rafetus euphraticus</i>	0	0	EN	EN	Var	A1, C1

Alan, Cudi Dağı'nın güneyinde Cizre ve Silopi ovalarının Suriye ve Irak'a sınır oluşturan bölgesinde yer alır. Batıda Kasrik Geçidi doğuda ise Habur sınır kapısıyla sınırlıdır. Sınır boyunca batıda Dicle Nehri, doğuda ise Dicle Nehri'nin bir kolu olan Hezil Çayı ve taşkınlarından oluşur. Güneye doğru alçalan Cizre ve Silopi ovaları, Dicle Nehri ile Hezil Çayı'nın kesiştiği noktada en alçak seviyeye ulaşır. Bu noktada küçük bir sulakalan oluşmuştur.

Cizre –Dicle Nehri

ÖDA, el değmemiş nehir kıyısı taşkın alanları, taşlık düzlükler ve adalar, sazlıklar, subasar söğüt toplulukları, ıslak çayırlar, bozkırlar ve tarım alanlarından oluşur. Zengin nehir kıyısı yaşam alanları nedeniyle nadir kuş türleri için önemli bir üreme alanıdır. Dicle Nehri ile Hezil Çayı'nın kesişimin de oluşan sulakalan özellikle kış aylarında su kuşları için önemli bir kışlama alanıdır.

Alanın kuzey ucundaki Kasrik Geçidi nesli tehlike altındaki *Isatis mardinensis* bitkisinin dünyadaki bilinen tek yaşam alanıdır. ÖDA, balıkçıl ve ördek türleri için bir konaklama ve kışlama alanıdır. Aynı zamanda büyük kızkuşunun (*Hoplopterus indicus*) ülkemizde ürediği en önemli alandır. Tür, alandaki nehir ve dereler boyunca bulunan çakıl adalarında üremektedir. Alanın güney ucundaki bozkırlarda ülkemizde nadir bir kuş türü olan yeşil ankuşu (*Merops superciliosus*) yuvalamaktadır. Çizgili sırtlan (*Hyaena hyaena*), Fırat kamlumbağası (*Rafetus euphraticus*) ve çöl varanı (*Varanus griseus*) bölgedeki diğer türlerdir.

Tarıma elverişli topraklardan oluşan alanın güney kısmında ağırlıklı olarak sulu tarım yapılır. Diğer kısımlarda kuru tarım ve az miktarda küçükbaş hayvancılığı yapılır. Sınır bölgesi başta olmak üzere alanın bir kısmı askeri kullanıma aittir.

Alanın kuzeyinde yapımı planlanan Cizre Barajı, ÖDA üzerindeki en büyük tehdittir. Baraj, ÖDA sınırları içinde yapılmayacak olsa da, Dicle Nehri'nin doğal rejimini değiştireceği için muhtemelen alanın doğal yapısında önemli bozulmalara neden olacaktır. Bozkırların tarım arazilerine dönüşmesi, sulu tarım alanlarının artması ve yasa dışı avcılık alandaki diğer tehditlerdir. Tarım faaliyetlerinde kullanılan kimyasal ilaçlar bölgedeki yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. (Doğa Derneği/Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları-Güneydoğu Anadolu Bölgesi-2002)

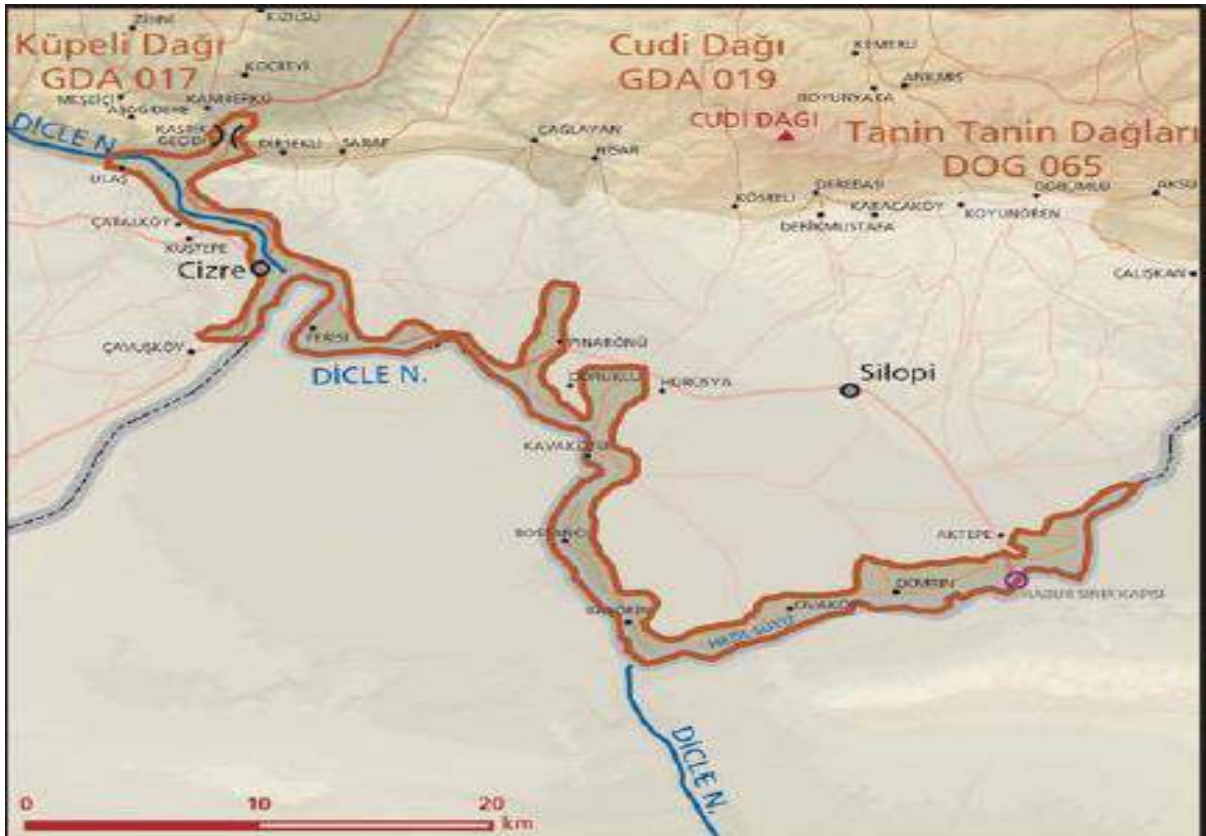
Küçük sumru (*Sterna albifrons*).

Bataklik kirlangici (*Glareola pratincola*).

Takson Adı	E	TE	Kırmızı Liste		Popülasyon Büyüklüğü	ÖDA Kriteri
			K	B		
 <i>Isatis mardinensis</i>	1	1	—	EN	Var	A1, A2
 <i>Burchinus oedinemus</i> - Doğu Avrupa	0	0	LC	VU	Nadir (Üreme)	B1, C1
<i>Ceryle rudis</i> - Anadolu	0	0	LC	CR	5-10 Çift (2000 Üreme)	B1, C1
<i>Glareola pratincola</i> - D. Akdeniz ve Karadeniz	0	0	LC	LC	100-200 Çift (1999 Üreme)	B3, C1, C3
<i>Hippoboscus olivaceus</i>	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	C1
<i>Sterna albifrons</i> - D. Avrupa	0	0	LC	LC	1-2 Çift (Üreme)	C1
<i>Vanellus indicus aigleri</i>	0	0	LC	VU	20-30 Çift (1999 Üreme)	B1, C1
 <i>Hyena hyena</i> - Orta Doğu	0	0	NT	(EN)	Var	B1, C1
 <i>Rafetus euphraticus</i>	0	0	EN	EN	Var	A1, C1
<i>Varanus griseus</i> - Orta Doğu	0	0	—	(EN)	Var	B1, C1

Şekil 10:Cizre ve Silopi önemli doğa alanları topografya haritası.

Şekil 11: Cizre ve Silopi önemli doğa alanlar bitki örtüsü haritası.

Cudi Dağı;

Şekil 17: Cudi dağı.

Cudi Dağı, Şırnak il merkezi, Silopi ve Cizre arasında yer alır. Yan yana sivri tepelerden oluşan bir dağ sırasıdır. Bunlardan en yüksekleri alanın ortasında yer alan Helanipir (2114 m) ve güneybatıdaki Deryizihi (2102 m) tepelidir. Suyu çok az olan bir bölgedir. Dağdaki en önemli su kaynağı alanın doğusunda akan Çağlayan Deresi'dir. Az ve seyrek bitki örtüsü bulunan bir dağdır. Yaygın olarak çayırılık ve yükseklerde kayalıklardan oluşur. Özellikle doğudaki ağaçlık alanlarda hakim ağaç türü meşedir. Dağın batısının alt kısımlarında erozyonlardan dolayı aşınmış çıplak araziler bulunur. Yukarıdaki yamaçlarda yer yer geven bitkileri vardır. Başeri Deresi boyunca söğütlük ve kavaklıklar uzanır. Bölgede güvenlik nedeniyle uzun zamandır kullanılmayan elma bahçeleri ve cevizlikler de yaban hayatı için çok önemli bir konuma gelmiştir.

Alan özellikle bitki türleri için önemlidir. *Centaurea davisii* sadece bu ÖDA'da yaşayan ve nesli tehlike altında bir bitki türüdür. *Primula davisii* alandaki diğer nesli dünya ölçeğinde tehlikede olan endemik bitki türüdür. Bunların dışında ÖDA'da beş dar yayılışlı ve bölgesel ölçekte tehlike altındaki bitki türü taksonu bulunur. Türkiye'nin en ender kertenkelelerinden

Çöl varanı bu bölgede yaşar. Dağların kayalık kısımlarında yabankeçisi (*Capra aegagrus*) bulunur.

Bölgede yaygın olarak hayvancılık yapılır. Özellikle inek, koyun ve keçi yetiştirilir. ÖDA'da uzun yıllar süren terör olaylarından dolayı bazı köyler boşaltılmıştır. Bu yüzden yakın zamana kadar alandaki insan kullanımı çok sınırlı kalmıştır. Ancak son yıllarda yaylalar ve köyler yerel halk tarafından tekrar kullanılmaya başlanmıştır. Şu an Cudi Dağı'ndaki alçak yaylalarda otlatma, bazı köylerde ise tarımsal faaliyetler eskiden olduğu gibi devam etmektedir.

Alandaki yaban hayatı üzerindeki bilinen tehdit yasadışı avcılıktır. (Doğa Derneği/Türkiye'nin Önemli Doğa Alanları-Güneydoğu Anadolu Bölgesi-2002)

Şekil 18: Yabankeçisi (*Capra aegagrus*).

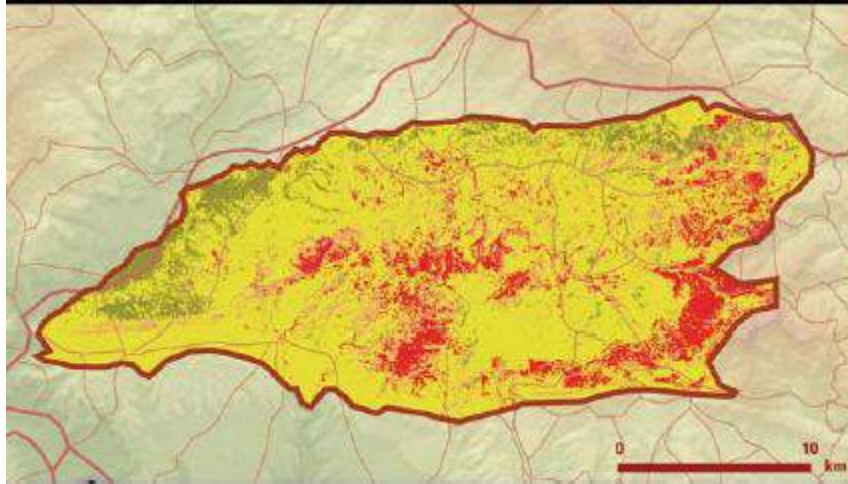

Takson Adı	E	TE	Kırmızı Liste		Popülasyon Büyüklüğü	ÖDA Kriteri
			K	B		
 <i>Ajuga chamaeptyrs</i> ssp. <i>martinensis</i>	0	0	—	VU	Var	B1, B2
<i>Campanula mardinensis</i>	0	0	—	VU	Var	A2, B1
<i>Centaurea davisii</i>	1	1	—	EN	Var	A1, A2
<i>Dionysia bornmuelleri</i>	0	0	—	VU	Var	A2, B1
<i>Glaucolus antakiensis</i> - Doğu Anadolu	0	0	—	VU	Var	B1
<i>Primula davisii</i>	1	0	—	VU	Var	A1, A2
<i>Salvia kurdica</i>	0	0	—	VU	Var	A2, B1
 <i>Capra aegagrus</i>	0	0	VU	—	Var	A1, C1
 <i>Varanus griseus</i> - Orta Doğu	0	0	—	(EN)	Var	B1, C1
 <i>Turanana cytis kurdistan</i>	1	0	—	—	Var	B2, C1

Şekil 12: Cudi Dağı Önemli alanlar topografya haritası.

Şekil 13: Cudi Dağı önemli doğa alanı bitki örtüsü.

Tanin Tanin Dağları;

Tanin Dağları; Şırnak merkez, Uludere, Beytüşşebap, Silopi ve Hakkâri'nin Çukurca ilçelerinde 550 ile 3231 m yükseklikte ve yaklaşık 184.000 ha genişliktedir. Hakkari dağları silsilesinin batı ucunda yer alan bölgeyi kapsar. En yüksek tepesi Gelincik Tepesi'dir. Zengin su kaynaklarına sahip olup, ormanlar diğer bölgelere göre daha geniş yer kaplamaktadır. Yüksek kısımlarda ve yamaçlarda açıklık alanlar bulunur. Özellikle vadi içlerinde ve dağ eteklerinde meşe ve ardıç ormanları geniş yer kaplar. Akarsu boylarında yoğunlaşmış insan yerleşimlerinin çevresinde meyve bahçeleri, kavaklıklar ve tarlalar yer alır. Dağlar yüksek eğimli olduğu için akarsular dik kanyonlar oluşturmuştur. Kanyon

duvarlarında seyrek meşe toplulukları ve ardıçlar görülür. Vadilerin eğimi daha düşük üst kısımlarında gevenlerin baskın olduğu dağ bozkırları uzanır.

Tanin tanin Dağları, özellikle yırtıcı kuşlar ve kelebekler açısından önem taşır. Sakallı Akbaba (*Gypaetus barbatus*), Kızıl Akbaba (*Gyps fulvus*) ve Küçük Akbaba (*Neophron percnopterus*) alanda üreyen yırtıcı kuşlardandır. Bunun dışında Boz Kirazkuşu (*Emberiza cinerea*) ve Kızılca Kuyrukkakan (*Oenanthe xanthopyrma*) gibi az görülen türler de bu dağlarda yayılım gösterir. Türkiye’de Yaz Atmacasının (*Accipiter brevipes*) ürediği bilinen çok az sayıda alandan biridir. Nesli dünya ölçeğinde tehlike altında olan Urmiye Semenderi (*Neurergus crocatus*) için bu bölge büyük önem taşır. Burada yaşayan çok sayıdaki kelebek türünden Urartu Esmer Perisi (*Hyponerpele urartua*), Çokgözlü Fatma (*Polyommatus fatima*) ve Apollo (*Parnassius apollo*) küresel koruma önceliğine sahiptir. (Doğa Derneği/Türkiye’nin Önemli Doğa Alanları-Güneydoğu Anadolu Bölgesi-2002)

3.5. Arz Değerlendirmesi

3.5.1. Şırnak İlinde Bulunan Korunan Alanlar

Doğa turizmi faaliyetlerinin yapıldığı alanları korunan alanlar (yönetime tabi) ve henüz doğa turizmi faaliyetlerinin kontrol edilmediği kontrolsüz alanlar olarak iki başlık altında incelemek mümkündür.

Korunan alanlar, milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, tabii sit alanları, sulak alanlar, yaban hayatı koruma ve geliştirme sahaları, özel çevre koruma bölgeleri ve benzeri koruma statüsü bulunan, biyolojik çeşitliliğin, tabii ve bununla ilişkili kültürel kaynakların korunması ve devamlılığının sağlanması amacıyla ilgili mevzuata göre tespit edilen ve yönetilen kara ya da deniz alanlarıdır.

Şırnak genelinde tescilli milli park, tabiat parkı, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, yaban hayatı koruma ve geliştirme sahaları gibi korunan alan henüz bulunmamakta olup, tescil edilebilecek potansiyel alanlar mevcuttur. İl genelinde 12 devlet avlağı, 6 genel avlak bulunmaktadır.

3.5.1.1. Şırnak İlindeki Milli Parklar:

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu Milli Parkı; bilimsel ve estetik bakımından, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarını şeklinde tanımlamaktadır. Şırnak ilinde tescilli Milli Park henüz bulunmamakta olup, Cudi dağı içinde barındırdığı doğal, kültürel,

rekreasyonel ve peyzaj kaynak değerleri ile Milli Park potansiyelinde bir alan olarak değerlendirilmektedir.

3.5.1.2. Şırnak İlindeki Tabiat Parkları:

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu Tabiat Parklarını; bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçalarını şeklinde tanımlamaktadır. Şırnak ilinde tescilli Tabiat Parkı henüz bulunmamakta olup, potansiyel alanlar mevcuttur.

3.5.1.3. Şırnak İlindeki Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları

Şırnak ilinde henüz Yaban Hayatı Geliştirme Sahası bulunmamakta olup, potansiyel alanlar mevcuttur.

3.5.1.4. Şırnak İlindeki Tabiat Anıtları

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'na göre tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değere sahip ve milli park esasları dahilinde korunan tabiat parçalarına tabiat anıtı denir ve tescillenir. Şırnak ili sınırları içinde tabiat anıtı bulunmamaktadır.

3.5.1.5. Avlaklar

4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu'nda avlaklar devlet, genel, özel ve örnek avlak olarak dört tipe ayrılmıştır.

Avlak: Av ve yaban hayvanlarının tabii olarak yaşadıkları veya sonradan salındıkları sahaları,

Özel avlak: Bir bütün teşkil eden özel mülkiyetteki tapulu arazilerden, Bakanlığın avlaklar için tespit ettiği ve tanımladığı şartlara uygun olan avlakları

Devlet avlağı: Devlet ormanları, toprak muhafaza ve ağaçlandırma sahaları ve benzeri yerlerle devlet ziraat işletmeleri, baraj gölleri ve emniyet sahalalarında, ilgili kuruluşun muvafakati alınarak Bakanlıkça avlak olarak ayrılan yerleri,

Genel avlak: Özel ve devlet avlakları dışında kalan bütün av sahaları ile göl, lagün, bataklık ve sazlık gibi sahaları,

Örnek avlak: Devlet avlakları ve genel avlaklar içinde Bakanlıkça belirlenecek esaslara göre ayrılan ve işletilen veya işlettirilen avlakları,

Şırnak ili sınırları içinde Orman ve Su İşleri Bakanlığı III. Bölge Müdürlüğü Şırnak Şube Müdürlüğü tarafından planları yapılarak onaylanmış 12 adet Devlet Avlağı, 6 adet Genel Avlak bulunmaktadır.

3.5.1.6. Korunan Alanların Doğa Turizmi Bakımından Değerlendirilmesi

Milli Parklar: Bilimsel ve estetik bakımdan, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarıdır.

Tabiat Parkları: Bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçalarıdır.

Milli parklar ve tabiat parkları söz konusu özellikleri nedeniyle tabiat turizmi açısından önemli alanlardır.

Tabiat Anıtları: Tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değere sahip ve milli park esasları dahilinde korunan tabiat parçalarıdır ve bu özelliklerinden dolayı tabiat severlerin ilgisini çeken alanlardır.

Tabiatı Koruma Alanları: Bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlak korunması gerekli olup sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçalarıdır.

Tabiat anıtları ve tabiatı koruma alanları da tabii yapılarına zarar vermeyen bir faydalanma ile tabiat turizmi sektörü için çok önemli alanlardır.

Sulak Alan: Tabii veya suni, devamlı veya geçici, suları durgun veya akıntılı, tatlı, acı veya tuzlu, denizlerin gelgit hareketlerinin çekilme devresinde altı metreyi geçmeyen derinlikleri kapsayan, başta su kuşları olmak üzere canlıların yaşama ortamı olarak önem taşıyan bütün sular, bataklık, sazlık ve turbiyeler ile bu alanların kıyı kenar çizgisinden itibaren kara tarafına doğru ekolojik açıdan sulak alan kalan yerlerdir. Sulak alanlar, biyoçeşitlilik açısından zengin olması nedeniyle tabiat turizmi açısından önemli yerler olup, tabiatseverlerin ilgisini çekmektedir.

Yaban Hayatı Koruma Sahası: Yaban hayatı değerlerine sahip, korunması gerekli yaşam ortamlarının bitki ve hayvan türleri ile birlikte mutlak olarak korunduğu ve devamlılığının sağlandığı sahaları belirtir.

Tabiat turizmi faaliyetleri arasında yer alan özellikle kuş gözlemciliği, yaban hayatı gözlemciliği (Fauna) ve fotosafarinin etki alanındadır. Ancak yaban hayvanları tabii ortamlarına dışarıdan gelecek etkilerden rahatsız olurlar ve yaşamları olumsuz etkilenir. Bu yüzden tabiat turizmi faaliyetlerine izin verilirken en fazla dikkat edilmesi gereken alanların başında gelir.

Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Av ve yaban hayvanlarının ve yaban hayatının korunduğu, geliştirildiği, av hayvanlarının yerleştirildiği, yaşama ortamını iyileştirici tedbirlerin alındığı ve gerektiğinde özel avlanma plânı çerçevesinde avlanmanın yapılabildiği sahaları belirtir.

Yaban hayvanları koruma sahalarında olduğu gibi yaban hayatını geliştirme sahaları da son derece dikkatli yönetilmesi gereken alanlardır. Bu alanlar henüz gelişme aşamasında olduğundan buralarda bulunan yaban hayvanları alanda henüz tutunamamışlardır. Bu yüzden en küçük dış etkiden olumsuz olarak etkilenirler ancak sahada yapılacak envanterler sonucunda popülasyonu yeterli olan yaban hayvanlarının avlanma planları doğrultusunda av turizmi kapsamında avlanmasına izin verilir.

Mesire yerleri genelde halkın günübirlik piknik yapacağı ve eğlenebileceği rekreasyonel alanlar olup tabiat turizmi faaliyetleri için tercih edilen önemli alanlardır. Mesire yerleri ekoturistler için geçici konaklama, dinlenme ve ihtiyaç giderme, başlangıç ve bitiş, toplanma noktaları olarak önem taşıyabilir. Ülkemizdeki kent ormanları da mesire alanlarına yakın işleve sahiptir. Özellikle tabiat yürüyüşü, kuş gözlemciliği, bisiklet, foto safari, gem safari gibi tabiat turizmi faaliyetleri için daha büyük mesire yerlerine ve büyük ölçekli planlamalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Korunan alanlar tabiat turizmi etkinlikleri bakımından dikkat çekici ve cezbedici özelliklere sahiptir. Bu alanlarda kontrolsüz ve bilinçsizce yapılan tabiat turizmi faaliyetleri tabii dengenin bozulması bakımından bazı riskleri beraberinde getirir. Bu nedenle korunan alanlarda, alanların özelliklerine göre yapılan yönetim planları doğrultusunda tabiat turizmi faaliyetleri gerçekleştirilmelidir. Korunan alanların tabiat turizmi faaliyetlerine uygunluğu uzman proje ekibi tarafından puanlama usulü ile belirlenerek aşağıdaki tabloda verilmiştir.(Tablo 17).

Tablo 18. Korunan Alanların Tabiat Turizmi Faaliyetlerine Uygunlukları

Tabiat Turizmi Faaliyeti	Milli Park	Tabiat Parkı	YHKS	YHGS	Sulak Alan	Mesire Yeri	Avlak
Tabiat Yürüyüşü	+	+	-	O	+	+	+

Dağcılık	+	+	O	+	-	+	+
Bisiklet Turizmi	+	+	-	O	+	+	+
Agroturizm	O	O	-	+	+	-	-
Av Turizmi	-	-	-	+	O	-	+
Sportif Olta Balıkçılığı	+	+	-	+	+	+	+
Mağara Turizmi	O	+	O	+	+	-	+
Kuş Gözlemciliği	+	+	O	+	+	+	+
Foto Safari	+	+	O	+	+	+	+
Botanik Turizmi	O	O	-	+	+	-	+
Yaban Hayatı Gözlemciliği	+	+	O	+	+	+	+
Kamp Karavan	+	+	-	-	O	+	-
Hava Sporları	O	O	-	-	O	+	-
İzcilik	+	+	-	O	O	+	+
Festival Turizmi	O	O	-	O	+	+	-
Su Altı Dalış Turizmi	O	O	-	O	O	+	+
Akarsu Turizm	+	+	-	O	+	O	+
Golf Turizmi	O	O	-	-	-	-	-
Kış Sporları Turizmi	+	+	-	-	-	-	+
Oryantiring	+	+	-	O	+	+	+
Gem Safari	-	-	-	O	O	-	+

Açıklamalar: + (uygun), **O** (özel şartlar gerektirir), - (uygun değil)

Tabloda özel şartı gerektiren haller yapılacak olan gelişme ve yönetim planları kapsamında değerlendirilmektedir. Korunma bakımından önem arz eden alanlarda bazı tabiat turizmi aktiviteleri özel şartlar gerektirir. Bazı alanlarda motorlu araçların çalıştırılması, kalabalık aktiviteler, silahlı aktiviteler yaban hayatı bakımından risk taşıyabilir.

3.5.2. Diğer Alanlar

Korunan alanlar dışında normal olarak ormancılık faaliyetlerinin devam ettiği orman alanları da tabiat turizmi faaliyetleri bakımından önemlidir. Tabiat yürüyüşü, bisiklet, dağcılık, kaya tırmanışı, sportif olta balıkçılığı, kampçılık gibi birçok faaliyet bu alanlarda yapılmaktadır.

Bu alanlar taşıdığı tabii güzellikler ve kaynak değerleri bakımından sürekli tabiat severlerin ilgisini çekmekte ve tabiat turizm faaliyetleri için çok uygun alanlardır. Ancak gençleştirme sahaları, ağaçlandırma sahaları, tohum meşcereleri gibi teknik ormancılık çalışması yapılan ormanlık alanlarda yapılan ormancılık çalışmaları nedeni ile zaman zaman tabiat turizmi faaliyetlerinden bazıları sınırlandırılabilir.

3.5.3. Yöresel Arz, Yerel Halkın Tabiat Turizmi Faaliyetlerindeki Rolü

Bir bölge tabiat turizmi alanları bakımından ne kadar zengin olursa olsun yöre halkının kültürel çekiciliği ve turiste olan davranışları konusunda bilinçsiz olması tabiat turizmi kaynaklı gelişmeyi engeller. Bu sebeple belki de tabiat turizminin tam da merkezinde yer alan yöre halkının pazarlama teknikleri, turiste davranış biçimleri konularında eğitilmeleri ve bilinçlendirilmeleri gerekir. Bu eğitim ve bilinçlendirmeler için yerel yönetimlerin diğer ilgili kuruluşlarla işbirliği içinde olması gerekir.

Yerel halkın tabiat turizmi kapsamında yapabileceği ticari faaliyetlerden bazıları:

- Ev pansiyonculuğu
- Yöresel ürünlerin yapımı ve pazarlanması
- Yerel rehberlik
- El sanatları ve el işi ürünlerin yapımı ve pazarlanması
- Yöresel yemeklerin yapımı ve pazarlanması

şeklinde sıralanabilir.

Tabiat turizminde tabii alanlarda tesis kurmak temel amaç olmamalıdır. Mümkün olduğunca yerel olanaklar kullanılmalıdır. Tabii alanları bozmadan faaliyetleri artırıcı ve kolaylaştırıcı bazı altyapı yatırımları yapılabilir. Yemek, alışveriş, dinlenme ve eğlenme gibi bazı ihtiyaçları da mümkün olduğunca yerel halka bırakmak ekoturizm amacına uygun hareket etme anlamını taşır. Özellikle köylerdeki kültürel çekiciliklerin desteklenmesi ve görünür hale getirilmesi gerekir.

Master plan içinde tabiat turizmini destekleyen yöresel kültürler ve yöresel ürün ve yiyecekler detaylı olarak incelenmiş olup yöresel ürünlerin başlıcaları Ek 5’de liste olarak verilmiştir.

3.6. Talep Değerlendirmesi

Tabiat turizmi faaliyetlerini gerçekleştiren dernekler talebin belirlenmesinde rol oynayan en önemli paydaştır. Çünkü bu faaliyetler ağırlıklı olarak dernekler kanalıyla gerçekleştirilmektedir. Talep değerlendirilmesinde tabiat turizmi ile ilgilenen derneklerin yaptıkları faaliyetlerin yoğunluğu ve tercih ettikleri alanlar önemlidir. Bu nedenle çalışmada tabiat turizmi çeşitlerine olan talebin değerlendirilmesinde öncelikli olarak derneklerin aktüel faaliyet verileri kullanılmıştır. Aktif ve potansiyel tabiat turizmi alanlarının

belirlenmesinde ise derneklerin tercihleri, kaymakamlık, belediye, üniversitelerin ilgili bölümleri, ilgili kamu kuruluşları verileri kullanılmıştır.

Milli parklar, tabiat parkları, sulak alanlar, yaban hayatı koruma ve geliştirme sahaları ve avlaklar dışında, özel statüsü olmayan alanlarda da tabiat turizmi faaliyetleri yapılmaktadır. Özellikle tabiat yürüyüşü faaliyetleri çok farklı güzergahlarda gerçekleşmektedir. Bu güzergahların tercih edilme sıklığı aynı zamanda güzergah civarındaki tabiatın zenginliğine bir işarettir. Güzergah yoğunluğu fazla olan bölgeler tabii güzellik, flora ve fauna yönünden de üstün alanlardır. Ayrıca, tabiat yürüyüşçülerinin tercihlerinde yakın alanları tercih ettikleri de söylenebilir.

Özellikle Orman Genel Müdürlüğü (OGM)'nün yönetiminde olan ve özel statüsü bulunmayan bu alanların ekoturistlerin talebi doğrultusunda iyileştirilmesi ilgi çeken korunmaya değer ağaçların alanda tutulması, çeşmelerin ve su kaynakların ıslah edilmesi, ahşap köprüler, küçük göletler vs. gibi küçük otantik yapılarla alanın zenginleştirilmesi etkili ve faydalı olacaktır.

3.7. Aktüel Vaziyet Değerlendirmesi

Şırnak ilindeki tabiat turizmi faaliyetleri incelendiğinde şu an için sadece Tabiat Yürüyüşü, Su Sporları ve Kaplıca Turizmi olduğu gözlenmektedir.

Arz ve talep incelendiğinde şu an için bir sorun gözükmemekle birlikte, ilerleyen zaman diliminde talebin artacağı tahmin edilebilir. Halkın büyük bir kesiminde tabiat ile buluşmak şu an için sadece piknik alanlarıyla sınırlıdır. Oysa tabiat turizmi faaliyetleri ve tabiat turizmi yapılacak alanların tanıtılması sonucunda bu alanlara olan talebin artacağı görülmektedir.

İlde yapılan değerlendirmelerle en yoğun tabiat turizmi faaliyetlerinin olduğu bölgeler çıkarılarak Tablo 18'de özetlenmiştir.

Tablo 19. Tabiat Turizmi Faaliyetlerinde Tercih Edilen Bölgeler

FAALİYET TÜRÜ	Bölge (En fazla talep edilenden itibaren)
Tabiat Yürüyüşü	Şırnak Merkez-Bertür (Güneş) Vadisi
Su Sporları Turizmi	Güçlükonak – Dicle Nehri
Kaplıca Turizmi	Güçlükonak - Besta Kaplıcası

3.8. Şırnak İlinde Tabiat Turizmi Potansiyeli

Genel Potansiyel Değerlendirmesi

Genel olarak bakıldığında; Şırnak ilinde tabiat turizmi faaliyetlerindeki arz, talep ve aktüel vaziyet incelendiğinde ciddi bir tabiat turizmi potansiyelinin olduğu anlaşılmaktadır.

ŞIRNAK İLİ VE İLÇELERİNİN ÖNE ÇIKAN TABİAT TURİZMİ DEĞERLERİ MATRİSİ

Aktivite/değer	Merkez İlçesi	Beytüşşebap İlçesi	Cizre İlçesi	Güçlükonak İlçesi	İdil İlçesi	Silopi İlçesi	Uludere İlçesi	İlçesi	İlçesi	İlçesi	İlçesi	İlçesi	İlçesi	İlçesi	İlçesi	İlçesi	İlçesi	İlçesi	İlçesi
Değerler toplamı	13	28	3	15	5	8	18												
Rafting (R)		X		X															
Canyoning/kanyon yürüyüşü (C)		X		X															
Dağ bisikletçiliği (DB)	X	X		X		X	X												
Dağ-yayla gezisi imkanı (DG)	X	X				X	X												
Peyzaj güzelliği/fotosafari (PF)		X		X	X		X												
Kelebek gözlemciliği imkanı(KeG)		X				X													
Kuş gözlemciliği imkanı(KuG)			X	X	X	X													
Sportif olta balıkçılığı imkanı(SOB)			X	X	X	X	X												
Garantili yaban hayatı gözlemi(GYHG)																			
Endemik Bitkilerin Gözlemi (EBG)	X	X				X	X												
Bakir doğa parçaları keşif gezisi(Bakir	X	X		X		X	X												

vadi ve bakir orman gibi gizli kalan değerleri keşfetme gezileri) (BDPKG)																			
Yayla gezisi imkanı (Ya)		X					X												
Şelale görme imkanı (Ş)	X	X																	
Peyzaj değeri yüksek yerler,fotoğrafik yerler (P)	X	X	X	X	X	X	X												
Jeolojik ve jeomorfolojik değerler (Jm)		X		X															
Kanyon görme imkanı (Cn)		X																	

Belirtilen tabiat turizmi faaliyetlerinin uygulamaya konulması ile kırsal alanlarda yaşamakta olan halkın ekonomik ve sosyal olarak yaşam standartları da yükselecektir. Çok büyük turizm potansiyeline sahip olan ilin ülkemize gelen turizmden hak ettiği payı en kısa sürede alması gerekmektedir. Bütün bu gelişme ve iyileşmelerin olabilmesi için ilin karar vericilerinin geliştirmekte olan turizm trendine göre planlarını yeniden değerlendirmeleri büyük önem taşımaktadır.

3.9. İlçelere Göre Tabiat Turizminin Gelişme Vaziyeti

Tabiat turizmi artan talep ve ekonomik yönleriyle bir sektör olarak karşımıza çıkmaya başlamıştır. Tabiat turizmi ile bölgeye gelecek hareketlilik yerel halk, turizm firmaları ve seyahat acenteleri için bir gelir kaynağına dönüşebilecek vaziyettedir. Özellikle yerel yönetimler bölgelerindeki tabiat turizmi sektörünü güçlendirme çalışmalarına yönelmelidir. Bu çalışmalar aynı zamanda tabiat turizmi gelişmişlik vaziyetini de ortaya koymaktadır. Tabiat turizmi model önerileri, taleplerin belli bölgelere yoğunlaşması, tesisler ve sunumların kalitesi gelişmişliğin belirtileridir.

3.10. Öncelikli Yatırım ve Planlama Alanları

Tabiat turizminde öne çıkmış bölge ve köylerden gelişmekte olanlardan birkaçı pilot bölge olarak seçilmeli ve yatırımlar yapılmalıdır. Yatırımların geriye dönüşümü görünür hale getirilerek başka bölgelere model olması sağlanmalıdır.

Yerel halka yönelik anketlerle halkın bu konudaki destek talepleri ve çeşitleri değerlendirilmelidir.

Çalışmada değerlendirilen anketler, tabiat turizmi alanlarında yapılan gözlemler ve proje ekibinin deneyimleri sonucunda tabiat turizmini destekleyebilecek bazı öneriler şöyle sıralanabilir:

- 1- Ekoturizm bölgelerindeki otantik pazarların desteklenmesi.
- 2- Ekoturizm projelerinin yapılması
- 3- Şırnak civarında yaşayan yaban hayvanlarının envanterlerinin yapılması.
- 4- Yöresel festivallerde ekoturizm etkinliklerine yer verilmesi.
- 5- Potansiyel milli park, tabiat parkları, tabiat anıtları, yaban hayatı geliştirme sahalarının tespit edilerek ilan edilmesi.
- 6- Yerel kalkınmada tabiat turizmi faaliyetlerinin sürükleyici rol oynamasına ilişkin yerel halka ekonomik katkı sağlayacak projeler yapılmalıdır.

3.11. Mevzuat Geliştirme

Bu çalışmada çıkan sonuçlar dikkate alındığında tabiat turizmi ile ilgili mevzuat geliştirilirken dikkat edilmesi gereken hususlar aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Tabiat turizmi ile ilişkili STK'lar mevzuat çalışmalarında birebir yer almalıdırlar.
- Geliştirilen mevzuat diğer kanun ve yönetmelikler ile uyumlu olmalıdır.
- Özel statülü alanlarda yapılabilecek tabiat turizm çeşitleri için ayrıca alanın özelliğine göre özel şartlar istenmelidir.
- Tabiat turizmi faaliyet alanları ile ilgili konu bazında yeni statüler belirlenmelidir.
- Tabiat turizmi faaliyet alanlarının civarındaki yerleşim yerleri ve ziraat alanlarındaki (kimyasal mücadele vb.) tabiata zararlı uygulamaları önleyici kısıtlar getirmelidir.

- Tabiat turizmi faaliyet alanlarında kullanılacak uyarı, tanıtım, bilgilendirme levhaları uluslararası standartlara uygun olmalıdır.
- Tabiat turizmi faaliyeti için kısıtlama getirilecek alanlar (tensil sahası, tohum meşçeresi, araştırma deneme alanı, yaban hayatı koruma sahası (gerekliyse) vb.) belirlenmelidir.
- Tabiat turizmi faaliyetinin yapıldığı alanlar genellikle korunan alanların (milli parkların, tabiat parkları, yaban hayatı geliştirme sahalarının, mesire yerlerinin, sulak alanların, vb.) içinde gerçekleşen bir faaliyettir. Bu sahalar ortak bir yönetim altında birleştirilmelidir. Bu sahalarda DKMP GM tabiat turizmi faaliyetlerinin kontrolcüsü olmalıdır. Yönetim planlarında tabiat turizmi faaliyetlerinin sınırları çizilmeli, ilgili maddeler ve hükümler konmalıdır.
- Korunan alanlardaki faydalanma kriterleri tabiat turizmi amaçlarına göre düzenlenmelidir. Konulan kısıt ve yasaklar koruma ve faydalanmayı dengeler nitelikte olmalıdır.
- Tabiat turizmi planlarının uygulamasında yerel otoritelerle ilgili bakanlıklar işbirliği içinde olmalıdır. İdari çelişkiler planların ve hükümlerin sağlıklı uygulanmasında olumsuz etki yaratmamalıdır. Tabiat turizmi ulusal öneme sahip, sürekliliği ve tutarlılığı olması gereken bir aktivitedir.
- Tabiat turizmine konu olan her bölgenin hatta her tabiat turizmi faaliyetinin kendine özgü dinamikleri göz önüne alınmalıdır. Bölge bazında ekoturizm planlarında bilim adamları, yerel halk, sivil toplum kuruluşları, yerel idareciler ve özel sektör işbirliği içinde katılımcı bir yaklaşımla çalışılmalıdır.
- Tabiat turizmi aktivitelerinde, ziyaret edilecek alana uygun uzman rehberliği sağlanmalıdır. Böylelikle katılımcıların tabii kaynakların farkında ve tarafında olması teşvik edilmelidir.
- Uzman rehberin yanı sıra yerel rehberler de kullanılarak yerel halkın tabiat turizmi faaliyetlerine katılımı sağlanmalıdır. Bu amaçla yerel rehberliğin de mevzuat içinde yer alması faydalı olacaktır.
- Tabiat turizminin yapıldığı alan hangi birimin yetki alanındaysa (OGM, DKMP, Kültür ve Turizm Bakanlığı, vb.) ilgili birim tarafından belirli periyotlarda taşıma kapasiteleri de dikkate alınarak izleme ve değerlendirme yapılmalıdır. Bu izleme ve değerlendirmenin objektif, bilimsel ve sayısal kriterleri olmalıdır. İzleme ve

değerlendirme sonucunda sahanın yanlış kullanımı veya suistimali fark edildiğinde yasal yaptırımlarla düzeltilme yoluna gidilmelidir. İzleme ve değerlendirme ekibi farklı disiplinlerin uzmanlarından oluşmalıdır. Bunun için mevcut örgütsel yapının uzman eksikliğinin giderilmesi gereklidir.

- Bugüne kadar OGM mülkiyetinde olan ve özel statü verilmemiş, talep olan, belediyeler ve kaymakamlıklarca da üzerinde modelleme çalışmaları yapılmış, çeşitli ekoturizm faaliyetleri için uygun alanlar ekoturizm teması ile işlenen **Ekopark** adı altında özel bir statüyle planlanıp işletilebilir. Ekopark olarak ilk defa bu çalışmanın içinde geçen alanların özelliği normalde korunan alan özelliği göstermeyen ancak yoğun ekoturizm talebine konu, ekoturizm amaçlı geliştirilebilir olan alanlardır. Ekopark adı altında planlanacak bu alanlarda birçok ekoturizm faaliyeti birleştirilebilir.
- Milli Parklar Kanunu ve yönetmeliklerinde milli park ve tabiat parklarının devlet mülkiyetinde olma zorunluluğu bulunmaktadır. Ancak tabiat turizmi bölgeleri birkaç köyü de içine alabilecek şekilde çok geniş alanları kapsayabilir. Bu nedenle tabiat turizmi amaçlı kullanılan ve planlaması bu amaca göre yapılacak alanların farklı bir statüde değerlendirilmesi gerekir.
- Tabiat turizmi yapılan alanlar genellikle orman sayılan alanlar içinde yer alır. Orman alanları Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın yönetimindedir. Bir bölgede ciddi anlamda bir tabiat turizmi faaliyeti bulunuyorsa buradaki orman alanlarında yapılan planlamalar da bu amaca hizmet edecek biçimde yapılmalıdır. Gerektiğinde tabiat turizmi amacına uygun özel amenajman planları yürürlüğe konmalıdır. Eğer tabiat turizmi faaliyetleri özel statülü (milli park, tabiat parkı, yaban hayatı koruma ve geliştirme sahası, sulak alan gibi) yerlerle ilişkili ise buralardaki zenginlikler tabii denge bozulmadan ekoturistlerin taleplerine sunulabilmelidir. Bunun için alana özel model planlama yöntemleri geliştirilmelidir.
- Orman amenajman planlarında tabiat turizmi aktiviteleri değerlendirilmelidir. Eğer bir tabiat turizmi fonksiyonundan bahsedilecekse optimal kuruluşlar bu vaziyeta göre yeniden değerlendirilmelidir. Eğer ormanlarda ekoturizm birinci fonksiyon ve işletme sınıfına adını veriyor ise fonksiyonel planlama gereği bakım müdahaleleri ve gençleştirme çalışmaları ekoturizm fonksiyonu göz önüne alınarak yapılmalıdır.
- Tabiat turizminin yoğun olduğu bölge veya illerde, eğer master planı da yapılmış ise tabiat turizmi faaliyetleri için ayrı bir birim oluşturulmalıdır.

4. AMAÇ, HEDEF VE STRATEJİLER

4.1 Amaç, Hedef, Strateji ve Projeler

Şırnak ilinde tabiat turizminin geliştirilmesi amacıyla belirlenen amaç, hedef, strateji ve projeler aşağıdaki şekildedir:

Amaç 1: Şırnak'taki potansiyel Milli Park alanının ilanı için çalışmaları yürütmek

Hedef 1: “Cudi Dağı Milli Parkı”nın ilanını sağlamak

Strateji 1: “Cudi Dağı Milli Parkı”nın ilanı için ön etüt projesinin yapılarak Makama sunulmasını sağlamak

Proje 1: “Cudi Dağı Milli Parkı”nın ilanı için ön etüt projesinin yapılması ve onaylanması

Amaç 2: Şırnak'taki potansiyel Tabiat Parkı alanlarının ilanı için çalışmaları yürütmek

Hedef 2: Şırnak'taki potansiyel Tabiat Parkı alanlarının ilan edilmesini sağlamak

Strateji 2: Master planda tabiat turizmi potansiyel alanları olarak işaret edilen bölgelerde detaylı çalışma yapılarak tabiat turizmi konulu tematik tabiat parklarının ilan edilmesi çalışmalarını yapmak

Proje 2: Tespit edilen potansiyel Tabiat Parkı sahalarının ilanı için ön etütlerin yapılması ve onaylanması

Amaç 3: Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ilanı için çalışmaları yürütmek

Hedef 3: Şırnak'taki potansiyel yaban hayatı geliştirme sahalarının ilanını sağlamak

Strateji 3: Yaban Hayatı Geliştirme Sahasının ilan edilmesi amacıyla ön etütlerin yapılarak makama sunulması

Proje 3: Tespit edilen potansiyel Yaban Hayatı Geliştirme Sahalarının ilanı için ön etütlerin yapılması ve onaylanması

Amaç 4: Sulak Alanların korunması ve geliştirilmesi

Hedef 4: Şırnak ilindeki Sulak Alanların korunması ve geliştirilmesini sağlamak amacıyla çalışmaların yürütülmesi

Strateji 4: Şırnak ilindeki sulak alanların koruma dengesi gözetilerek yönetilmesi ve tabiat turizmi açısından değerlendirilmesi amacıyla çalışmaların yürütülmesi

Amaç 5: Tabiat turizmi için belirlenen alanların bilgilerini kamuoyu ile paylaşmak

Hedef 5: Tabiat turizmi alanları ile ilgili bir veri tabanı oluşturarak web üzerinden paylaşılmasını sağlamak

Strateji 5: Tabiat turizmi faaliyet alanlarının özelliklerini, hangi tabiat turizmi çeşitlerinin nerelerde yapılabileceğini, bu alanlardaki olanakları bir veritabanı hazırlayarak web üzerinden interaktif olarak paylaşılmasını sağlamak

Proje 5: Bu konu ile ilgili coğrafi bilgi sistemlerini kullanarak bir proje geliştirilmesini sağlamak

Amaç 6: Tabiat turizm alanlarını fauna yönünden zenginleştirmek

Hedef 6: Tabiat turizm alanlarındaki tür çeşidini ve sayısını artırmak

Strateji 6: Faunanın zenginleştirilmesi için uygulama projelerinin hazırlanması Ar-Ge projeleri için Ar-Ge kuruluşlarıyla işbirliği yapılması

Proje 6.1: Tabiat turizmi yapılan alanlara yaban hayvanı üretme istasyonlarından üretilen türlerin salınması projesi; İlgili istasyonlarla koordineli çalışmalar yapılarak alana uygun türlerin salınımının yapılması

Proje 6.2: Tabiat turizm alanlarında küçük grup ve kümeler halinde meyveli orman ağaçlarının dikilmesi projesi. Proje ile tabiat turizm alanlarındaki yaban hayvanlarının beslenmeleri sağlanmış olacaktır. Proje için OGM İşletme şeflikleri ve ağaçlandırma mühendislikleri ile işbirliği yapılması

Proje 6.3: Tabiat turizmi yapılan alanlarda kuş türlerinin davranışlarına uygun yuva modellerinin geliştirilmesi

Proje 6.4: Proje 3 ile geliştirilen yuvaların tabiat turizm alanlarında bulunan ormanlara dağıtılması projesi; Bir uygulama projesi olup tabiat turizmi alanlarında kuş türlerinin üremelerini ve barınmalarının sağlanması ve yuvaların nerelere konuşlandırılacağı ve nasıl yerleştirileceği konusunda ilgili Ar-Ge kuruluşları ile çalışmalar yapılması

Proje 6.5: Tabiat turizmi alanlarındaki yaban hayvanlarına can suyu projesi; Su kıtlığı olan tabiat turizm alanlarında yaban hayvanları için can suyu havuzları inşa edilmesi. Cansuyu havuzlarının yapım tekniği, suyun temini, havuzun yeri konularında Ar-Ge kuruluşlarıyla işbirliği yaparak ön çalışma yapılarak havuzların yerleştirilmesi

Proje 6.6: Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve Uygulama Projesi kapsamında Şırnak ili fauna verilerinin elde edilmesi

Amaç 7: Sportif olta balıkçılığını geliştirmek

Hedef 7: Sportif olta balıkçılığı yapılabilecek alanların tespitini yapmak

Strateji 7: Sportif olta balıkçılığı yapılabilecek alanları ortaya çıkarmak. Sulu derelerin bazılarında tabii yapıyı bozmadan göletler ve bentler oluşturularak buralara balık salımı yapılabilir. Uygun olan yerlerde sportif olta balıkçılığı yapılırken aynı zamanda diğer faaliyetleri yapan ekoturistler için seyir zevki sağlanmış olur. Bu gölet ve bentlere tabii yapıya uygun tehlike riski taşımayan uygun ahşap köprüler yapılabilir. Ayrıca sportif olta balıkçılığı yapılabilecek göl ve akarsuların bir proje ile zenginleştirilmesi gerekmektedir. OGM İşletme şeflikleri ve DSİ ile koordinasyon yapılabilir.

Proje 7.1: İdil ilçesi Dirsekli göletinde sportif olta balıkçılığı faaliyetinin gerçekleştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması

Proje 7.2: Cizre ilçesi Çağlayan deresi sulak alanında sportif olta balıkçılığı faaliyetinin gerçekleştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması

Proje 7.3: Beytüşşebap ilçesi Habur çayı sulak alanında sportif olta balıkçılığı faaliyetinin gerçekleştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması

Proje 7.4: Cizre ilçesi Dicle nehri sulak alanında sportif olta balıkçılığı faaliyetinin gerçekleştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması

Amaç 8: Tabiat yürüyüş parkurlarının iyileştirilmesi

Hedef 8: Tabiat yürüyüş parkurlarında yürüyüşçülerin ihtiyaç duyduğu hizmetlerin sağlanması

Strateji 8: Tabiat yürüyüş parkurlarında tanıtım ve ikaz levhaları, çeşme ve kaynak sularının restorasyonu gibi iyileştirme çalışmalarının yapılması

Proje 8.1: Şırnak ilinde en çok tercih edilen tabiat yürüyüş parkurlarının belirlenerek katılımcı bir yaklaşımla bu alanlarda iyileştirme çalışmalarının yapılması. Bu kapsamda sahalarda gerekli alt yapı ve üst yapıların (merdiven, seyir terası, mola noktaları, vb.) tesis edilmesini sağlamak

Proje 8.2: Üniversite ve ilgili kuruluşlarla işbirliği yaparak Şırnak ilindeki tabiat yürüyüş parkurlarının taşıma kapasitelerinin belirlenmesi ve izleme-değerlendirme çalışmalarının yapılması

Proje 8.3: Tabiat yürüyüşlerinin koruma-kullanma dengesi gözetilerek daha sağlıklı yapılması amacıyla mevzuat yapısının oluşturulması

Amaç 9: Kuş gözlemciliğini geliştirmek

Hedef 9: Kuş gözlemciliği için kuleler yapılması

Strateji 9: Tesis edilecek gözlem kulelerinin yerlerinin tespiti ve yerleştirilmesi. Kuş gözlemi yapılabilecek alanların tespiti ve gözetleme noktalarının belirlenmesi çalışmalarını yapmak

Proje 9.1: Dicle nehri Sulak Alanı'na kuş gözlem kulesi yapılması

Proje 9.2: Dirsekli Göleti Sulak Alanı'na kuş gözlem kulesi yapılması.

Amaç 10: Bisiklet turizmini geliştirmek.

Hedef 10: Şırnak İlinde bisiklet turizmi yapılabilecek alanların tespiti ve geliştirilmesini sağlamak

Strateji 10: Bisiklet turizmi yapılabilecek alanların tanıtımının yapılması, yerel yönetimler, üniversiteler ve ilgili kuruluşlar ile koordinasyonun sağlanarak bisiklet turizmini geliştirecek projelerin yapılmasını sağlamak

Proje 10.1: Cizre ilçesi ile İdil İlçesi arasında havalimanı yolunda bisiklet turizmi projelerinin yapılması.

Proje 10.2: Cizre ilçesi ile Silopi İlçesi arasında havalimanı yolunda bisiklet turizmi projelerinin yapılması.

Amaç 11:Foto safarinin gelişmesini sağlamak.

Hedef 11: Şırnak ilinde foto safari yapılabilecek alanların geliştirilmesi.

Strateji 11: Foto safari yapılabilecek alanların tanıtımının yapılması, yerel yönetimler, üniversiteler ve ilgili kuruluşlar ile koordinasyonun sağlanarak foto safari faaliyeti geliştirecek projelerin yapılmasını sağlamak.

Proje 11.1: İdil Beyazdağ Ceylan Yerleştirme Sahası içerisinde foto safari projelerinin yapılması.

Proje 11.2: İl genelinde yaban hayatı özelliği bulunan alanlarda (Cudi dağı, Gabar dağı, Kel Mehmet dağı ve Tanin Tanin dağları gibi) foto safari projelerinin yapılması.

Amaç 12: Botanik turizmini geliştirmek.

Hedef 12: Şırnak ilinde botanik turizmi yapılabilecek alanların geliştirilmesini sağlamak.

Strateji 12: Yerel yönetimler, üniversiteler ve ilgili kuruluşlar ile koordinasyonun sağlanarak botanik turizmini geliştirecek projelerin yapılmasını sağlamak.

Proje 12.1: Uludere ve Beytüşşebap ilçelerinde botanik turizmi projesinin yapılması.

Amaç 13: Şırnak ilinde yaban hayatı (Fauna) gözlemciliğinin geliştirilmesini sağlamak.

Hedef 13: Fauna gözlemciliğine yönelik projeler geliştirmek.

Strateji 13: Yaban Hayatı (Fauna) gözlemciliği yapılabilecek alanların tanıtımının yapılması, yerel yönetimler, üniversiteler ve ilgili kuruluşlar ile koordinasyonun sağlanarak Yaban Hayatı (Fauna) gözlemciliğini geliştirecek projelerin yapılmasını sağlamak.

Proje 13.1: İl genelinde yaban hayatı özelliği bulunan alanlarda (İdil Ceylan Yerleştirme Sahası, Cudi dağı, Gabar dağı, Kel Mehmet dağı ve Tanin Tanin dağları gibi) yaban hayatı (fauna) gözlemciliği projelerinin yapılması.

Amaç 14: Tabiat turizminin bilinçli yapılmasını sağlamak.

Hedef 14: Kurumda tabiat turizmi konusunda bir birim oluşturularak gerekli eğitim ve bilgi desteğini sağlamak.

Strateji 14: Tabiat turizmi konusunda rehberlik yapabilecek personellerin eğitilmesi.

Amaç 15: Yerel halkın ekoturizm konusunda bilinçlendirilmesi.

Hedef 15: Ekoturizmin amaçlarından birisi olan yerel ekonomiye katkının sağlanması.

Strateji 15: Yerel halka yönelik bilinçlendirme toplantıları organize etmek. Pilot bölge ve köy seçimleriyle örnek uygulamalar yaparak bu uygulamaları diğer yörelere yaymak.

Amaç 16: Tabii alanların kullanılmasında sorumlu davranışları geliştirmek.

Hedef 16: Tabiat turizmi dernekleri, üniversiteler ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının katılımıyla yılda bir defa sempozyum düzenlemek.

Strateji 16: Tabiat turizmi ile ilgili paydaşların koordinasyonla sempozyum hazırlanması.

Amaç 17: Yerel yönetimlerin hazırlayacağı tabiat turizmi ile ilgili projelerin uygulanmasına destek olmak.

Hedef 17: Her yıl bir pilot projenin seçilmesi ve desteklenmesi.

Strateji 17: Bu çalışmada öncelikli bölgelerden başlayarak pilot projelerin uygulanması için teknik destek ve görev alanı dahilinde yatırımların yapılması.

Amaç 18: Tabiat turizmini tanıtmak amacıyla çalışmalar yapmak.

Hedef 18: İlgili yerel ve ulusal basında sürekli tabiat turizmi konusunda haber yapılması.

Strateji 18: İlgili basın yöneticileriyle koordinasyon ve işbirliği sağlamak.

Amaç 19: İlimizde tabiat turizmi yapan-yapacak kurum/kuruluş ve STK'larla iletişimini artırmak.

Hedef 19: İl Şube Müdürlüğü'nce tabiat turizmi yapan-yapacak kurum/kuruluş ve sivil toplum kuruluşlarının tabiat turizm faaliyetine aktif olarak katılım sağlamak.

Strateji 19: STK'lar ile işbirliği sağlamak.

4.2. Başarı Ölçütleri

Başarı, stratejilerin uygulanabilmesi, hedeflerin tutması ve sonuç olarak amaçlara ulaşılması ile gelecektir. Her yıl master planda öngörülen hedeflerin onda biri tutturulduğunda 10. yılın sonunda amaçlara ulaşılacaktır.

Master plan bugünkü koşulların hedeflere doğru daha da iyileşeceği varsayımı ile hazırlanmıştır. Bu varsayımda arz ve talep birlikte artacağı öngörülmektedir.

Zaman zaman ara değerlendirmelerle master planın günün koşullarına ve bilimsel gelişmelere uyup uymadığı denetlenmelidir. Eğer plan günün koşullarına ve bilimsel gelişmelere uyumunu kaybetmiş ise yenilenmesi gerekir.

4.3. GZTF Analizi

Şırnak ilinde tabiat turizminin gelişmesi ve master planın uygulanabilirliği GZTF analizi ile değerlendirilmiştir. Tabiat turizminin geliştirilebilmesi için güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler Tablo 19'da özetlenmiştir.

Tablo 20. GZTF Analiz Tablosu

GÜÇLÜ YÖNLER	FIRSATLAR
- Milli Park ve Tabiat Parkı potansiyeline sahip jeolojik ve morfolojik alanlar bulunması, - Cudi dağı'nın Nuh'un Gemisi dolayısıyla tarihi ve kültürel bir özelliğe sahip olması, - Zengin bir biyolojik çeşitliliğe sahip olması, - Geçiş iklimlerinde bulunmasından dolayı biyolojik çeşitliliğin fazla olması ve çok nadir türleri kapsamaması, - Karstik yapı elemanlarının görselliklerinin yüksek olması, - Sahalarda yaban hayatı çeşitliliğinin ve doğal av kaynaklarının fazla olması, - Sahaların bakir olması, - Uluslararası öneme sahip sulak alan olarak değerlendirilen Dicle Nehri'nin ilimiz sınırları içerisinde geçmesi.	- Komşu ülkelere yakın olması, - Şırnak İlinin tarihi ipek yolu üzerinde bulunması, - İl'e ulaşımın hava yolu ile yapılıyor olması, - Aynı anda farklı iklim özelliklerinin görülebilir olması - Oluşumları ve jeomorfoloji açısından farklı iki sıradağın bulunması, - Kalkınma ajanslarının tabiat turizmi projelerini desteklemesi - STK'ların tabiat turizmine yönelik talepleri
ZAYIF YÖNLER	TEHDİTLER
- Güvenlik sebebiyle sahalarda araştırılma yapılamaması, - Orman yangınlarının olması, - Alanların sahip olduğu potansiyelin ülke ve dünya ölçeğinde az biliniyor olması, - Alanlar içerisinde turizm ve konaklama gibi yerleşkelerin bulunmaması, - Alan içerisinde köylerin boşaltılmış olması - Sahalara henüz koruma statüsünün kazandırılmamış olması, - Çevre ve doğa koruma alanında faaliyet gösteren STK'ların az olması, - Kaçak avcılığın fazla olması, - Sahalar içerisinde madencilik faaliyetlerin yapılıyor olması, - Az sayıda tecrübeli teknik ve tali elemana sahip olunması, - Sahalarda, doğal alanların tarıma açılması, - Doğa koruma konusunda bölge insanının yeteri düzeyde bilgi sahibi olmaması - Kurumların tabiat turizmi konusunda personel ve mevzuat olarak henüz güçlü bir yapıya ulaşmaması - Yeterli uzman olmaması	- Beklentilerin gerçekleşmemesi ihtimalinin varlığı, - Av baskısının fazla olması, - Güvenlik nedeniyle sahalarda araştırılma yapılamaması, - Sosyal baskının fazla olması, - Tabiat turizmi amaçlı kullanılan alanların tabiatı tahrip edici talepler nedeniyle baskı altında olması - Tabii alanlara insan baskısının artması - Alanlarda tabiat turizmi amacına uygun olmayan farklı arazi kullanım taleplerinin olması.

4.4. Sonuç ve Öneriler

Şırnak İli doğal kaynak değerleri bakımından çok büyük potansiyele sahip olmasına karşın hiç araştırılmamış, inceleme yapılmamış ve bakir alanların biyolojik ve abiyotik değerleri ortaya çıkartılmamıştır. Hedeflerimizin en önemli payı bu değerlerin ortaya çıkarılmasını sağlamak, doğal hayatın sürdürülebilirliğini uzun devreli süreçlerde meydana getirmek olacaktır. Öncelikle hedefimiz, doğal mirasın yaşatılması, yerel halka ve turistlere bu değerlerin öneminin anlatılması olacaktır.

Şırnak İli için yapılan bu Master plan bazı eksikliklerine rağmen yeni bir perspektifle hazırlanmış modeldir. İçindeki tabiat turizmi ile ilgili derli toplu bilgiler tabiat turizmi konusunda yapılacak yeni çalışmalar için önemli bir kaynak niteliğindedir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda, burada görülen eksikliklerin de tamamlanmasıyla, başarılı sonuçlar almak mümkündür.

Tabiat turizmi; sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimleri ve ilgili birçok kamu kurum ve kuruluşu ilgilendiren bir turizm çeşididir. Bu yüzden sivil toplum kuruluşları, belediyeler, kaymakamlıklar, kültür ve turizm ile ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliğini zorunlu kılar. Bu kurum ve kuruluşlarla birlikte yapılacak organizasyonlar, toplantılar, seminerler, sempozyumlarda kurumun tabiat turizmi ile olan ilişkisi ve bakış açısı iyi anlatılmalıdır. Bu toplantı ve organizasyonlar aynı zamanda tabiatseverleri bilgilendirmek ve sorumlu bir turizm yapılmasını sağlamak bakımından önemlidir.

Nüfusun hızla artması ve sanayileşmeyle birlikte doğal kaynak değerleri de büyük baskı altına girmiştir. Doğal kaynakların sınırlı olması, bu kaynakların optimum düzeyde kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin temelini oluşturan dağ, göl, nehir, orman gibi doğal kaynaklar, bu faaliyetler ile birer ekonomik unsur haline getirebilmektedir.

Şırnak İli doğal ve kültürel kaynak değerleri bakımından İl sınırları içerisinde gözlemlere dayalı olarak tabiat turizmi uygulama alanları belirlenmiştir.

Bu alanlarda bazı seçkin ekosistemlerin, ulusal düzeyde bilimsel önemi olan bitki ve hayvan türlerinin bulunduğu yerlerin, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Üniversiteler, WWF ve STK'ların desteği ile ortaya çıkarılması planlanmaktadır.

İl genelinde yapılan kısmi gözlemlerde; jeolojik oluşumu, eşsiz bir doğal yöre, mağara, krater ve gözlemlerimize göre hayvan ve bitki toplulukları olarak önemli rezerv alanları tespit edilmiş, ekosistem değişikliğine uğramamış bitki ve hayvan türleri, jeomorfolojik alanlar ve habitatlar yönünden özel bir bilimsel değer taşıyan bakir alanlar olarak görülmekte bu alanlarda bilimsel inceleme ve etüt çalışması yapılması gerekmekte olup 2019 yılına kadar bu çalışmaların düzenli bir şekilde yapılması planlanmaktadır.

KAYNAKLAR

Avcıkurt, C., 2003; Turizm Sosyolojisi, Balıkesir: Detay Yayıncılık.

Avcıkurt, C., Alpar, Ö., 2003; Turizmin Bölgesel Ekonomik Kalkınmadaki Rolü ve Egridir İlçesi Örneği. Standart Ekonomik ve Teknik Dergi, Yıl: 44, No: 522, Haziran.

Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü; Yatırımları Yönlendirme Daire Başkanlığı

Özhan, E., 1997 Türkiye Kıyıları 97; “Kıyılarımızda Ekoturizmin Geliştirilmesinde Kentsel Tasarımın Rolü”; “Türkiye’Nin Kıyı ve Deniz Alanları I. Ulusal Konferansı”; ODTÜ, TÜBİTAK, KAY; Ankara.

Akpınar, E., Bulut, Y. 2010; Ülkemizde Alternatif Turizm Bir Dalı Olan Ekoturizm Çeşitlerinin Bölgelere Göre Dağılımı Ve Uygulama Alanları, III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, [http://www.artvin.edu.tr/karok3/IV.Cilt/\(1575-1594\).pdf](http://www.artvin.edu.tr/karok3/IV.Cilt/(1575-1594).pdf), Ziyaret Tarihi 05.03.2012.

Altan Ş., 2006; Türkiye’de Eko-Turizm Uygulamaları ve Ekonomiye Katkıları, Niğde Üniversitesi SBE, İktisat ABD, Yüksek Lisans Tezi.

Arobuko-Sokoke Plan, 2002; Strategic Forest Management Plan 2002-20027, ministry of Environment and Natural Resources Forest Department, Kenya.

Budhatoki N., and Jackson R., 2002; A Survey of Kathmandu-based Trekking Agencies Market Opportunities for Linking Community-Based Ecotourism With the Conservation of Snow Leopard in the Annapurna Conservation Area, Kathmandu.

Coğrafya Bilim Web Sitesi; Jeoloji Mühendisleri Odası Türkiye Jeoloji Haritası <http://cografyabilim.wordpress.com/2011/05/20/turkiye-haritasi/>, Ziyaret tarihi: 07.03.2012.

Çubuk, M., 1996; Sürdürülebilir Turizm, Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım”, Türkiye’de 19. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu.

Demir C., 1999; Milli Parklarda Sürdürülebilirlik Kavramının Turizm ve Rekreasyon Faaliyetleri Açısından Analizi: Türkiye’deki Milli Parklara Yönelik Bir Uygulama, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5 (8): 87-105.

Demir C., Çevirgen A., 2006; Turizm ve Çevre Yönetimi. Gazi Kitabevi, s. 188, Ankara.

DEÜ Gemoloji ve Mücevher Programı Web Sitesi ; <http://www.gemoloji.host.sk> Ziyaret Tarihi 19.03.2012.

Erdoğan N., 2005; Gazi Üniversitesi İletişim Dergisi, 20(1),2005.

Erdoğan N., 2008; Ekoturizm ve Doğa Temelli Turizmin Geldikleri Noktadaki Kavramsal Çerçeve, <http://www.ekoturizmgrubu.org/makale/nazmiye.htm>, Ziyaret Tarihi: 13.04.2012.

Gülez S., 1993; “Korunan Alanlar ve Turizm”, I. Ormancılık Şurası Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları Cilt I, Seri No: 13, Yayın No: 006, Ankara.

Köfteoğlu, F. (ed.) 1999. *Doğa Turizmi ve Çevre*. Türsab, İstanbul.

Soykan, F., 1999. Doğal çevre ve kırsal kültürle bütünleşen bir turizm türü: Kırsal turizm Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi (Türkçe). Yıl: 10, Mart-Haziran, 67-75.

Soykan, F., 2000. Kırsal Turizm ve Avrupa’da Kazanılan Deneyim’. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi (Türkçe)*. Yıl: 11, Eylül-Aralık, 21-33.

Soykan, F., 2003. Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi İçin Önemi. Ege Coğrafya Dergisi, 12 1-11, İzmir

Şerefoğlu, C. 2009. Kalkınmada Kırsal Turizmin Rolü- 2007-2013 Yılları Arasında Ülkemizde Uygulanacak Olan IPARD Kırsal Kalkınma Programındaki Yeri, Önemi ve Beklenen Gelişmeler. Uzmanlık Tezi. T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı. Uzmanlık Tezi.

Şırnak Orman ve Su İşleri Şube Müdürlüğü envanter verileri.

Şırnak İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü web sitesi.

Doğa Derneği/Türkiye’nin Önemli Doğa Alanları-Güneydoğu Anadolu Bölgesi-2002

Şırnak Çevre Düzeni Planı 2012.

Şırnak İl Özel İdaresi, 2009; 2010-2014 Stratejik Planı

Şırnak Meteoroloji Müdürlüğü iklim verileri

Şırnak Valiliği Resmi Web Sitesi; <http://www.sirnak.gov.tr>

Türkiye İstatistik Kurumu verileri

Kuter H., Ünal E., 2009; Sürdürülebilirlik Kapsamında Ekoturizmin Çevresel, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri, Kastamonu Üni., Orman Fakültesi Dergisi, 9 (2): 146-156.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007; Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı 2007-2013, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Yayın No: 3085, ISBN 978-975-17-3260-6.

Selimoğlu, Ö., 2004; Dünyada ve Türkiye’de Ekoturizm, İstanbul Ticaret Odası, Etüt ve Araştırma Şubesi Yayınları.

OK K., 2008; Türkiye Ormancılık Sektörü Açısından Ekoturizm, TODEG Makaleleri, <http://www.ekoturizmgrubu.org/makale/MAKALE.htm>, Ziyaret tarihi: 12.04.2012.

Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012; Strateji Geliştirme Başkanlığı Faaliyet Raporu, Ankara.

Sezgin M., Kalaman A., 2009; Turistik Destinasyon Çerçevesinde sürdürülebilir Turizm Yönetimi ve Pazarlaması, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.

TIES, 2010; The International Ecotourism Society resmi web sayfası <http://www.ecotourism.org>.

TODEG, 2010; Türkiye Ormancılar Derneği Ekoturizm Grubu, Orman Ekosistemlerinde Ekoturizm Çalıştayı, 20-22 Mayıs 2010, Ankara.

Türkiye İstatistik Kurumu, 2011, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2011, www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=139, Ziyaret Tarihi: 22.03.2012.

Wood, M., E., 2002; Ecotourism: Principles&Policies for Sustainability, UNEP Publications, ISBN: 92-807-2064-3.

Yılmaz E., Ok K., OKAN T., 2004; Ekoturizm Planlamasında Katılımcı Yaklaşımla Etkinlik Seçimi, Cehennemdere Vadisi, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın No: 237 ISSN:1300-7912, DOA Yayın No: 30.

Yürük, E.Ö., 2002; Turizmin Geleceği: Ekoturizm, Standart: Ekonomik ve Teknik Dergi, Sayı 500:68-71.

LİNK KAYNAKLARI

www.tr.wikipedia.org

www.amtave.com

www.bugday.org

[www. doa.gov.tr](http://www.doa.gov.tr)

[www. ekoturizmdernegi.org](http://www.ekoturizmdernegi.org)

www.gemoloji.host.sk

www.ecotourism.co

[www. ecotourismconference.org](http://www.ecotourismconference.org)

www.ecotravel.org

www.findingdulcinea.com

[www. fromthefacofmollie.blogspot.com](http://www.fromthefacofmollie.blogspot.com)

www.greenglobe21.com

www.marinebio.org

www.questpointsolarsolutions.com

www.turizm.gov.tr

[www. turcev.org.tr](http://www.turcev.org.tr)

[www. unwto.org](http://www.unwto.org)

[www. world-tourism.org](http://www.world-tourism.org)

www.baka.org.tr

www.izcim.org

www.sirnakkulturturizm.gov.tr

www.sirnak.bel.tr

www.cizre.bel.tr

www.gozlemci.net

